

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

37-47

DA BOX

LN 1158

Handwritten signature or scribble in ink, possibly reading 'L. J. J.' or similar, located below the blue ink number.

Handwritten text in cursive script, partially visible on the right edge of the page, possibly starting with 'In nomine dei'.

Handwritten text in cursive script, partially visible on the right edge of the page, possibly starting with 'Tr'.

60X
Innen lilla bog
savar jag för sin flon
fordern

58
Truls Johansen
Witt.
Dleby

Donnerstag
Eilf Stunden
Eingebel, Ouren
Jin Strömung
I Maadec Song
Ben

Novus Index
Nº 1173

M

Hermita

dog/ibulke

relige L

Article

Sp

PHILIP

LAN

fordan

T

71

Priester

Ludo

M.

Manual
eller nyttelig Haand-
bog/ i huilcken den rette Chris-
telige Lerdoms vpperste
Articke forklaris paa
Spørrmaal oc
Svar.

PHILIPPVS MB.
LANTHON.

Forandstet aff Peder
Tidemand.

7850

Prentet i Kiostock hos
Ludowich Dietz.

M. D. LVIII.

Erle

W

Gude

Eno

stun

o

da haffuer

fiere an end

pat. i. m. i. r.

Chen

od. Ch

fio

alder

lige

made

9. Febr.
Erlig oc Velbyrdig

**And Herluff Trolle
Nillerødzholm.**

**Guds Naade fornedelst hans
Enbaarne Søn Ihesum Chris-
tum vor eniste Neglere
oc sande Hielpere/
Amen.**

Siden den tid at
Dieffuelen offuer-
uant vore første
foreldre Adam oc
Heua i Paradis
uti det første aar
Verde bleff skabt
da haßuer hand nu mere end halff
sierte tusinde aar studeret oc arbejdet
paa / at forføre met falsk lerdøm den
Christelige Kircke / oc fornende Guds
ord. Thi huor som Guds ord forfals-
fis oc icke forkyndis rettelige / eller oc
aldels fordempis / der er det icke mu-
ligt / *and* fand komme i Guds
naade / eller faa Synderis Gødelse
A ij

2 in

8

Fortalen.

oc det enige Liff. Lige som mand
haffuer der imod / huor Guds ord er
oc endis rettelige / det klare oc sans
de liff / som lærer oss at Kiende Chris
tum oc viser oss til det enige liff. Der
saare / lige som Dieffuelen i Paradis
brugede den listige Hugom / at hand
skulde vere Actor i dette Spil / oc taler
lige som Balaams Asininde / oc hand
er selff Poeten / oc besuiger den høye
ypperlige Menniskelige nature / som
vaar skabt til Guds rette Billede /
Saa haffde hand stedze siden den tid /
haffuer paa denne dag / oc vil beholde
til verdens ende sine Actores oc lema
mer / som icke aleniste met suerd oc
maet / men meget mere met falsk lers
dom oc Ketteri arbejde paa at forfals
ke oc foruende Guds sande ord oc den
rette lerdom. Som hand oc icke lenge
effter Adams fald / opuacte Cain im
od Abel / Jsmael imod Isaac / Esau
imod Jacob / Pharaonem imod Is
raeliterne / Bedninge imod Joderne /
falske Propheete imod de Pros
phete / Phariseer oc de ypperste Pre
ster

der imod Christum
derne lerdom bl
retten oc vnde
leed hand dog ic
der oc Bedning
Apostler. De
berndels Jnd
hengere oc ande
hulde hand h
meget den rette
re. De hand vil
sæne tid effter d
meget lader st
vo: men endis
Sacramente S
rim oc vrelle
Det er nu
der bleff en vser
balkus Thame
i frackfor b
samme Cham
prediken mang
mod vor Bire
screffu Boger
fast der paa at
saa Christum

Fortalen.

ster imod Christum selff. Oc alligeuel
denne lerdom bleff stadfest met store
færttegen oc vnderlige gerninger / saa
loed hand dog icke aff at opuecke Jø-
der oc Bedninge imod Christi egne
Apostler. Oc siden opuacte hand
fremdelis Antichristen met sine Til-
hengere oc andre Betteere / formedelst
huilcke hand haffuer gruselige for-
mæret den rette lerdom oc Christi æs-
re. Oc huad ville vi tale om den frem-
særne tid / effterdi at Dieffuelen alt for
meget lader skalcken til syne i denne
vorneruerendis tid met Gendobere /
Sacramente Suermere / met Intes-
rim oc wtallige andre vildfarelser.

Det er nu ved sin aar siden at
der bleffen wfo:standig mand Theo-
baldus Thamerus sæt til Predickere
i Franckfort hof Meyen / Denne
samme Thamerus vdspide i sin
predicken mange bespottelige ord i
mod vore Kircker / hand haffuer oc
screffuit Bøger / i huilcke hand staar
fast der paa / at Bedninge haffde oc
saa Christum / fordi at de viste louen /

A ij

Declous

Fortæll.

oc Ioufens forstand er Christi Guds
dom / oc at Guds Søn obenbaredis
aleniste i mandom / for dene sag skyld /
at hand vilde lære oss Louen met sin
predicken oc fuldkomne Exempel / oc
at denne skilsmisse er mellem det gam-
le oc ny Testamente. At det gamle læ-
rer / at holde den Guddommelige lou
for vor egen nytte oc gaffn skyld. Men
det ny lærer at holde Louen Gud til
ære / icke for vor egen nytte skyld. Saa
beblander fornessnde Thamerus den
Heydenske oc Christelige Kircke / oc
Dieffuelen bruger i denne siste tid /
mange listige fund oc atskillige lems-
pe / saa meget som hannem muligt er /
til at foruende oc fordempe / den rette
Lerdom oc oprette Betteri oc vildfar-
relse.

Imod denne oc anden saadan
vildfarelse skulle wi offte betracte den
Guddommelige lerdom / oc styrcke oss
der met / oc aluerlige bede Gud om sin
naade oc Hellig Aand.

Oc wi skulle besynderlige imod
denne vildfarelse / rettelige kiende Jesu
sum

fo
sum Chasum G
hannem fra alle
re / som hand sel
enige lif / at de
de Gud / oc Jesu
rdende. For Ra
gicre vilsmisse m
nangelum / som
ne: Louen er giff
sen / men Naade
sum Chasum.

Och allige
Guds høye V
icke en predick
huoledis arme
mis til naade
dette er it sane
Louen gior v
nistis herte f
forferdelse / na
Louen obenb
Oder
at wi saa viss
se oc bliffue
Herris Ch
niste formed

Fortalen.

sum Christum Guds Søn / oc stille
hannem fra alle Propheter oc Læres-
re / som hand selft siger / Dette er det
euige liif / at de kiende digt eniste sans
de Gud / oc Jesum Christum den du
rdsende. Her skal mand nu rettelige
giere skilsmisse mellem Louen oc E-
uangelium / som der staar in Johans
ne: Louen er giffuen formedelst Moï-
sen / men Naade oc Sandhed ved Jes-
sum Christum.

Och alligeuel Louen er oc saa
Guds høye Viisdom / saa er hun dog
icke en predicken om Guds naade /
huorledis arme Syndere skulle anam-
mis til naade igen for Christi skyld / oc
dette er it sant ord / der Paulus siger /
Louen giør vrede / som oc alle Mens-
niskis hierte fornemme / oc komme i
forferdelse / naar som Gud formedelst
Louen obenbarer dem sin vrede.

Oc der imod siger Euangelium /
at vi saa visselige syndernis forladels-
se oc bliffue Gud behagelige for vor
Heris Christi skyld / wden vor forties-
niste formedelst troen. Oc naar som

A iij

Guds

Fortalen.

Guds Søn opuecker denne troest i
voit herte formedelst Euangelium/oc
drager oss fra Hellsuedis angist/da
giffuer hand oss sin Hellig Aand/oc
gier oss arffuinge til det euige liff oc
salighed. Saa haaffue wi formedelst
hannem Naade oc Sandhed/det er/
det sande euige gode/ icke en skugge
eller loss tancke om Gud/ icke en arm
uelendig retferdighed/ Men det euige
liff/ i huilcket wi skulle kiende Gud
met en klar beskuelse/oc hand skal skins
nei oss/oc opfylde oss met sin klarhed/
sin Vijsdom/ retferdighed oc fryd til
euig tid. Dette gode kalder Johans
nes sandhed/ Der giffuer huercken
Moises eller Loufens predicken/ men
Guds eneste Søn er denne Meglere/
formedelst huilcken wi faa disse thu
ligende fœ/ Naade oc Sandhed.

Nu siger Thamernus/ at Guds
Søn anammede aleniste fordi Men
niskelig Nature paa sig/ at hand vil
de predicke oss Lønen/ oc sette oss it
fuldkommit Exempel faar øyen.

Der imod skulle wi vide/ at der
ere

ere mange flere
Guds Søn anam
Som Johannes si
Guds Løn/ som i
der. Men/ Pante
uer hiet denne m
medelt hæs Bl
derlige Viden/
ideste Næring/ o
oss/ blefste allet
den/ Men der bl
fostrand paa tal/
derinde/ De Gu
vel aff sit bejnde
Vijsdom/ som er
re herlige vidne
aff Sinai bierg
sende hand/ at h
fer for oss/ oc be
le den Gudsøn
for denne Søn
mis tilnaade i
Seden skulde
fere vdslettis
ture/oc der en
hed skulde g

Fortalen.

ere mange større sager / hvor faare
 Guds Søn anamtede Mandom /
 Som Johannes siger / See / det er
 Guds Lam / som bær Verdens syns
 der. Item / Paulus siger / Gud haff
 uer sticket denne til en forligere for
 medelst hans Blod. Gud sette sin
 deylige Vijsdom / Louen / i oss / i den
 første Skabning / oc dette skabte liuss i
 oss / bleff icke aldelis vdsloct effter syns
 den / Men det bliffuer i oss lige som
 forstand paa tal / som alle Menniske
 befinde / Oc Gud forkyndede alliges
 uel aff sit besynderlige raad / denne sin
 Vijsdom / som er / louen / met obenba
 re herlige vidnisbyrd / oc met klar røst
 aff Sinai bierge. Men sin Søn vds
 sende hand / at hand skulde vere it Of
 fer for oss / oc bære vor straff / til at stils
 le den Guddommelige vrede / at vi
 for denne Sønns skyld skulde anam
 mis til naade igen / oc at Synden oc
 Døden skulde formedelst denne frels
 sere vdslettis i den Menniskelige nas
 ture / oc det euige liiff oc euig retferdigs
 hed skulde giffuis oss igen / Der faare
 A v er hand

Fortalen.

er hand Gud och Menniske.

Det Menniskelige sleete haßde syndet/der faare skulde oc it vskyldigt Menniske bære straffen/ at den Menniskelige nature skulde bliffue behulpen/ oc fordi vant vor Frelser seyer i den Menniskelige nature. Oc paa det denne betaling skulde vere diff høyre oc verdigere/ oc mulig at bære / da er denne Meglere oc saa Gud. Thi det vaar winuligt at noget Creature kunz de bære denne Guds vrede.

Dette er nu sagd til en paaminde/delse/at wi io skulle gißue vel act paa/at Dießuelen stedze oc altid opuecker falske Predickere / som haßue den anseelse at de ere fromme / oc vdspi dog icke andet end sielens forgiffelse aff herte oc mund / oc met it falskt skin forføre de fattige Christne / fra deris rette Byrde Christo Jesu.

Der faare er det vel nytteligt/ paa det wi kunde voete oss fra allehonde vildfarelse / at mand icke aleniste daglige lærer oc predicker der imod/ men at mand oc saa scriffuer oc lader
Bøger

Bøger vdsaa
lige lærere
fattede oc den
den Gudsdom
fama Bøger
Predickere i
se eller lade
alle andre i
imod al vildfare

Det til er
ste nydning /
Herre Vildfare
rer vor Christi
Dencke aru
Schrift paa
paa det at be
die funde la
huad suar de
maal besynde
Jeg bekiende
nu denne fe
lille Bog
Maal / de
gaffu oc fi
aff/ lige for

Fortalen.

Bøger vdgaa / i huilcke den Christes
lige lerdoms Artickle ere rettelige be-
fattede / oc beuissis met vidnisbyrd aff
den Guddommelige Scrifft / at huer
fattig Hussbonde kand ocsaa vere en
Predickere i sit huss / oc enten selff læs-
se / eller lade læse saadant / sig selff oc
alle andre i hans huss til bestyrckelse
imod al vildfarelse.

Der til er denne lille Bog gantz
ste nyttelig / i huilcken den verdige
Herre Philippus Melanthon forklas-
rer vor Christelige lerdoms ypperste
Artickle grundelige aff den Hellige
Scrifft paa Spørrsmaal oc Gensvar /
paa det at huer Christen skal diss bes-
dre kunde lære / mercke oc beholde /
huad svar der giffuis til huert spørrs-
maal besynderlige paa alle Artickle.
Jeg bekiender frilige / at den stund ieg
nu i denne forledne Bøst vdsatte dene
lille Bog aff Tydske paa vor danske
Maal / da gjorde ieg mig it stort
gaffn / oc fick ick ringe forbedring der
aff / lige som ieg oc formoder visselige /
at hun

Fortalen.

at hun skal icke aleniste vere mange
Gudsfryctige hierter behagelig / men
oesaa giøre stort / ia euig nytte och
gaffu baade hoss off oc vere Effters
kommere.

Denne samme lille Bog fiere
Berluff vilde ieg lade vdga paa
Prenten vnder eders naffu / icke alen-
niste at forny der met vort gamle
kundskaab / som wi nogle aar siden
haffde tilsammen (Thi venlig oms-
gengelse forglemmis oesaa snart / v-
den hun vndertiden opueckis met no-
gen kierlig paamindelse) men fordi
at i haffue stedze hafft oc haffue paa
denne dag / en hiertelig kierlighed til
Guds salige ord oc mene der aluerlis-
ge / Builcket der bõ: mere at actis / oc
er større loff / priss oc ære vert / end alt
det som er høyt / ypperligt oc faastes-
ligt faar Verden / Bedendis eder yd-
mygelige / at i ville tage denne ringe
tjeniste til tacke oc lade hende vere eder
behagelig. Den almectigste Gud
vor Herris Jesu Christi Fader / beva-
re eder naadelige fra al vlycke timelig
oc aam

Register.

oc aandelig/ Amen. Datum i Rigz
menhaffn de Bellige Englis dag.
Anno 1 5 5 7.

Eders

Veluillige tienerer

Peder Tidemand.

Register paa de Ar= tickle som forklaris i den ne lille Bog.

^{1.}
Den skilffmisse mellem
Christelig Lerdom oc Keys
dens Religion/oc andre Secs
ter.

^{1.}
2. Om det Guddommelige eniste
væsen / oc om de tre Personer i det
Guddommelige væsen.

^{1.}
Hvorledis mand skal kiende Gud. 2.

Hvorledis mand skal giøre skilff
misse mellem de tre Personer i Guds
dommen.

^{2.}
Hvor faare mand skal icke kiende/
ære

Register.

ere oc paafalde mere eller mindre/end
tre Guddommelige Personer. 4.

Guilcken Persone der bleff Men-
niske / oc om baade Naturernis for-
enelse i Christo / 2c. 6.

Guad skilsmisse der er mellem
Christelig oc Heydest paafaldelse. 9.

3. Om alle Creaturis skabning. 11.

At Gud skabte Himmel oc Jord /
oc alting oc bevarer det ocsaa. 11.

4. Om de første Menniskis fald / oc
syndens aarsage. 12.

At Mennisken skabtis god aff
Gud / oc at Gud er icke aarsage til
synd. 13.

5. Om synd / Oprindelig synd / oc
bedræffuelig synd. 14.

Om Syndens straff. 16.

Guor faare Gud lagde Mennis-
ken legemlige plager paa. 17.

6. Om den Guddommelige euige leu. 18

Guorledis der ere firchaande lo-
uer i Mose. 19.

Guad skilsmisse der er mellem de
thi Bud / oc Lenitiske Ceremonier / oc
vduoris Louer. 19.

7. Om

7. Om

Guor faare

Guorledis

deris fald

Vduoris

deris fald

Om den

medelst

Guor faare

nisten blif-
troen efter

der i Omme

Om S

At icke d

gior.

At troen

gerning.

Guor

vere refte

Tre st

dom / oc

Register.

7. Om Skilsmisse mellem Louen och
Euangelium. 22.

Hvor faare det er nødvendigt at
gøre Skilsmisse mellem Louen och
Euangelium. 23.

8. Om Syndernis forladelse. 27.

Hvorledis Mennisten faar syns
dernis forladelse. 27.

Vidnißbyrd aff Scrifften / at wi
aleniste formedelt troen haßfue Syns
dernis forladelse. 31.

Om denne tale er ret / Aleniste for
medelt troen worde wi retferdige. 31.

Hvor faare mand siger / At Mens
nisten bliffuer retferdig formedelt
troen / effterdi der ere dog mange dygs
der i Omvendelsen. 32.

Om Diefflenis tro. 32.

At icke det blotte vidßkab retferdig
gis. 33.

At troen icke retferdig gis: som en
gerning. 35.

Hvad det kaldis at tro / Item / at
vere retferdig. 36.

Tre Skilsmisser paa den rette Lær
dom / oc Passuens falske lerdøm om /
Mens

mere eller mindre end
sine Personer. 4.
høne der bleff Men
de Naturernis seu
E. 6.
ffe der er mellem
et paafaldelse. 9.
ris skabning. 11.
Himmel oc Jord
der oc saa. 11.
Mennistis fald / oc
12.
skabris god aff
icke aarsage til
13.
indelig synd / oc
14.
aff. 16.
agde Mennist
17.
ge enige leu. 18
furehaande lo
19.
er mellem de
ceremonier / oc
19.
7. Om

2 in
5 cm 6

3
8

Register.

Menniskens Ketsferdigghedelse. 39.

At det er wret/at Papister lære/at
it Menniske skal stedze oc altid tuile/
om hand haffuer syndernis forladelse/
oc er Gud behagelig. 41.

At denne form til at tale (Sola fi-
de) er nyttelig for fire sager skyld. 46.

9. Om gode gerninger. 47.

Guilcke gerninger mand skal læ-
re oc giøre. 47.

Huorledis gode gerninger ere
Gud behagelige/ effterdi wi dog haff-
ue i dette lifff synd oc sto: skøbelighed
i oss. 48.

At der end bliffue synder i Helgen
oc saa i dette lifff. 50.

Guilcke synder der fordriffue den
Hellig Aand/at Mennisten falder i
Guds vrede oc for dømmelse igen/ der
som hand icke bliffuer omuent. 51.

10. Om Daaben. 51.

Om Bøine daab. 52.

11. Om vor HERRis Christi Nads-
nere. 53.

Huad der vddelis oc anammis i
Naducren. 54.

Huor

Register.

Huor til mand skal bruge Nads
ueren.

Huorledis Nadueren misbrugis
i Passuedomet. 54.

At Passuens Messe er vret. 56.

Om skilsmisse mellem Passuens
Messe/ oc det rette embede i den Chris
telige Kircke. 57

Om Penitentze eller Omuens
delse. 58.

Huor vti Penitentze Predicken
staar. 60.

Huad Omuendelse eller Bedring
kaldis. 60.

Om de stycke som høre til Oms
uendelse. 62.

Huor til Absolutio er nyttelig i
Omuendelse. 63.

Huad Papister lære om Penitens
tia eller Omuendelse. 64.

Om den Christelige Kircke. 67.

Huad den Christelige Kircke er. 71.

Huor den Christelige Kircke er/
oc om hendis t egen. 72

Huor faare den Christelige Kirck
fe er lagd vnder Baarssit / sem aars
sager. 74.

B

Register.

Buorledis mand skal trøste sig vnder Kaarffit.	82.
14. Om vor Bøn.	88.
Buad en Bøn er.	88.
At der høre fem stycke til at giøre sin bøn.	89.
At Tacksigelsen er nødsøfftig.	94
Form oc maade til at paakalde.	95
Form oc maade til Tacksigelse.	97
Om de affdøde Helgens paakal- delse.	98.
15. Om de Ceremonier som ere optens- cke aff Mennisten i Kircken.	102.
16. Om Christelig frihed.	105.
Buad Christelig frihed er.	105.
Buor faare Gud skilde Israels folck fra alle Bedninge / oc gaff dem it eget Regimente paa en visser sted til en bestemmet tid.	106.
Om de tre dele i Louen.	106.
Om mand maa oprette igen de forfaldne Louer / som kaldis Judicia- les oc Ceremoniales.	109.
Buor faare de gerninger imod de thi Bud ere synd / effterdi Mofi lou- dog er forfalden.	110.
17. Om	

17. Om
Buad
Buor
Anden
stad
At
rette
Buad
vnder
18. Om
Gend
rihed.
Om
Embedet
Om
melig
Buor
lige
eff
Buorledis
de
En
Lec
End

Giffet.

mand skal erjye sig

82.

er.

83.

er.

83.

er stycke til at gide

89.

er nedsættig.

94.

til at paakalde.

95.

til Tacksigelse.

97.

Belgens paakald

98.

er som ere optens

Kirken.

102.

thed.

105.

rihed er.

105.

skilde Israels

er / oc gaff dem

en visser stede

106.

uen.

106.

prette igen de

aldis Judicia

109.

inger imod de

rdi Mosi son

110.

17. Om

110.

17. Om

Register.

17. Om Ecteskab. 114.
 Huad Ecteskab er. 114.
 Huor Ecteskab bleff indset. 114.
 At anden beblendelse vden Ectes-
 skab er synd. 114.
 At Ecteskab er it Tegen til den
 rette Kircke. 115.
 Huad hemelighed der begribis
 vnder Ecteskab. 119.
18. Om Verdzlig Vffrighed. 120.
 Gendsberis falske lerdøm om vff-
 righed. 120.
 Om skilsmisse mellem predicke
 Embedet oc Verdzlig Vffrighed. 120
 Om skilsmisse mellem Guddoms-
 melig Stick oc Personer. 124.
 Huilcke gerninger der besynder-
 lige ere befalede Verdzlig Vffrighed
 aff Gud. 127.
 Huorledis Vnderdane skulle hols
 de sig imod Vffrighed. 131.
 En formaning til alle Christne om
 Ecteskabs Stat. 133.

End paa dette Register.

Fortas

B ij

Portalen.

Den All-
mectige/ sans
de Gud skabte
visselige Engle
och **A**denniske
met ic vnderligt raad / at hand
vilde haffue Creature / huilcke
hand kunde dele sin Vissdom
oc godhed met / oc at de der is
mod kiende oc prise hannem.
Oc hand der til met / effter A-
dams oc Neue fald / anammes
de **A**dennisten naadelige igen /
aff stor barmhertighed / for sin
Søns skyld / oc vil stedze oc als-
tid forsamle sig en euig Kircke
iblant det **A**denniskelige slecte.
Der

Der saare oc
met flare v
Mirackel /
Søn / oc gat
ved huilcke
hannem / re
oc mer ret l
nem. Den
loed hand be
oc Apofilers
nysbyrd der ti
Kircken til
dom / at der
Kircke / inge
euige Saligt
ne Lerdom
Nedninge /
Joder / oc
in forfølger
Paulus / I
den grunde

Fortalen.

Der faare obenbarede hand sig
met klare viffe vidnisbyrd och
Mirackel / Hand vdsende sin
Søn / oc gaff en visser lerdom /
ved huilcken wi skulle kiende
hannem / rettelige paakalde /
oc met ret lydighed ære han
nem. Den samme Lerdom
loed hand befatte i Propheters
oc Apostlers scrifft / oc gaff vid
nisbyrd der til / och binder saa
Kircken til denne euige Lers
dom / at der er visselige ingen
Kircke / ingen Arffuing til den
euige Salighed / huor som den
ne Lerdom ick er / som hoss
Nedninge / Mahometister /
Jøder / oc Passuens Euange
lij forfølgere. Thi saa siger S.
Paulus / Der kand ingen an
den grundual leggis / end denne
B in som

Fortalen.

som lagd er / som er Ihesus
Christus. Item / Johan : 17.
Dette er det. euige lif / at de
kiende dig eniste sande Gud /
oc Ihesum den du vdsende / at
hand er Christus.

Der imod oc saa / huor som
reen Christelig Lerdom bliff
uer predickt / der er visselige
Guds Kircke. Thi Gud ara
beyder der krafftelige formes
delst sit Euangelium / oc her
ere i denne forsamling / stedse
oc altid nogle Hellige och Vd
ualde som bliffue salige / som
vor HERRE Christus sig
ger / Mine faar høre min
røst.

Oc alle Adenniske ere plic
tigel til / at vere lemmen i denne
rette

rette Kircke.
ne denne sto
icke i ande
ne forsamlin
Vdualde a
Gud behag
siger David
te emste beg
KE 17 / at
hans Duff.

Saa er d
røffelig / a
beuarer den
altsamen oc
obenbarede
vlie / oc er
ters oc Apol
Symbolis
no oc Arhan
cke Luther

Fortalen.

rette Kircke. Oc de skulle haffue denne store trøst / At der er icke i andre Secter / Men i dens ne forsamling ere Hellige och Vdualde Menneſte / som ere Gud behagelige. Der faare ſiger David Psalm: 27. Det te eniſte begærer ieg aff HERREN / at ieg maa altid bo i hans Huſſ.

Saa er det nu gantſke nøds tørfſteligt / at mand planter oc beuarer den Chriſtelige lerdom altsamæn oc reen/huilcken Gud obenbarede om ſit væſen och vilie / oc er befattet i Propheeters oc Apoſtlers ſcrifft / oc in Symbolis Apoſtolico / Niceano oc Athanaſiano. Adet huilcke Lutheri Catechiſmus och be

Fortalen.

bekiendelse Komme lige offuer
it/oc Confessio/ som bleff Key-
seren antuorder i Augspurg/
Anno 1530. Summa
aff den samme Lerdom
er her begreben
stickelige oc
fors
standels
gei
effterføl-
gende Spørrs-
maal och Suar/
huilcke der giffue de
enfoldige god vnderuisning.

Den

Hoffuitartickle

13 1

Den rette Christeli-
ge lerdoms hoffuit artickle
giorde i Spørrimaal
oc Gensuar.

I.

Om skilssmisse mel-
lem Christelig lerdom oc
Heydensk Religion/ oc
andre Secter.

1. Spørrimaal.

Hvad skilssmisse er der mellem
den Christelige lerdom oc
andre Secter?

Suar.

Alle andre Sec-
ter/Heydenske/Na-
hometiske &c. ere gruseligt/for-
C dømte

Woffuitartickle

dømt Affguderi/ oc haffue der
til met ekon it lider stycke aff
Louen / om vduortis seder oc
fick. Men aff Euangelio / aff
Syndernis forladelse formes
delst Guds Søn Ihesum Chri
stum / vide de inter. Oc effterdi
de icke kiende / oc icke ære Søn
nen / da ere de borte fra den sande
Gud / oc optencke Affgude
ri / ville icke at denne skal vere
den sande Gud / som obenbares
de sig formedelst den frelsere
Christum.

II.

Om det Guddom
melige eniste væsen / oc tre Pers
soner i Guddommen.

1. Spørrimaal.

Huor

Chr
Huor

L 39
naa
fig

er befatter
postlers scri
lige Tro.
der er it eni
væsen / alme
fant / got /
fyst / barn
frimligt / se
nis imod S
Creature.

Oc den
ere tre artful
euige fader
oc den euig
den euige

Christelige lerdoms. 2

Huorledis skal mand kien
de Gud :

Svar.

D Ige som hand self
naadelige obenbarede
sig / oc hans obenbarelse
er befattet i Propheters oc A
postlers scrift / oc i den Christe
lige Tro. Der aff lære wi / at
det er it eniste Guddommelige
væsen / almectigt / forstandigt /
sant / got / referdigt / rent oc
kyskt / barmhertigt / venligt /
frimilligt / som aluerlige fortør
nis imod Synden / oc syndige
Creature.

Oc i denne eniste Guddom /
ere tre atskillige Personer. Den
euige Fader / den euige Søn /
oc den euige hellig Aand. Oc
den euige Fader / met Sønne /

C ij

oc

Hoffuitartickel

oc den hellig Aand / Skabte Him
mel oc Jord / Engle oc Men
niske / oc alle andre Creature /
Lige som denne Artickel yder
mere forklaris i Guds ord / oc
in Symbolis.

2. Spørrimaal.

Huorledis skal mand atskillie
Personerne ?

Suar.

Den euige Fader er den
første / almæctige / euige Perso
ne / fuld met vissdom / retfer
dighed / godhed / sandhed oc
renlighed / som icke er fødte aff
en anden Persone / oc icke vds
gaar aff en anden persone / men
fødde Sønnen / sit væsens oc
fuldkomne rette Billede aff eo
uighed / oc den hellig Aand vds
gaar aff Faderen oc Sønnen /
oc dens

Christi
oc denne a
der / met sin
ge hellig A
ge alle Crea
Jord / Eng
met Sonne
opholder alle
Den euig
den almæctige
fuld met viss
hed / godhed
hed / føde aff e
ren / oc fader
fuldkomne re
aff faderen /
de oc berence
off saa obēbar
er den euige
hulken den e
ger skabningen
niskens salige

Christelige lerdings. 3

oc denne almæchtige euige Fader / met sin euige Søn / oc euige hellig Åland / skabte friuillige alle Creature / Himmel oc Jord / Engle oc Menniske / oc met Sønnē oc den hellig Åland opholder alle Creaturis væsen.

Den euige Søn / er den anden almæchtige / euige Persone / fuld met viffdom / retferdighed / godhed / sandhed oc renhed / født aff euighed aff Faderen / oc Faderens væsens oc fuldkomne rette Billede / født aff Faderen / der hand beskueder oc betencre sig self / Oc bleff oss saa obēbarit / at denne Søn er den euige Faders Ord / ved huilcken den euige Fader vdsiger skabningens skick oc Menniskens saliggjærelse / oc bleff
C iij vdsent

Woffuitartickle

vdſent aff begyndelſen / at for
kynde Maadens foriettelſe / oc
at obenbare off dette vnderli
ge/allerlønligſte/Guddomme
lige Raad / Oc denne eniſte
Sønnens Perſone/anammede
der effter paa ſig **A**denniſkelig
Nature i Jomfruens liſſ / oc
bleff beſticket at hand ſkal vere
Aneglere/ Offer / Forligere oc
Frelſere for det **A**denniſkelige
ſlecte/ oc den euige Fader giſſ
uer formedeſt hannem oc for
hans ſkyld ſyndernis forladel
ſe/retferdighed oc det euige liſſ/
och predicke embedet holdis
ſtedze oc altid ved mact/ oc en
euig Kircke forſamlis ved han
nem/ oc den trøſt ſigis i de tro
faſte **A**denniſkis hierte mer **E**
uangelio/at de kiende den euige
Fa

Chri
fader/D
mer Euan
hellig Jan
niſtis hiert
gleder Gud
nem rettel
Den be
tredie almec
mer wiſſdom
hed/sandhe
ten perſone
gaar aff Fad
och hans vax
gleder Gud
de trofaſte
formedeſt de
Ded / at gi
dem vi Gud
ueckelſe til at
til al dydeligh
lus ſigter Gal

Christelige lerdings. 4

Fader / Oc Sønner giffuer saa
met Euangelio oc trøst / den
hellig Aand i de trofaste Men-
niskis herte / at de haaffue liif oc
glede i Gud / oc paafalde hans
nem rettelige.

Den hellig Aand / er den
tredie almectige Persone / fuld
met viffdom / retferdighed / god-
hed / sandhed oc renhed / huil-
ken persone der aff euighed vds-
gaar aff Faderen oc Sønner /
och hans væsen er fierlighed oc
glede i Gud / oc hand giffuis i
de trofaste Meniskis herte
formedelst det Guddommelige
Ord / at giøre trøst oc glæde i
dem vti Gud / oc hand er en op-
ueckelse til at paafalde Gud / oc
til al dydelighed / som S. Pau-
lus siger Galat : 4. Gud sende

C iij sin

Hoffuitartickle

sin Sønns Aand i eders hjerter/
ved huiſcken i robe / Abba Kiere
Fader. Oc 2. Corinth: 3. Wi
ſee i vor Herre Chriſtum ſom
vrien Spegel / oc bliſſue om
ſkiſtre i det ſamme Billede/for
medelſt Herrens Aand.

3. Spørſſmaal.

Huor faare ſkal mand Kiende/
ære oc paakalde tre Guddoms
lige Perſoner/oc icke me
re / oc icke mindre ?

Suar.

Thi mand ſkal ſaa Kiende
Guds væſen oc vilie/ſom hand
ſelſſ obenbarede ſig/ Nu er den
Obenbaring om Faderen oc
Sønner klarlige oc wgenſiges
lige vdryct i det første Johana
nis Capitel / I begyndelſen
vaar

Chri
vaar Dede
Gud / oc
Dedne
Kiende giſſ
Spørſſ / ia
ſaar om i
Daab / der d
redis anſkillig
Der neſt
plicerde til at
de Gud i vor
ord / Jeg dob
ders / oc Son
Aands / der er
denne vduort
befalen aff Gu
Gud anamm
huiſcken der er
ſneuge Fader
ſus Chriſtus e
ders rette Bille

Christelige lerdings.

vaar Ordet/oc Ordet vaar hof
Gud/ oc Ordet vaar Gud/ rē.
Oc denne obenbaring er oc til
kiende giffuen i mange klare
Sprock / ia ocsaa sæt obenbare
saar øyen i vor Herris Christi
Daab/ der de tre Personer be
tedis atskillige.

Der nest ere vi ocsaa for
plicatede til at kiende oc paakal
de Gud i vor Daab / vti disse
ord/ Jeg døber dig i Vaffn Fa
ders / oc Sønns / oc den hellig
Aands/ det er/ Jeg beuifer met
denne vduortis Daab som er
befalen aff Gud / at den sande
Gud anammer dig til naade/
huilcken der er vor Herris Chri
sti euige Fader/ oc Sønne Jes
sus Christus er den euige Fa
ders rette Billede oc Ord. Oc

C v

den

Hoffuitarticke

den Hellig Aand er en almec-
tig Gud / som aff euighed vds-
gaar aff Faderen oc Sønne/
Oc denne euige Fader anam-
mer dig for Sønnens skyld / oc
helliger dig mett sin Hellig
Aand / oc denne sande Gud
skal du saa kiende oc paakal-
de / som denne Daab lærer dig /
oc ingen anden ting tilbede / 2c.
Saa er oc denne obenbaring
klarlige befater i den Christelig
ge tro.

Her skal mand ogsaa vide /
huad Persona kaldis / som er /
at det er icke dictet / eller en død
tancke / det er oc icke en wstadig
omskiftelig ting / som henger
ved it andet væsen / oc er icke it
stycke eller arskillig ting / Men
det er noget som haffuer væsen /
er

Ch:is

er leffuend
arstilligt /
figt der b
dis aff it an
sen / Som
men der leg
Persone / r
meget mer
Som er / a
som Sielen
gaar Legem

4. S

Hulcke

2c

Den an
er / Guds er
der er den
Billede oc
niskelig 2c

Christelige lerdoms. 6

er lessuende / icke i mange / men
atskilligt / enligt oc fornum
stigt / det bæris oc icke oc ophol
dis aff it andet sambundet væ
sen / Som / du est en Persone /
men dit legeme er icke alene en
Persone / thi det bæris aff en
meget mere dyrebar nature /
Som er / aff Sielen / oc naar
som Sielen skillis bort / da for
gaar Legemet oc raadner.

4. Spørssmaal.

Hvilcken Persone bleff
Menniske :

Suar.

Den anden Persone / som
er / Guds euige Søn / hvilcken
der er den euige Faders rette
Billede oc Ord / hand tog men
niskelig Nature paa sig i Joma
fru

Woffuitarticle

fru Maria / oc ere saa baade
Naturer / den Guddommelige
oc Meniskelige vnderlige
sambaarne / at denne frelsere
Jesus Christus er i en eniste
Persone / Gud oc Meniske /
oc disse Naturer i hannem skil-
lis ick fra huer andre.

1. Spørssmaal.
Hvor faare kaldis Guds
Søn / Ordet?

Suaar.

Først fordi / at hand er al-
delis den euige Faders rette
Billede / som saa bliffuer sødt /
at Faderen skuer sig self. Item
at Sønnen er denne Persone /
formedelst huilcken Skabning
gen vdsigis / oc Creaturene
bliffue saa skabte formedelst
den

Christi
den samme
den Guds
er formedelst
oc Gudsom-
meligevlie
bendart / h
tutis vdsig
finde. ford
Johanne / S
derens skid
der. De denn
sone / som st
met faderne
gelion ved m
hoff der vd
predicke Em
lus siger / C
mig. Denne
den vduoris
dir herte / oc
Aland / som

Christelige lerdoms. 7

den samme vdsigelse. Item/at
den Guddommelige foriættelse
er formedelst hannem vdsagd/
oc Guddomen oc den Guddom-
melige vilie oc naade er saa o-
benbarit / huilcken intet Crea-
turis vissdom kunde see eller
finde. Fordi er der screffuit in
Johanne/Sønnen som er i Fa-
derens skiød/ hand vdsagde oss
der. Oc denne Søn er den Pers-
sone / som stedse oc altid taler
med Fædrene/och holder Euan-
gelion ved mact / ocer krafftig
hoff det vduortis Euangelij
predicke Embede/som S. Pau-
lus siger / Christus som taler i
mig. Denne siger oc formedelst
den vduortis Predicken trøst i
dit herte/ oc gissuer den hellig
Aand / som screffuit er in Jo-
hanne/

Hoffuitartickle

hanne/ 1. Johan: 4. Der paa
kiende wi / at wi bliffue i han
nem / oc hand i oss / thi hand
giffuer oss aff sin Aand / huil
cken wi føle / naar som wi vti
stor forferdelse / føle trøst oc
glæde i Gnd / oc bliffue reffne
vdaff helffuede.

Denne forklarelse skulle ala
le forstandige Christne flitelis
ge betencke met tacksigelse oc
gudfryctighed / oc der hoss be
tracte dette vnderlige Raad/
huor faare Guds Søn er vds
sent / oc anannede Aennistes
lig nature.

6. Spørssmaal.
Huor faare bleff Ordet
Aenniste?
Suar.

Først

Christ
først
ua icke fur
icke forme
Guds ord
telsen ha
døden oc
oc der gane
te ha
for
redning ha
som der Ka
beslutter / a
tage Aenn
sig / oc at de
skulde stille
denne Perso
Aennisteli
oc Adam oc
quegede.
Der ne
ken ha

Christelige lerdoms. S

Først haffde Adam oc Heua icke kunde leffuit / der som de icke formedelst denne Søn / Guds ord / oc formedelst forietelsen haffde bleffuit reffne aff døden / oc leffuende gjorde igen / oc det gantste menniskelige flecte haffde saa verit ødelagd / oc forgefuis skabt. Item / denne redning haffde oc icke flect / der som det Raad icke haffde verit beslutter / at Sønnen skulde tage Menniskelig nature paa sig / oc at den samme Persone skulde stille Guds vrede. For denne Personis skyld bleff den Menniskelig nature beuaret / oc Adam oc Heua bleffue verøquegede.

Der nest effterdi Menniskeliken haffde syndet / da skulde oc
it

først

Hoffuitartickle

it Aðenniske lide straff / oc paa
det at denne straff skulde vere
en fuldkommelig betalning/
da er oc denne forligere Gud.
Item/ intet Creature formotte
at taale denne pine. Item/ eff
terdi hand sønderknuser Huga
ormens hoffuit / borttager
Synden oc Døden / oc giffuer
retferdighed oc liffuit igen/ da
er hand Gud/ Oc dette altsam
men forarbeydis formedelst
Sønne/ som er den euige Fa
ders Ord/ Thi foriættelsen vda
sigis formedelst denne Perso
ne/ oc Faderens vilie obenba
ris/ oc denne Persone forarbey
der formedelst Euangelion liff
uit oc trøst vti de trofaste Aðen
niskis hietter / oc er sandelige
Immanuel / Gud met oss / oc
kræfft

Christe

Kræfftig i off
gen land fi
grunde den
saa skulle vi
lære en beg
Vissdom oc
hærrighed / o
Sønne til of
niskel fure

7. S
Nuad er for e
lem Christe
paaf

Besunder
stiffmisset. D
vegne. Den a
villie. Om de
se. Naar som
kere/ Joder.

Christelige lerdoms. 9

Kraftig i oss. Alligeuel nu at ingen fand fuldkommelige begrundede denne høye Vissdom/ saa skulle vi dog i dette leffnet lære en begyndelse aff denne Vissdom/ oc Guds store barmhertighed / oc den Kierlighed i Sønnen til oss ælendige Adenniste skal flitelige betractis.

7. Spørssmaal.

Hvad er for en skilssmisse mellem Christelig oc Heydensk paakaldelse?

Svar.

Besunderlige ere tho store skilssmisser. Den ene paa Guds vegne. Den anden/ paa Guds vilie. Om den første skilssmisse. Naar som Nedninge/ Tørckere/ Jøder/ oc andre forblinde

D

dede

Woffuitartickle

dede Secter end rose der aff / at
de paakalde Gud / som skabte
Himmel oc Jord / lige som de
oc tale oc scriffue der meget om /
saa ere dog disse deris tancker
idel løgn oc Affguderit. Thi
først er det vist at de tale icke til
den sande Gud / men optreffe
noget / som er icke Gud. Fordi
att de ville icke haffue denne
Gud / som saa met viffe vidniss
byrd obenbarede sig i sin lers
dom oc vti sin Kircke / at der er
it Guddommeligt væsen / den
euige Fader / oc den euige Søn /
Faderens rette Billede oc Ord /
oc den hellig Aand / oc at den
euige Fader / met Sønne oc
den hellig Aand / skabte alle
Creature / oc at Sønne / som
er den euige Faders Ord / bleff
vda

Christ
vdiert oc
lig nature
sporer S
sum band
euige fader
figer in joh
arret Søn
icke faderen
Der saa
uertlige ber
paakaldelse
tale til i vor
stulle beren
oc hvorledis
Sønne oc
som tilforn e
oc saa maa
stille vor pa
ninge oc Te
ter skal met
de Gud / s

Christelige lerdoms. 10

vdsent / oc anamede Aennistee
lig nature zē. Duo som nu bes
spotter Sønne Jesum Chris
stum / hand bespotter ocsaa den
euige Fader / som det Sprock
siger in Johanne / Duo som icke
ærer Sønne / hand ærer oc
icke Faderen.

Der saare skulle wi alle al
uerlige betracte i vor daglige
paakaldelse / huad oc huem wi
tale til i vor paakaldelse / oc wi
skulle berencke / huad Gud er /
oc huorledis mand skal kiende
Sønne oc den hellig Aand /
som tilforn er til kiende giffuit /
oc i saa maade skulle wi langt
skille vor paakaldelse fra Ned
ninge oc Tørckere zē. Och hiers
tet skal met troen see til den sans
de Gud / som obenbarede sig
D ij for

Woffuitartickle

formedelst vor Herre Christū/
lige som hand siger / Ingen
kommer til Faderen / wden for
medelst Sønne.

Det andet er / at Hedning
ge vide intet aff Aegleren / oc
om Gud vil bønhøre arme æ
lendige Aenniske / oc huor faa
re hand bønhører dem / effterdi
de dog ere Syndere / De skrige
op i Lucten met tull oc wtaals
modighed imod Gud / Alt deta
te er besportelse oc icke at bede /
Aen wi skulle see til den rette
Aeglere Jesum CHR Isum
Guds Søn / oc stadelige tro /
at Gud vil visselige vere off
naadig for denne Aegleris
skyld / oc for hans skyld bønhø
re oc hielpe oss / oc at hand for
medelst denne sin Søn Jesum
Chris

Christum
uede / giff
lig And /
Euge liff /
Ingen skal
mine Hende
fortroffning
skal vor B
Gud.

Om all
nis S
1. S
Duo skadre
oc

Er
Ler
den

Christelige lerdoms. 11

Christum rissuer oss aff Hells-
uede/ gissuer oss Liff/ den hel-
lig Aand/ Ketferdighed oc det
Euige liff/ som Sønnen siger/
Ingen skal slide mine faar aff
mine Hender. I denne Tro oc
fortrøstning paa Negleren/
skal vor Bøn ske till den rette
Gud.

III.

Om alle Creatures
nis Skabning.

1. Spørrmaal.

Huo skabte Himmet oc Jord/
oc alle ting?

Suar.

Serere mange høye
Lerdomme begrebne/ i
den Artickel om alle Crea-
D in atus

Hoffuitartickle

aturenis skabning / som ere for
lange at opregne i denne stacks
de vnderuifning. Dog skulle
folck offte paamindis / att
Skabningen skede aff alle tre
Personer / oc den euige Fader /
met den euige Søn / oc Hellig
Aland / skabte alle andre ting /
Himmel oc Jord / Engle oc
Menniske / oc alle andre Crea-
ture aff intet / oc det gjorde hād
wtuind oc aff sin fri vilie. Thi
den euige Fader sagde Ordet /
oc lignede alting i Ordet / for
medelst huilcket Ord alting
bliffuer skabt / oc formedelst
den hellig Aland giffuis rørelse.

Der nest / Er det gantske
nytteligt til trøst oc til paakals-
delse / at vide der haff / at Crea-
turenis beuarelse skal och for
staas

Christ
staas haff
Guder ick
gerning / so
gaar boer fra
haffuer bygd
andres frede
Men hand
Creature ho
Engle oc a
Jorden huere
lig / giffuer a
Menniske / F
der er scressu
Jhannem ha
seer vassen.
Oc dert
maade nytte
Gud holder
rene / dog wt
vilie / hand e
velsigner ick

ſtaas hoſſ ſkabningen. Thi
Gud er ick bortgangen fra ſin
gerning/ ſom en Skibbyggere
gaar bort fra it Skib/der hand
haſſuer bygd/oc lader der effter
andre ſtyre det oc bøde der paa.
Men hand bliſſuer hoſſ ſine
Creature/hoſſ Dimel oc Jord/
Engle oc Menneſke / oc giør
Jorden huert aar fructſommes
lig / giſſuer al grøde / Dyr oc
Menneſke/ Krafft oc liſt. Som
der er ſcreffuit in Actis Cap. 17
I hannem haſſue wi liſt/erørel
ſe oc væſen.

Oc dette er ocsaa offuers
maade nytteligt at mercke/ At
Gud holder ſin ſtick i Creatu
rene/ dog wtvingd oc aff ſin frø
vilie/ hand offte forholder / oc
velſigner ick Jorder / oc lader
Men

Woffuitartickle

Wenriſken dør / for ſtore ſyn-
ders ſkyld. Der imod velsigner
hand ofte Jorden / giſſuer
ſundhed oc karſthed / ſtyrcker
Naturen / och giſſuer i andre
maade lyckſalighed / oc allehons
de ſtore giſſuer / ſin Kircke til
gode / ſom hannem paakalder /
ſom hand ſiger Deut:30. Gud
er dit liſſ / oc dine dagis lang-
hed. Dette ſkal mand betracte
i ſin bøn / at mand kand vide /
at Gud haſſuer alle Creature
oc vort Liſſ i ſin haand / oc kand
oc vil hielpe / ocsaa offuer den
naturlige almindelige ſtick.

IIII.

Om de første Wen-
riſtis fald.

1. Spørſmaal.

Huor

Christelige lerdings. 13

Hvorledis bleff Menniskens
skab aff Gud i begyndelsen /
oc huad aarsage er
der til synden?

Svar.

Dette skal mand holde
de gantze fast oc vist /
at Gud skabte alle Creatu-
re gode / som klarlige er vda-
truct i den første Mose Bog i
det første Capitel. Oc det er
visselike sant / at Menniskens
er skabt der til / at Gud skulde
bo i hannem / oc Gud vilde dele
sin visdom oc godhed med han-
nem. Der faare skabte hand
hannem først saa / at hand be-
gaffuede hannem med det høys-
te gode / huileket der er i han-
nem. Som er / med visdom / rets-
ferdiga

Woffuitartickel

ferdighed oc fri vilie/ at hand
skulde vere Guds rette rene
Billede.

Oc de første Aenniske/
Adam oc Heua / skulde erffuit
dette gode til deris Efferkom
mere/ der som de haffde bleff
uit bestandige i lydighed. Oc
Gud vilde hafft sin bolig och
glæde i Aennisten. Men A
dam oc Heua ere formedelst
Dieffuelens indskindelse/ oc aff
deris fri vilie/ bleffne det Guds
dømmelige Bud wlydige / oc
ere saa faldne i Guds vrede/ oc
vri synden oc døden/ oc ere saar
giorde oc røffuede aff Aordes
ren / Som saadant giffuis til
kiende Luc: i det 10. Cap. Na
den bleff dem røffuit fra/ saa at
de vaare icke Gud lenger beha
gelis

Christelige

gelige/ oc miff
høye gafue / d
om Gud i fo
hed i huerter.

Der offuer ere d
deris forstand

actighed oc vil
ter fult met w

lighed / foruul
forferdelse/ i all

uelse. Oc a
saa bleffuit / i d

eunge død/ der
icke haffde ble

oc Aeglere.

Der er det
minde oc vnd

der er viffelige
eroligt / at G

til synd. I
hende icke /

Christelige lerdoms. 14

gelige / oc misse der til met den
høye gaffue / det deylige Liuss
om Gud / i forstand / oc lydig-
hed i hiertet. Item / Liffuit.
Der offuer ere de saargiorde / at
deris forstand er fuld met tuils-
actighed oc vildfarelse / oc hie-
tet fult met vossickelig tilbøya-
lighed / fortuilelse / oc dødelig
forferdelse / i allehonde bedrøff-
uelse. Oc aNennisten skulde
saa bleffuit / i den legemlige oc
euige død / der som Guds Søn
icke hassde bleffuit forbedere
oc aNeglere.

Her er det nytteligt at paa-
minde oc vnderuise folck / at
det er visselige sant oc stadelige
troligt / at Gud er icke aarsage
til synd. Hand forarbeyder
hende icke / hand hielper icke

E ij

der

Woffuitartickel

der til/ hand vilde icke at mand
skulde bedriffue synd / Thi
hand fortørnis gruselige der
offuer. Men Dieffuelen oc
Ådenniskens egen vilie er aars
sage til synden.

V.

Om Synd / Oprin-
delig synd/ oc gernings eller
bedriffuelige Synder.

1. Spørssmaal.

Huad er Synd:

Suar.

Den første Johans
nis Epistel er it stacket
Sprock/ huilcket der læ
rer forstandelige huad synd er/
Som er/ at det er synd / der er
imod Guds lou.

Denne

Christelig

Denne ra

betractoc rett

alensie om v

ger / Men oc

hed / wifficel

bøghed / i

oc Ådenniskens

mand skal der

den syndige p

Guds vrede /

straff.

2. Sp

Huad er

ler

E

Oprindeli

Guds vrede

ue første off

och for den

beds skyld

Christelige lerdoms. 15

Denne tale skal mand vel
betracte oc rettelige forstaa/ icke
aleniste om vduortis gernin-
ger / Men ocsaa om al blind-
hed/ vskickelighed/ oc ond til-
bøylighed / i alle Dieffuelens
oc Menniskens kraffter. Oc
mand skal der hoss forstaa / at
den syndige Persone er fordi i
Guds vrede/ oc skyldig til euig
straff.

2. Spørrimaal.

Hvad er Oprindelig-
ler Erffsynd?

Svar.

Oprindelig synd er at vere i
Guds vrede/ for Adams oc He-
ue første offuertrædelse skyld/
och for den mersødde blind-
heds skyld om Gud / oc onde
Euig til

Woffuitarticle

tilbøylighed / som er kommen i
 oss formedelt det samme fald /
 oc denne synd er i alle Wennis-
 ke som fødte aff Wenniskelig
 sæd effter naturlig skick / oc for-
 diere de alle i Guds vrede / oc
 euindelige fortabte / som icke
 faa syndernis forladelse forme-
 delst vor Herre Christum / oc
 bliffue igensødde. Thi at lige
 som Adams oc Neue nature er
 forderffuit effter det fald / saa
 ere deris børn / oc alle Wennis-
 ke / som effter naturlig skick ere
 fødte / der effter forderffuede /
 de ere icke Guds bolig / men
 fulde med tilactighed om
 Gud / oc fulde med ond tilbø-
 lighed / Oc denne blindhed oc
 wsticketlige tilbøylighed stris-
 der imod Gud / oc er synd / som
 Paus

Christelig
 Paulus flarte
 At vere frøde
 fundt ab uno
 bliffuer i de
 syndstyd i eu
 oc fordemelse
 hand faar icke
 det Christum
 3. Sp
 Duad ere ge
 driffuelig
 S
 Bedriffue
 alle Gerning
 bud / induort
 hietter / oc v
 mer. Oc den
 uer oc gior /
 styld i Gude
 der som har

Christelige lerdoms. 15

Paulus klarlige siger Rom:8.
At vere fiødelig til sinde / er
fundsab imod Gud. Der faare
bliffuer it Adenniske for denne
synd skyld i euig vrede / straff
oc fòrdørmelse / om saa er at
hand faar icke forladelse formes
dest Christum.

3. Spørssmaal.

Huad ere gernings eller be-
driffuelige Synder ?

Suar.

Bedriffuelige synder ere
alle Gerninger imod Guds
bud / induortis i Sielen oc vri
hierttet / oc vduortis i alle lem-
mer. Oc den som dem bedriff-
uer oc giør / er ocsaa for deris
skyld i Guds vrede oc fòrdømt /
der som hand icke bliffuer om-

E iij uent

Woffuitartickle
uent til Gud / oc faar synders
nis forladelse formedelst vor
Herre Christum.

4. Spørrmaal.
Hvilcken er Syndens
straff?
Suar.

Her skulle folck aluerlige
vnderuissis / at syndens besyns
derlige straff er / den gruselige /
euige angist / i hvilcken Dieffs
lene oc de fordøinde Wennis
ke / skulle føle den retferdige oc
Guds aluerlige vrede.

Der til met er der ocsaa
straff i dette legemlige Liff /
Som er / Døden oc allehonde
legemlige plager. Alt dette er
en begyndelse til den euige
straff hos de wogudelige.

Spørr.

Christelig
s. Spø
Hvorfaare h
Wenniske
plager
Su
Derre la
paa for disse
føist / At wi d
le paamundis /
mellem dygd o
Guder viffelig
got / sant / retfer
sen / De fortør
alt der / som er
denne hans v
skulle kiende de
retferdige v
hand oc lagd l
hvilcke der ic
Wennisken.
Den and

Christelige lerdings. 17

1. Spørssmaal.

Huor faare haffuer Gud lagd
Aennisten legemlige
plager paa?

Suaar.

De ere lagde Aennisten
paa for disse tre sager skyld.
Først / At wi der med skulle als
le paamindis / at der er forskel
mellem dygd oc wdygd / oc at
Gud er visselige it forstandigt /
got / sant / retferdigt / kyskt Væ-
sen / Oc fortørnis visselige paa
alt det / som er genstridigt imod
denne hans visdom. At wi nu
skulle kiende denne skilssmisse oc
retferdige vrede / da haffuer
hand oc lagd legemlige plager /
huilcke der ick ere ringe / paa
Aennisten.

Den anden / Gud vil med
E v disse

Woffuitartickel

disse legemlige plager holde vduortis tuct oc fred ved mact/ oc fordriſſue Guds beſpottre/ **W**enedere/ **W**ordere/ **W**offuerre/ **W**orkarle/ oc andre beſinitte demet **W**lodſkam. **W**c Gud holder ſelff faſt paa denne Regel/ at vduortis ſynder ſkulle viſſe lige ſtraffis legemlige end oc ſaa i dette leſſnet/ **S**om ſcreffuit er/ **H**uo ſom tager **S**uerdet/ hand ſkal omkomme met ſuerdet **zē**. **I**tem/ om **W**lodſkam / **D**octer eder / at **L**andet icke vdspir eder/ for **W**lodſkam ſkyld / lige ſom det vdspide de **C**ananeer. **G**ud vil haſſue vduortis tuct/ **D**er til gaſſ hand **L**ouen. **I**n vaare **L**ouen vder: **e**xecutio oc ſtraff ekon en ſkrøbelig roſt oc bulder. **D**er ſaare ſtraffer **G**ud ſelff

Chriſtelige

ſelf aluerlige d
ferdelige/ **S**om
ringer i verden
banſe.

Dontredie

ge **W**enſte
ſaadan ſtraff /
Gud igen oc bl
Item / at de **W**
ſtede oc altid
Guds vrede in
fryere **G**ud / **e**
delen vover o
bliſſuer ſtercker
ſom **P**aulus ſi
ſtraffis / da ru
ſkulle icke forde
Verden **zē**.

Dc eſſterd
denne forderff
gen rullactigh

self aluerlige der offuer oc for
ferdelige/ Som de store forsty
ringer i verden stedze oc altid
beuise.

Den tredie sag er/ at man
ge Aenniske paamindis aff
saadan straff / at de indfly til
Gud igen oc bliffue omuende.
Item / at de Hellige menniske
stedze oc altid mere betracte
Guds vrede imod synden / oc
frycte Gud / troen oc paakals
delsen voyer oc formeris / oc
bliffuer sterckere i dem. Lige
som Paulus siger: Naar wi
straffis / da tuctis wi / at wi
skulle icke fordømis met denne
Verden 2c.

Oc effterdi der er end nu i
denne forderffuede Nature me
gen tuilactighed oc vsticckelig
bryn

Woffuitarticle

brynde. Der til met falde oc saa
nogle/ som haſſue verit Hellig
ge/ i vduortis ſtore ſynder/
Som Aaron/ Dauid/ oc andre/
Da lader Gud de legemlige
plager / end nu bliſſue paa alle
Menniſke/ ia oc ſaa paa de Heli
lige i dette leſſnit/ at de der met
ſkulle paamindis / at betencke
deris ſkrøbelighed / alligeuel
den euige ſtraff er borttagen.
Der om ville wi tale yderme
re / i det Spørſſmaal / Huor
faare de Hellige ere lagde vns
der kaarſſit.

V I.

Om den Guddom
melige euige Lou/ oc om ſkilſ
miſſe mellem de thi Bud / oc
andre

Chriſtelige

andre loue i a

Louenke Ce

pdvortis i

landel

1. Spørſſ

Hvor mange

uer ere i

Sua

En gam

ge ſtick at

ei a Noſe i

gior ſkilmiſſe n

en nytelig vnd

lare folck om m

ge/ i ſaa maade

Der ere tre h

Noſe/ nogle i

ralis/ Der ſali

Lou/ eller dom

alle Menniſke

Christelige lerdoms. 19
andre louet i Mose / som er/
Leuitiske Ceremonier oc
vduortis louet eller
landslouet.

1. Spørrismaal.

Hvor mange haande Los
uer ere i Mose?

Svar.

DEn gamle seduanlig
ge skick at dele de Louet
i Mose i tre dele oc
giøre skilsmisse mellem dem / er
en nyttelig vnderuisning / at
lære folck om mange store saa
ger / i saa maade.

Der ere tre haande Louet i
Mose / Mogle kaldes Lex mor
nalis / Der kalde vi den euige
Lou / eller dom imod Synden /
i alle Menneske / Som vi her
effter

Hoffuitartickel

effter ydermere ville forklare.

De andre Louer kaldis Ceremoniales / det er / om Kirckes
præl / om Offer / om skilsmisse
paa mad / 2c.

De tredie kaldis Iudicia
les / det er / Landzlouer / om
arffue / landzfred / hoffuitsager /
oc anden saadan stück / der Re
gimente skulle holdis i tuct oc
fred med.

2. Spørrismaal.

Hvad er der for en skilsmisse
mellem de thi Bud / oc Le
uitiske Ceremonier / oc
Landzlou?

Svar.

Her skal mand vide at dis
se tho dele / den Leuitiske Kir
ckepræl oc den vduortis Landz
lou

Christelige
lou vaare bestick
Regimente paa
oc bleffue lige t
met ierusalem
styring / oc binde
der ere flue vidn
tis i den 11. Cap.
tel til de Galater
de skulle der yde
forstand paa.

Men denne
met it stræbeligt
Lex moralis / er
gelig Lou / elle
met i Dose / oc
uige / womstiff
i Gud self / oc
euige Regel / i h
melige vilie / de
gelig godhed /
i omstige

Christelige lerdings. 20

lou vaare bestickede til Israels
Regimente paa en visser tidt/
oc bleffue lige til intet giorde
met Jerusalems endelige for-
styring/ oc binde oss icke. Som
der ere klare vidnisbyrd in Aca-
tis i det 15. Cap. oc i det Episto-
tel til de Galater / som de Lere-
de skulle der ydermere haaffue
forstand paa.

Men denne del/som mand
met icke skøbeligt naaffn kalder/
Lex moralis/er icke en forgen-
gelig Lou / eller først begynt
met Adose / Men det er den ev-
uige / wom Christelige Visdom
i Gud self / oc retferdigheds
euige Regel/ i hans Guddoms-
melige vilie/ der hand aff wiss-
gelig godhed / indtrycke i de
fornumstige Creature. Oc
hand

Hoffuitartickle

hand haffuer altid der effter
roden affladelse / fra Adams
tid / beuarit oc forklarit hende i
sin Kircke / met Predicken. At
vi skulle vide / at hand er / viss /
god / sand / retferdig / kyst / oc
at hand vil / at fornumstige
Creature skulle vere hannem li
ge / der faare delede hand den
ne høye visdom met dem / huil
cken der binder alle fornumstis
ge Creature / huor faare Gud
oc visselige oc gruselige er vied
paa alle dem / som ere genstris
dige imod denue hans wome
skiffrelige visdom / oc den for
styre.

Oc denne Visdom falder
måd met it almindeligt naaffn /
de thi Bud. Thi at de besyn
derligste Sprock ere stickelige
befatter

Christelig

befattede der v
oc skal saa for
Gud forklarede
alligeuel intet
begrunder eller
Visdom / Saa
som imaa Born
lare paa de thi
denne Lou bind
stige Creature /
self binder dem
er en aluerlig
syndige Creatur
byrd / at Gud
paa dem. Oc
alle i Denne
samuittrighed
delse oc angist /
saa stor / at ha
gemlige oc enig
om saa er / at

besatte der vti/hvilckemand
oc skal saa forstaa / lige som
Gud forklarede dem selff. Oc
alligeuel intet Creature kand
begrunde eller vdsige denne
Visdom / Saa skulle wi dog
som sinnaa Børn / stedse oc altid
lære paa de thi Gud / oc vide at
denne Lou binder alle fornum-
stige Creature / det er / Gud
selff binder dem. Oc denne tale
er en aluerlig dom imod alle
syndige Creature / oc it vidnis-
byrd / at Gud er visselige vred
paa dem. Oc denne dom søle
alle Meniske / naar som deris
samuittrighed falder i forser-
delse oc angist / hvilcken der er
saa stor / at hand fører den le-
gemlige oc euige død met sig /
om saa er / at der kommer icke
F trøst /

2 in

5 cm

6

3

8

9

Woffuitarticle

trøst / i det mand fiender vor
Herre Christum aff Euange-
lio. I saadan angist lærer mād
huad Louer er / oc ellers fand
mand icke vdsige det met Ord.

Der faare haffuer oc altid
den euige Lou / Lex moralis /
oc dom imod synden / verit fra
Adams tid / predicket i Guds
Kircke / Oc Christus tog hende
self offte frem igen. Oc Pau-
lus siger / Formedelt Louen
fiender mand synden. Oc det
er aldelis vist / at det er Guds
vilie oc aluerlige befalning / at
mand skal predicke denne euige
Lou i hans Kircke / for disse
tho sager skyld / At wi der aff
skulle vide / huordan den lys-
dighed / der wi ere Gud skyldis-
ge / skal vere / oc kiende saa vor
syns

Christelig

syndige wrenli-
redelse / oc for-
vrede. Oc at de
haffue Guds or-
dekunder vere v-
geringer der
Guds tiensste.

V

Stilsmis

Louen oc

1. Epist

Hvor faare st

stilsmissem

oc Euat

S

Enne

En aff

lerdom

der som mand

Christelige lerdoms. 22

syndige wrenlighed oc offuer-
tredelse/ oc forferdis for Guds
vrede. Oc at de omuende skulle
haffue Guds ord / aff huilcket
de kunde vere visse paa/huילcke
gerninger der ere den rette
Guds tieniste.

VII.

Skilsmisse mellem
Louen oc Euangelio.

1. Spørssmaal.

Huor faare skal mand giøre
skilsmisse mellem Louen
oc Euangelium?

Suar.

Denne skilsmisse er
den aff de rette Hoffuic
lerdome i Kircken. Oc
der som mand lader hende vds
fñ flyctis

Hoffuitarticle

flyckis (som hun haffuer verie
vdslet hoss Papister) da følger
der gruselig blindhed / at mand
dicter oc optencker / at aDens
nisten ere retferdige formedelst
deris egne gerninger / oc fortie
ne syndernis forladelse met des
ris gerninger / zc. Oc effterdi
alle aDenniste dog føle synd
hoss sig / da bliffue de i tuilac
tighed / Kunde icke paakalde
Gud / oc siuncke endelige i for
tuilelse oc den euige død / oc vi
de icke huor faare Guds Søn
bleff vdsent. Lige som Pharis
seer hoss Jørdene vaare i saas
dan blindhed / oc haffde mist
det rette forstand om aDessia.

aDen Gud opuecte stedze
oc altid Propheter / som predi
ckede rette skilsmisse mellem
Lo

Christelige

Louen oc foriet
oc vor Derte Ch
Apostlene lerde

2. Epst

Quader da for
mellem Lou
uange

Su

Louen er den
dommelige Dyst
er / huilcken G
i fornumstige C
ningen / oc her
alid forkynded
bedet. Nun lar
mand skal re
Gud / oc at m
lydighed plicie
den samme lyd
re i alle vor fr

Christelige lerdoms. 23

Louen oc foriettelser / lige som
oc vor Herre Christus jelff / oc
Apostlene lerede der effter.

2. Spørssmaal.

Hvad er da for en skilsmisse
mellem Louen och E
uangelio?

Suar.

Louen er denne euige Guds
dommelige Visdom / som sagd
er / huilcken Gud oc indtrycte
i fornumstige Creature i skab
ningen / oc her effter stedze oc
altid forkyndede i predicke em
bedet. Nun lærer oc beuiser / at
mand skal rettelige kiende
Gud / oc at mand er hannem
lydighed plictig / oc huorledis
den samme lydighed skulde ver
re i alle vore kreffter. Oc hun er
F u i s a a

Hoffuitartickle

saa effter synden / en forferdelig
dom imod alle **A**denniske. Thi
intet **A**denniske wden alene
Guds Søn / haffuer denne ly-
dighed altsammen. Oc Louen
giffuer ickē syndernis forladelse /
men hun bær aleniste wids-
nisbyrd om Guds vrede imod
synden.

Oc alligeuel der ere heng-
de fortættelser haff Louen / saa
vdkressuer hun dog en fuld-
kommenlyg lydighed der haff.
Hun siger ickē / at Gud vil w-
den vor fortieniste forlade och
borttage synden / **icē**.

ADen Euangelion er ret-
telige den naadige / gledelige
Predicken / om Guds Søn Jesu
Christo / som i den Guddoms-
melige **M**ajestatis vnderlige
Raad /

Christelige
Raad / er best-
glere oc forlig-
rerferdighed /
gister.

Denne Pre-
føst alle synder-
ge disse store syn-
ske **A**denniske
den oc icē vil /
ser er giffuen /
Søn. Der faar
re Christus self
Johannis. De
skal straffe ver-
stold / at de re-
Oc den anden
Nicolamini f-
Sønner **icē**.

Och haff de
oc alle andre sy-
synder Euang-

Christelige lerdings. 24

Raad / er besticket til en ADes
glere oc forligere / oc til vor
retferdighed / oc til en Salig
gjører.

Denne Predicken straffer
først alle synder / oc besynderlig
ge disse store synder i det gants
ke A denniske slechte / at ver
den oc icke vil / effter foriettel
ser er giffuen / Kiende Guds
Søn. Der faare siger vor Herra
Christus self i det 16. Cap.
Johannis. Den Hellig Aand
skal straffe verden for syndens
skyld / at de tro icke paa mig.
Oc den anden Psalme siger /
Osculamini Filium / Kysser
Sønnen 27.

Och oss denne vantroens /
oc alle andre synders straff / for
synder Euangelium denne eu
ge /

Hoffuitartickle

ge/ naadige trøst / At Gud vil
visselige giffue oss for sin Søns
Jesu Christi skyld / syndernis
forladelse/ aff naade/ voden vor
fortieniste / gratis / Oc hand
vil for sin Søns skyld regne oss
retferdighed til / oc anamme
oss formedelst troen til vor Her
re Jesum Christum / huilcken
der da siger oss denne trøst i
hiertet/ oc er i oss/ oc giffuer oss
sin Hellig Aand / oc giør oss
Arffuinge til den euige Salig
hed.

Oc dette skeer ick ander
leds / end aleniste formedelst
troen/ det er/ naar som dit hjer
te er i ret angist oc forferdelse/
oc tror Euangelio/ at dine syn
der ere dig visselige forladne
for vor Herres Christi skyld/ oc
at

Christelige

at Gud vil vere
anamme dig f
Christi skyld/ ic
eller dine gerni
ste skyld.

De Euang

ny Prediken /
verit saare Ch
Jomfru Mari
tætelien om den
sto / som boett
døden / oc giffu
euige lif igen /
fyndet effter d
offuertrædelse /
prediken begyn
samme tid / oc
self den Predic
straffede Adam
synd / Och ha
voss den naa

Christelige lerdoms. 25

at Gud vil vere dig naadig/ oc
anamme dig for vor Herris
Christi skyld/ icke for Louens/
eller dine gerningers fortienis
ste skyld.

De Euangelium er icke en
ny Predicken / som icke skulde
verit saare Christi fødzel aff
Jomfru Maria / Men for
ierrtelsen om den frelsere Chris
to / som borttager synden oc
døden / oc giffuer naade oc det
euige liff igen / bleff stray for
kynder effter Adams oc Heue
offuertrædelse / De Euangelij
predicken begyntis saa paa den
samme tid/ oc Guds Søn vaar
selff den Predickere / som først
straffede Adams oc Heue store
synd / Och hand vdsagde der
hoss den naadige forierrtelse/
G huilke

Hoffuitartickle

huilcken intet Creature viste
tilforn / Quindenis Sæd skal
sønderknuse Hugormens hoffs
uit.

Denne trøst bar Guds
Søn baade frem faar dem i det
vduortis ord / oc sagde hende
self i deris hjerter / oc reddes
de saa Aldam oc Deua aff den
euige død / oc gjorde dem leffs
uendis igen / som der er screff
uit Johan: 1. I hannem vaar
liffuit. Oc hand styrckede dem
der hoffs mer sin Hellig Aand /
at de haffde glæde i Gud igen /
oc torde saa paakalde Gud is
gen / oc fiende hans naade oc
neruerelse / oc i denne samme
tro / haffde de stedse och altid
trøst / til den tilkommede Sæd /
huilcken de paa den samme tid
fiens

Christelige

fiende i ordet / a
den samme H
dem naadig / d
fiende hannem
der euige Liff.

fornedels
telse haffuer S
oc altid beuar
Kircke / i huilck
tid verit nogle
er ellers ingen
iorden / som er
Kircke / i vden
huilcken den
Guds Søn

Oc det er
nytteligt / at
deligetro /
diken eller
en nytteli

Christelige lerdoms. 25
Kiende i ordet / at Gud vilde for
den samme Herris skyld vere
dem naadig / de paakallede oc
tiente hannem / haabedis til
det euige Liff.

Formedelst denne Foriet
telse haffuer Guds Søn stedse
oc altid beuaret en obenbare
Kircke / i huilcken der haffue al
tid verit nogle Ydualde / oc der
er ellers ingen forsamling paa
iorden / som er rettelige Guds
Kircke / wden denne aleniste / i
huilcken den rette lerdom om
Guds Søn predictis.

Oc det er her offuermaade
nytteligt / at mand veed / oc staa
delige troz / at Euangelij pres
dicken eller betractelse / er icke
en wnyttelig rost eller wstadig

G n tance

Doffuitartickle

tancke / men at Guds Søn vil
selff vere krafftig oc arbeyde der
met / som der staar screffuit
Roma : 1. Euangelium er en
Guds krafft / alle dem til salig
hed / som tro der paa.

2. Corinth : 3. Euangelis
um er Aandens embede / Det
er / formedelst huilcket den hel
lig Aand giffuis / oc arbeyder.

Galat : 3. At wi skulde a
namme Aandens foriettelse
formedelst troen.

1. Pet : 1. Jere igensødde
formedelst Guds leffuende
Ord / oc det som altid bliffuer.

Esai : 41. Ved mig selff
haffuer ieg sozt / Aff min mund
skal vdgaa retferdigheds Ord /
det skal icke vere forgefuis /
som er / at alle Enæ skulle bøyes
faar

Christelige

faar mig oc al

demig oc lige

uer ieg retferde

Herren / Och

kommertil han

som staa bann

bliffue bestem

raels Sad se

dig Herren /

Diffe oc at

nusbrød skulle

at wi funde

Gud er viffe

medelst sit E

V

Om Sp

ladelse / oc b

niske bliffue

Gud / for v

skyld / fo

Christelige lerdings. 27

faar mig/oc alle tunger paakal-
de mig/oc sige/Sandelige haff-
uer ieg retferdighed oc styrcke i
Herren / Och saadane skulle
komme til hannem / oc alle de
som staa hannem imod / skulle
bliffue bestemmede/men al Is-
raels Sæd skal bliffue retfer-
dig i Herren/ oc prise hannem.

Disse oc andre saadane vid-
nisbyrd skulle wi offte betracte/
at wi kunde stadelige tro / att
Gud er visselige krafftig for-
medelst sit Euangelion.

VIII.

Om Synderis for-
ladelse / oc huorledis it Adems
niske bliffuer retferdigt faar
Gud / for vor Herris Christi
skyld/ formedelst troen.

G iij Spørse

Hoffuitartickle

1. Spørssmaal.

Huorledis faar vi Dønnisten
syndernis forladelse?

Suar.

Vi Leniste formedelst troen
til Guds Søn Ihesum
Christum / aff naade / gra-
tis / icke for vore egne Gernin-
ger eller fortieniste Skyld / men
for den eniste vøegleris Jesu
Christi Skyld / som bleff ic Offer
for oss / oc er forligeren / saa vi
visselige syndernis forladelse /
oc Guds Søn siger selff denne
trøst i vore hertter formedelst
Euangelium / der som vi tro /
tager oss aff angist oc helsfue-
de / och giffuer oss sin Vellig
Aand / at hertter haffuer glæde
i Gud / oc vor Herris Christi
retferdighed tilregnis oss / at
vi

Christelig

wiere Gud b
at hans vødg
beralning for
den forugere
wi ere retferd
til den ewige S
wi tro paa ha

2. Sp

Huor beu
Scriff

Denne
offte klarlig
Guddomme
han: 3. siger
Saa elstke
hand gaff su
alle de som
icke skulle fo
det ewige li

Christelige lerdings. 28

wi ere Gud behagelige / fordi /
at hans lydigthed oc pine / er en
betalning for oss / oc hand er
den forligere / for huis skyld
wi ere retferdige oc Arffuinge
til den euige Salighed / der som
wi tro paa hannem.

2. Spøssmaal.

Huor beuise den hellige
Scrifft saadant ?

Suar.

Denne Hoffuiterdom er
offte klarlige vdryet i den
Guddommelige Scrifft. Jo
han: 3. siger Guds Søn self /
Saa elste Gud verden / at
hand gaff sin enbaarne Søn at
alle de som tro paa hannem /
icke skulle fortabis / men haffue
det euige lif.

Giiij

Acto:

Woffuitartickel

Acto: 10. Denne Herre
Christo giffue alle Prophetes
vidnisbyrd / at alle de som tro
paa hannem / skulle for hans
Naam faa syndernis forladelse.

Roma: 3. Vi vorde ret
ferdige vden vor fortieneste/
formedelst hans naade / ved
den forløsning / som er i Christo
Jesu / huilcken Gud haaffuer be-
sticket til en Naadestol / formes-
delst troen i hans Blod / zc.

Disse och andre saadane
Woffuit sprock skulle alle Men-
niske vide / at de kunde haaffue
ret forstand paa denne drabelis-
ge Artickel / oc trøste sig der-
med / huorledis Menisken faa
syndernis forladelse / och ere
Gud behagelige / oc Arffuinge
til den euige salighed / oc huor-
ledis

Christel
ledis vi vor
dsden och
til der unge
dighed igen.
naadigetrost
derlige oben
formelise /
De folc
uise / at den
om trygge
ue viderlige
der som hiet
ferdet for
synden / da
tilfluct til vo
oc i denne an-
dig til / at
visselige for
ris Christi
tieniste. De
vor Herre

Christelige lerdings. 29

ledis wi worde fri fra synden/
døden oc Hellsuede/ oc komme
til det euige liif oc euig retfer-
dighed igen. Thi denne er den
naadige trøst/ som bleff besyns-
derlige obenbarit i den første
Foriættelse / oc vti Euangelio.

Oc Folck skulle vel vnder-
uissis/ at denne trøst taler icke
om trygge ædenniske/ som less-
ue viderlige hen i synd / ædenn-
der som hiertter er rettelige for-
ferdet for Guds vrede imod
synden/ da skalt du haffue din
tilfluct til vor Herre Christum/
oc i denne angist tro oc forlade
dig til / at dine synder ere dig
visselige forladne/ for vor Her-
ris Christi skyld / wden din for-
tænist. Oc denne tro skal see til
vor Herre Christum / Gud oc

G v

ædenn

Woffuitartickel

Weniste / som er bleffuen it
Differ oc forligere for dig.

Der som du nu saa hører
Euangelion / och styrcker dig
mer troen til vor Herre Chris-
tum / da siger hand self denne
trost i dit Herte / at Gud er dig
naadig / Som hand offte siger
i Euangelio / Dine synder ere
dig forladne / Oc hand er i dig /
oc lader dig icke siuncke ned i
Welsfuede / hand giffuer oc den
Hellig Aand / at du haffuer
glæde i Gud. Oc die herte kien-
der saa Guds neruerelse oc naa-
de / formedelst Sønner / som
formedelst Euangelium viser
dig Guds naade i herttet / oc
formedelst den Hellig Aand
giffuer dig glæde i Gud / och
tuinger dig till at paa kalde
Gud

Christel
Gud oc vere
Saa lar
Johan: 1.
Sønner / ha
uit / oc du h
Søn / om du t
oc formedelst
trost.
Jem / i
paa kiende wo
hannen / oc
hand giffuer
Galat: 3
Aandens for
troen.
Oc man
oc betracte
hulcken der
der er screffu
Aand er i ne
vide / at han

Christelige lerdoms. 30

Gud oc vere hannem lydig.

Saa lære disse Sprock 1.

Johan: 5. Duo som hassuer
Sønnen / hand hassuer Liff
uit / oc du hassuer saa Guds
Søn / om du tror paa hannem /
oc formedelst Euangelion faar
crost.

Item / 1. Johan: 5. Der
paa kiende wi / at wi bliffue i
hannem / oc hand i oss / Thi
hand giffuer oss aff sin Aand.

Galat: 3. At wi skulde saa
Aandens foriættelse formedelst
troen.

De mand skal vel mercke
oc betracte Athanasij Regel/
huilcken der saa lyer / Duo som
der er screffuit / at den Hellig
Aand er i nogen / da skalt du
vide / at hand formedelst Ordet
er i

Hoffuitartickel

er i hannem / oc taler om Guds
Søn / som oplüser hietret /
oc Guds vidſkab / Fierlighed
oc glæde i Gud bliffuer ſaa i off
formedelt Sønnen oc den hels
lig Aand / Oc dette ſkeer / naar
ſom mand i ret forſerdelt a
nammer Euangelium mett
troen. Saa ſkeer igenfødzelen i
off / oc hietret bliffuer Guds
bolig / ſom der er ſcreffuit Joh:
14. Duo mig elſker / hand ſkal
beuare min tale / oc min Fader
ſkal elſke hannem / oc wi ville
komme til hannem / oc giøre
bolig hoſſ hannem.

Oc Ephe: 1. Mand er Kir
ckenis hoſſuit huilcken der er
hans legeme / oc hand arbey
der alting i alle.

Item / Ephe: 3. At i ſkule
le ſtyre

Chriſtel
le ſtyckis
Aand / at Ch
ders hietre fo
2. Corin
wi i Verrens
i en Spiegel m
wi bliffue for
me Billede /
en anden / ſom
Aand. Der b
ſoner flarlige
der / huilcken
ren / Hans
eller ſkin er S
uer off vidſk
Oc den Helli
fer vore hietre
dette vidſkab
ſea / Den bl
Oder mere
uige Fader

Christelige lerdoms. 31

le styrckis formedelst hans
Aland/ at Christus fand bo i es
ders hierte formedelst troen.

2. Corinth: 3. Oc nu skue
wi i Herrens klarhed / lige som
i en Spegel met bart ansiet / oc
wi bliffue forklarede i det sama
me Billede / fra en klarhed til
en anden / som aff HERrens
Aland. Her beneffnis alle Pers
soner klarlige / Den euige Fa
der / huilcken hand falder Her
ren / Hans Billede oc klarhed
eller skin er Sønnen / som giff
uer oss vidskab paa Faderen /
Oc den Hellig Aland som styrck
er vore hierrer / at de bliffue i
dette vidskab / oc falde der ick
fra / Men bliffue stedse oc altid
Ordet mere lige / som er den eu
uige Fader ligt / oc obenbarer
hans

Woffuitartickle
hannem. Dette ſkulle Chriſtelie
gehierte ſtedze oc altid lære i ret
omvændelſe oc aluerlig trøſt.

3. Spørſſmaal.
Er denne tale ret / Wi bliffue
aleniſte rerferdige formes
delſt troen?

Suar.

Denne tale / Aleniſte for
medelſt troen bliffue wi rerfer
dige / Sola fide iuſtificamur /
er lige denne tale / Gratis iuſti
ficamur fide / wi bliffue rerfer
dige faar Gud wden vor fortie
niſte / Wden vor fortienifte
haſſue wi ſyndernis forladelſe /
oc ere Gud behagelige for vor
WErris Chriſti ſkyld / formes
delſt troen. Oc denne tale er
ret / och offte vdruct aff S.
Paul

Chriſtelie

Paulo i der

4. Sp

Contra. Ere

dygder i omuer

ger du da Sol

anger oc ruelſ

ſten; Jem / g

lyghed oc

Su

Alligeuel

dygder / oc ſkul

dellen / ſaa ere

tieniſte eller cat

geril / ar den

ſyndernis forla

ſerdig faar Gu

behagelig / ar

ris Chriſti ſky

ſyndernis forl

ſerdige / der er

Paulo i det ord Gratis.

4. Spørssmaal.

Contra. Ere der dog mange dygder i omuendelsen / Hui siger du da / Sola fide: Skal dog anger oc ruelse vere i Adennis Iken: Item / got opsæt / Kierlighed oc haab: 2c.

Suaar.

Alligeuel der ere mange dygder / oc skulle vere i omuendelsen / saa ere de dog icke for tjeniste eller causæ / eller aarsaage til / at den Personne haaffuer syndernis forladelse / oc er retsferdig faar Gud / det er / Gud behagelig / Aden for vor Herris Christi skyld alene saa vi syndernis forladelse / oc er retsferdige / det er / Gud behagelig.

Woffuitartickle

ge. Oc dette kand icke anam-
mis i andre maade end formes
delst troen / som fatter foriettel-
sen / Som S. Paulus Roma:
4. siger: Ideo ex fide, gratis, ut
sit firma promissio, det er / For-
di aff troen wden fortieniste /
at foriettelsen skal bliffue fast.

1. Spørssmaal.

Contra. Tro dog Dieffle oc
saa / oc ere icke retferdige. Hui
siger du da / Alleniste formes
delst troen ere wi ret-
ferdige ?

Suar.

Dieffle tro ekon Historien /
oc de tro icke at Christus er dem
til gode vdsent / och er deris
frelser / Ja de vide / at hand
fordømmer dem i grum euig
straff /

Christelig

straff / Der f
gruselig vrede
oc w: Hare C
w: skuldero /
Christus er vds
oc er off til god
fer / oc er ro:
forlegge som d
bolo: Qui pr
nes, & propter
descendit de ecc
er i creffuit / Se
uen. Oc denne
uising / om d
troen / Dieffle /
skal mand tro
folefer.

5. Sp

Contra. Er d
at noget kand

Nosfuararicle

Christelige lerd.

derre kand icke an
indie maade end for
ven som fatter for
som S. Paulus Ro
er: laco ex fide, gran
promissio, der er
roen wden forren
relisen skal bliffue
Spørssmaal.
Tro dog Dieff
re icke retferdige
da: Alenst for
troen ere wi re
ferdige:
Suur.
trocken liffen
at Christus er
me / och er de
de vide / at h
n i grum
stra

straff / Der faare haffue oc
gruselig vrede och had til Gud/
oc vor Herre Christum. Men
wi skulle tro / at vor H^{er}e
Christus er vdsent oss til gode/
oc er oss til gode bleffuen it Of
fer / oc er vor retferdighed oc
forligelse / som der staar i Syma
bolo: Qui propter nos homi
nes, & propter nostram salutem
descendit de caelo. Oc i Esai
er screffuit / Sønner er oss giff
uen. Oc denne enfoldige vnder
uisning / om den skilsmisse paa
troen i Dieffe / oc den rette tro /
skal mand trolige forklare faar
folcket.

6. Spørssmaal.

Contra. Er det dog umuligt/
at noget kand vere retferdigt/
H alenis

2 in
5 cm 6

3
8 9

Article

medelst vidskab.

Da er troen en
vidskab:

Svar.

Den tro / formedelst huil-
cken it Aenniske faar syndernis
forladelse / oc er retferdigt / er
icke aleniste vidskab / som der oc
er i Dieffle oc vngudelige Aen-
niste / en kundskab aff Histori-
en / Den denne rette tro er / at
vide alle troens Article / oc holi-
de dem at vere sande / oc der i
ocsaa vide forietelsen om Chris-
sti naade / huilcken alle Article
gaa vd paa / som paa den rette
ende. Saa er da Troen en sand /
hiertelig forhaabelse oc tillid til
Guds Søn Jesum Christum /
som er vor Aeglere oc Forlis-
gere / at wi for hans skyld / oc
formet

Christelige

formedelst han-
dernis forladelse
lighed. Denne
belse er saa lom-
lenstro / som i
Velsfærd / oc
den.

Dei vor

skal mand merck-
fel / Credo rem-
torum. Jeg tro-
ladelse. Der sk-
saa som Dieffl-
derne ere forlad-
David oc Petro
du forstaa den
tro / syndernis f-
ere mig self f-
NE Kris Chr-
min forieniste
Denne tro

Christelige lerdoms. 34

formedelt hannem/haffue syn-
dernis forladelse / naade oc saa-
lighed. Denne tillid oc forhaas-
belse er saa langt fra Dieffues-
lens tro / som Himmeleu er fra
Helffuede / oc Liffuit fra Dø-
den.

Oc i vor Christelige tro
skal mand mercke denne Artic-
kel / Credo remissionem pecca-
torum. Jeg tror syndernis for-
ladelse. Det skalt du icke for-
staa som Diefflene tro / at syn-
derne ere forladne andre / som
Dauid oc Petro / Men saa skalt
du forstaa denne Artickel / Jeg
tror syndernis forladelse / at de
ere mig self forladne for vor
HERRIS Christi skyld / wden
min fortieniste.

Denne tro begriber alle Ara-
ticle /

Hoffuitartickle

rickle/ oc er der til met den til-
lid / som formedelst Guds
Søn/ haaffuer tilfluct til Gud.
Som der er screffuit Roma: 5.
Efterdi wi bliffue retferdige
formedelst troen / da haaffue wi
fred hos Gud. Item / Ephe:
3. Formedelst Christum haaffue
wi en gledelig tilgong/ met den
tillid som kommer formedelst
troen til hannem.

Saa er nu den skilsmisse
klar at forstaa. Diefflene tro
icke at deris synder bliffue dem
forladne. Men wi skulle tro/ at
vore synder vorde oss visselige
forladne/ oc at Gud anammer
oss naadelige for Neglerens
skyld.

Item/ det vidskab i Dieff-
lene fører fryct i dem/ forferdel-
se/

Christelig

se/ Ruct/ gruse
imod Gud. Men
til Guds Søn
trost och glæde
haaffue tilfluct til
falde hannem

7. Ephe:

Contra. Du si
troenere wi ret
troen oc en gert
der nu følge/ a
ere retferdige
gernin

Su

Denne for
uermæde nyttel
siger / wi ere re
delst troen / D
saa forstaas /
Christi skyld er

Christelige lerdoms. 35

se/ fluct/ gruselig had oc vrede
imod Gud. Men troen oc tillid
til Guds Søn i oss giffuer oss
trøst och glæde i Gud / at wi
haffne tilfluct til Gud / oc paa
kalde hannem zc.

7. Spørrimaal.

Contra. Du siger/formedelst
troen ere wi retferdige. Nu er
troen oc en gerning / Saa vil
det nu følge/ at wi alligeuel
ere retferdige formedelst
gerninger?

Suar.

Denne forklarelse er off
uermaade nyttelig. Naar mand
siger / wi ere retferdige forme
delst troen / Da skal denne tale
saa forstaas / for vor Herris
Christi skyld ere wi retferdige/
D iij for

Hoffuitartickel

for denne a Negleris skyld haffue
wi syndernis forladelse / oc ere
naadelige anamede aff Gud / oc
fledde met vor Herris Christi
retferdighed / Saa at retfer
dighed er oss for hans skyld til
regnet / huilcken der oc disligest
giffuer oss aff sin Zland / Som
Johannis siger.

Oc dette skeer aleniste ved
troen / met huilcken hiertet fat
ter forierrtelsen / oc seer til vor
Herre Christum / oc anammer
hannem.

Oc mand skal icke forstaa /
at troen giør oss retferdige / for
di at hun er en besynderlig høy
gerning / Men mand skal for
staa denne tale Correlatiue /
Formedelt Guds Søn Jhes
sum Christum haffue wi syn
dernis

Christi
dernis forlade
cken wi anam

8. Sp
Contra. Retfe
sens fuldkom
hed met Gud.
dygder. Jcke
huiliger de
formede

Su
Alle disse 2
wi haffue her se
ujsing / huor
le forstaas / T
retferdig.

Som er / a
denne tale / At
Artickel / oc ho
sande / oc der
forierrtelse / At

Christelige lerdoms. 35

dermis forladelse oc naade/huils
cken wi aname met troen.

8. Spørffmaal.

Contra. Retferdighed er Lou
sens fuldkommelse/eller liglig
hed met Gud. Der til høre alle
dygder/ Ikke aleniste troen.

Hui siger du da/aleniste
formedelst troen?

Suar.

Alle disse Argument / som
wi haffue her sæt/ere en vnder
uifning/ huorledis de ord skul
le forstaas / Troen / oc vorde
retferdig.

Som er/ at troen kaldis t
denne tale / At vide alle troens
Article / oc holde dem at vere
fande / oc der i ocsaa naadens
forrettelse / At troen er saa en
hiera

loffuitartickle

hiertelig forhaabelse paa Guds
Søn Jesum Christum / Gud
oc Aenniske.

At vere retferdig / kaldis
at haffue syndernis forladelse/
oc vere Gud behagelig / formes
delst troen / for vor HER
Christi skyld / huilcken der er
forligeren / oc klæder oss met
sin retferdighed / det er / met
sin lydighed / at Guds retfer
dige vrede ick offuersalder oss/
effterdi vor arme / ælendige na
ture er syndig / oc haffuer ick
den anden retferdighed / som er
Lousens fuldkommelse / eller
liglighed met Gud. Der Psal
men siger om / Ingen lessuens
de bliffuer retferdig faar dig.
Oc Job 9. Jeg veed sandelige/
at Aennisten er ick retferdig
faar Gud. De

Christelige lee

De derre lart

i en ret omuende

fremdelis i alle

Thi huer forfer

vrede med vore sy

icke glædig i Gu

end ved negleren

stum Gud oc A

som datter at der

tilfæl dine synd

regne dig sin ret

du skal vere G

Saa haffuer hi

gong til Gud /

leds i derre Liff

fast syndernis f

saare siger S. P

ma: s. forme

ue wi en tilg

denne naade.

De der he

Christelige lerdings. 37

Oc dette lærer mand først
i en ret omuendelse / oc siden
fremdelis i alle paa kaldelser /
Thi hiertet forferdis for Guds
vrede imod vore synder / oc kand
icke glæde sig i Gud / anderleds
end ved den Negleren Jesum Chris-
tum / Gud oc den Nenniske / naar
som du tror at denne Neglere
tilskul dine synder / oc vil til-
regne dig sin retferdighed / at
du skal vere Gud behagelig /
Saa haaffuer hiertet en frem-
gong til Gud / oc aldri anders-
leds i dette Liff oc søger altid
først syndernis forladelse. Der
saare siger S. Paulus saa Ro-
ma: 1. Formedelst denne haaff-
ue vi en tilgong ved troen i
denne naade.

Oc der haff er det sandelig

J

ge

Hoffuitarticle

ge vifst at vor HERRre Chris-
tus forarbejder self i den
ne Trøft formedelst troen / lif-
uit i dit hierte / oc er i dig / lader
dig icke siuncke ned i Hellsfuede /
giffuer dig oc den hellig Aand /
at du glæder dig i Gud / oc dit
hierte kiender Guds neruerelse
oc naade / formedelst Sønner /
huilcken der formedelst Euang-
gelium viser dig Guds naade i
hiertet / oc formedelst den hel-
lig Aand giffuer dig glæde i
Gud / oc skynder dig til at paa-
kalde oc vere Gud lydig.

Alligeuel nu at Igenfødze-
len fteer i saa maade / saa skal
dog denne tro stedse oc altid
finne tilforn / at du anammer
syndernis forladelse / oc est ret-
ferdig / der er / Gud behagelig /
for

Christelige le-
vet vor HERRis
som er oc bliffuer
oc staar i den G-
uestens Raa-
off / oc bar vor su-
arraa / til den eu-
sagde Johan: 14
mer al faderen /
delning.

De alligeuel
den vdelggelse
Kerferdighed / s-
flart oc obenbar
skulle fæst saa s-
delse formedelst
ter haffuer saa r-
nen er Gud beh-
s. Cre wibless
medelst troen
fredhoff Gud
denne form til

Christelige lerdoms. 38

for vor Herris Christi skyld/
som er oc bliffuer din Neglere/
oc staar i den Guddommelige
Maestetis Raad/oc beder for
oss/ oc bær vor suck oc inderlige
attraa/ til den euige Fader/ oc
sagde Johan: 14. Ingen kom-
mer til Faderen / wden forme-
delst mig.

Oc alligeuel andre søge ana-
den vdleggelse paa dette ord/
Retferdighed/ saa er dog dette
flarr oc obenbare / at wi altid
skulle først faa syndernis forlaa-
delse formedelst troen / oc hie-
ter haaffuer saa trøst / oc Persoa-
nen er Gud behagelig/ Roma:
5. Ere wi bleffue retferdig for-
medelst troen / da haaffue wi
fred hos Gud. Saa er aleniste
denne form til at bede / och at
Jñ kom

Woffuitartickle

Komme faar Gud vdryet / i
alle Propheters Scrift oc tale
vd igennem. Herre forbarne
dig offuer mig for din barm-
hertighed / oc ~~A~~ Negleren er be-
neffint der hof met vdryete
ord / som i Daniel / Icke for vor
retferdighed skyld / bønhoer off
Gud / men aff din store barm-
hertighed / for Herrens skyld /
Saa skulle oc wi bede / oc troen
skal vere grundfest paa den
~~A~~ Neglere Jesum Christum /
Gud och ~~A~~ Denniske / och paa
hans fortieniste oc forligelse / oc
hierttet skal stadelige tro / at
Gud anamer dig visselige / for
denne sin tilsagde barmhertiga-
hed skyld / oc du skal icke tuile
oc vere wstadig. Der affer det
klart / at trosten staar paa vor
Herre

Christelige
Herre Christo
miste icke paa vo
eller faldkomne
9. Spø
Vad skilsmisse
rettet i dom i vo
deme Artick
uom falske
Su
Besnderlig
merke disse tre
Den første
lige som Pharis
oc Tolkere / at
fordirretferdige
geligt / at ha
gerninger / d
hand leffuer
ruet. De Pa
lis der til / at
ger fortien

Christelige lerdings. 39

Herre Christo oc hans forti-
nisse/ icke paa vor egen renhed/
eller fuldkomne retferdighed.

9. Spørrmaal.

Hvad skilsmisse er der paa den
rette lerdings i vore Kircker/ om
denne Artickel / oc Pass-
uens falske lerdings?

Svar.

Besunderlige skal mand
mercke disse tre skilsmisser.

Den første. Papister dicte-
lige som Phariscer/ Hedninge/
oc Tørckere/ at it Adenniske er
fordi retferdigt/ oc Gud behaa-
geligt./ at hand leffuer i gode
gerninger / det er / naar som
hand leffuer erlige i vduortis-
tuct. Oc Papister sette fremde-
lis der til / at de samme gernin-
ger fortiene syndernis forlas-

I in

del

Woffuitartickle

delse. Item / at de fortiene syna
dernis forladelse met deris Aar
den / Wessoffer / 2c. Lige som
Phariseer dicte / at deris offer
fortienerc syndernis forladelse.

Der nest / Sige Papister /
De effterdi ingen veed naa
hand haaffuer gode gerninger
noek / da skulle alle Wenniske
stedze oc altid bliffue i tuil / om
de haaffue syndernis forladelse /
oc om de ere Gud behagelige.
Denne tuilactighed er idel heys
dens blindhed.

Den tredie / De dicte / at it
menniske kand fuldkomme den
Guddommelige Lou i dette
lessnet. Item / De tale der in
tet om / hvorledis it Wenniske
skal formedelst Euangelium oc
den hellig Aand fødte paa ny.

Men

Christelige

Men der i
den retterdom

fast / At se

delle gifte oss v

Norris Christi

uden no fortiene

De der i visselig

om mand setter

egne Wenniske

At de fortiene s

delse / oc stille G

oc store vrede 2c

Den rette s

oc saa / at Wenn

ferdig faar Gud

gerninger skyld

endste effter ig

for vor Norris

formedelst tro

Der nest

sande lerdome

Christelige lerdings. 40

Men der imod er denne
den rette lerdings.

Først / At syndernis forlas
delse giffuis oss visselige for vor
Herris Christi skyld aleniste/
vden vor forrieniste/aff naade.
Oc det er visselige Affguderis/
om mand setter denne tro til
egne Adenniskelige gerninger/
At de forriene syndernis forlas
delse/ oc stille Guds retferdige
oc store vrede zc.

Den rette sande lerdings er
oc saa/at Adennisten er icke rets
ferdig faar Gud / for sine egne
gerninger skyld / alligeuel at de
end ske effter igensfødzelen/men
for vor Herris Christi skyld/
formedelst troen.

Der nest / Er det oc den
sande lerdings/at mand icke skal

J uñ bliff

Woffuitartickle

bliffue i tuil / **A**Den alle **A**Dens
niffe / som leffue i synd imod de
ris samuittighed / eller haffue
icke tro til vor **H**erre **C**hris
tum / de fculle viffelige forlade
fig der til / at de ere i Guds vre
de / oc der som de icke bliffue
omuennde / da falde de i euig
ftraff / De fculle ocsaa i derte lif
ftraffis mett legemlig ftraff /
blindhed oc andre plager.

Oc der imod / alle de som
føle forferdelse i deris hierte /
for Guds vrede / oc vilde gerne
vere omuennde til Gud / oc bedre
fig / de fculle icke bliffue i tuil /
ADen ftadelige tro / at Gud vil
forlade dem deris synder aff
naade / for vor **H**erres **C**hrifti
fkyld. **O**c de fculle faa fremdes
lis formeris i Guds fryet och
troen /

Chriftelige
troen / oc icke b
de i synd imod
hed. **O**c de f
fculle tro / at de
gelige oc naade
ris **C**hrifti fkyld
ere end offuerm
for der tre
en ret fand led
niffen icke fa
Guds Lou i de
om it **A**Dennif
at holde vduor
maade aff nat
formaa hand d
gelium / oc w
oc wden den l
end at begynd
hiertter / **S**om
fryete Gud /
lade fig pa

Christelige lerdoms. 41

troen/ oc icke bliffue beliggende i synd imod deris samuittighed. Oc de som ere omuende skulle tro/ at de ere Gud behagelige oc i naade / for vor Heris Christi skyld/ alligeuel at de ere end offuermaade skøbelige.

For det tredie / Er oc det en ret sand lerdom / at Wensnisten icke kand fuldkomme Guds Lou i dette lessnet. Oc om it Wenniske end formaa/ at holde vduortis tuct i nogen maade/aff naturlig krafft/ Saa formaa hand dog wden Euangelium/ oc wden Guds Søn/ oc wden den Hellig Aand/ icke end at begynde disse gerninger i hiertret / Som er / at rettelige frycte Gud/ rettelige tro oc forlade sig paa Gud/ rettelige

I v

paa

Woffuitartickel

paafalde oc elſke Gud / Men
at mand begynder ſaadan ly-
dighed der kommer aff Gien-
fødzelen.

Oc end dog denne lydighe-
de begyndis effter Gienfødzelen/
ſaa er end alligeuel ſtor ſkrøbe-
lighed oc ſynd i Menneſken/
Och vore Gerninger ere end
longt fra Louſens fuldcome-
melse.

10. Spøꝛſſmaal.

Er Paſſuens lerdom ret / At it
Menneſke ſkal ſtedze oc altid
bliffue i tuil / om hand haſſuer
Syndernis forladelse / oc er
Gud behagelige :

Suar.

Paſſuens lerdom / at men-
neſken ſkulle tuile / er en gruse-
lig /

Chriſtelige
lig forſedelig
hed. Der ſaare
hoſt / at mand
der om. Beſynd
Papſten nu
beſtrætte for
ris vildfarelse /
denne Artickel
Corinthi vti
Menneſke ſkal
bliffue i tuil
er Gud behageli-
oc draget der
til deris mening
ſiger / Menneſke
me paa lycke ell
liſt / at hand for-
gelig / eller ick
Derre er e
David vced /
ſtuden aff G

Christelige lerdoms. 42

lig/forferdelig Meydensk blind-
hed. Der faare gøres det vel be-
hoff/at mand vnderuiser folck
der om. Besynderlige/ effterdi
Papisten end nu stedse oc altid
bestyrcke oc forsuare denne der-
is vildfarelse / oc hassue sæt
denne Artickel i deris falske
Concilio vti Trident / at ic
Menniske skal stedse oc altid
bliffue i tuilssmaal / om hand
er Gud behagelig / De hassue
oc dragit det sprock falskelige
til deris mening/der Salomon
siger/ Mennisken skal icke dø-
me paa lycke eller vlycke i dette
liff/at hand fordi er Gud beha-
gelig/ eller icke behagelig.

Dette er en stor Trøst / at
Dauid veed/at hand er icke for-
skuden aff Gud/alligeuel hand
end

Woffuitartickle

ender fordreffuen. Oc Jeroboam
skal icke vere staalt / oc tene
fe / at hand er Gud behagelig /
fordi hand er en veldig kong oc
lyckſalig i ſtrid. Saa vil Salo
mon / at mand ſkal dømme om
Guds vilie aff hans Ord / oc ic
ke aff lycke eller wlycke i dette
vduortis leſſnit.

Der faare ſiger ieg atter /
ſom tilforn er ſagd / Alle Men
niſke ſom leſſue i ſynd imod de
ris ſamuittrighed / eller icke haf
ue troen til vor HERRe Chriſ
tum / de ſkulle viſſelige vide / at
de ere i Guds vrede. Oc der ſom
de icke bliſſue omuende till
Gud / da falde de i euig ſtraff.
Thi ſaa ſiger Johannes / Huo
ſom icke tror paa Guds Søn /
hand ſkal icke ſee liſſuit / men
Guds

Chriſtelige le
Guds vrede bli
nem. Item / 1. C
der icke beſi
Zifgudſke / No
le icke effue Gu
Oc der imo
ſole forſedſe i
Guds vrede / oc
re omuende til
ſig / diſſe ſkulle i
ſtadeligetro / at
den deris ſynde
vor Herris Chri
ſkulle ſaa frem
mis i Guds fre
icke bliſſue bel
imod deris ſam
11. Sp
Huo haſſuer
Vellige S
er

Chriſtelige lerdoms. 43

Guds vrede bliffuer paa hans
nem. Item / 1. Corinth: 5. La
der eder ick beſuiſge / Volere /
Aſſgudiſke / Noſkarle / zc. ſkule
le ick erſſue Guds Rige.

Oc der imod / alle de ſom
føle forſerdelse i deris hierte for
Guds vrede / oc vil de gerne ves
re omuende til Gud / oc bedre
ſig / diſſe ſkulle ick tuile / Men
ſtadelige tro / at Gud vil forlade
dem deris ſynder aff naade / for
vor Herris Chriſti ſkyld. Oc de
ſkulle ſaa fremdelis forſrem
mis i Guds fryet oc troen / oc
ick bliffue beligende i ſynden
imod deris ſamuittrighed.

11. Spørſſmaal.

Huor haſſuer du grund aff den
Hellige Scrift / at tuil
er wret ?

Suar.

Hoffuitartickle

Suar.

Alt tuil er vort / beuise
først Symbolum self / i huilke
ken du siger / Jeg tror Synder
nis forladelse. Naar som dit
hierte nu siger / Jeg tuil / om
mine synder forladis mig / da
strider dit hierte imod de ord i
Symbolo / det er / imod de ord
som staa i vor Christelige tro.

Der nest / Guds forietelse
oc Eed er visselige sand / oc alle
som det icke tro / de forhaane
Gud / oc ville icke kiende han
nem / at vere en sand Gud.

Nu er det klart / at Gud
haffuer tilsagd syndernis forla
delse / for sin Sønns skyld / och
biuder der til met / at mand skal
tro Sønne. Thi saa siger Pe
trus Acto : 10. Denne giffue
alle

Christelige
alle Propheter
alle de som tro
skulle saa Synd
se / som edelst ha
er forietelsen v
biuder alle den
vdræffus klarlig
ma. 4. Der faar
den forieteste /
skal bliffue fast.
Der hoff ska
tenke den Gude
Esaias 33.
som ieg leffuer /
Jeg vil icke S
men at hand sk
leffue. Vuo som
omvændelsen /
den høre Eed
fuer off klarlig
foracrer det

Christeligelersdoms. 44

alle Propheter vidnisbyrd / at
alle de som tro paa hannem /
skulle faa Synderis forladelse /
formedelst hans Naamn. Der
er foriættelsen vdruct / oc til
biudis alle vdeniske / oc troen
vdkressuis klarlige. Item Roma:
4. Der faare aff troen / wa
den fortieniste / at foriættelsen
skal bliffue fast.

Der haff skalt du oc saa be
tæncke den Guddomlige Eed /
Ezechielis 33. Saa visselige
som ieg leffuer / siger Herren /
Jeg vil icke Synderis død /
men at hand skal omuendis oc
leffue. Vuo som nu icke vil tro i
omuendelsen / hand foracter
den høye Eed / huilcken Gud
suer oss klarlige. Item / hand
foracter det Guddommelige
Testas

Hoffuitartickle
Testamente / som er beseglet
met Christi Blod.

Dette skulle wi betracte
altsammen / oc styrcke oss der
met imod tuilactighed. Thi
der er oc bliffuer / diss' ver / me-
gen tuilactighed oc vantro / oc
saa i Helligen. Oc wi skulle al-
ligeuel styrcke oss met Euange-
lio / oc offueruinde saa tuilac-
tighed / oc hassue trøst oc glæ-
de i Gud.

Saa skulle de Omuende
stedze oc altid tro / at de ere Gud
behagelige / for Christi skyld /
alligeuel at de end ere skøbeli-
ge / Roma: 5. Ere wi bleffne
retferdige formedelst troen / da
hassue wi fred hos Gud / for-
medelst vor Herre Jesum Chri-
stum / ved huilcken wi hassue
en til-

Christelige
en tilgong for
denne naade / der
saar hvor som d
lidelse er til Ch
ingen tilgong til
dan er Gud ick
Item / Kor
ferdige leffuer
tro.

Item / Ep
delst hancem ha
delig tilgong / i
er formedelst tre
Der aff er
hvor som denne
er ingen ret
Gud. Thi
Gud / oc sume
uelle / oc hass
Gud. Der si
Hvorledis tu

Christelige lerdoms. 41

en tilgong formedelst troen / i
denne naade / der wi staa i. Der
faare huor som denne tro oc til-
lid ick er til Christum / der er
ingen tilgong til Gud / Oc saas
dane er Gud ick naadig.

Item / Roma: 1. Den rets-
ferdige lessuer formedelst sin
tro.

Item / Ephe: 3. Forme-
delst hannem hassue wi en gles-
delig tilgong / i den tillid / som
er formedelst troen til hannem.

Der aff er det oc klart / at
huor som denne tro ick er / der
er ingen ret paakaldelse till
Gud. Thi hiertet flyr faar
Gud / oc siunker ned i bedrøff-
uelse / oc hassuer ingen trost i
Gud. Der siger Paulus om /
Huorledis kunde de paakalde /

R

naar

Woffuitartickle

naar som de ickē tro :

De der imod siger hiertē
ocſaa i Helligen / Al huorledis
ſkal ieg tro / at ieg er Gud be-
hagelig / effterdi ieg dog befin-
der / at ieg haſſuer giort ſaa
mange ſynder / oc er end nu ſaa
offuermaade tilbøylig til ont /
oc fornemmer ingen beſynder-
lig opluſning i mig :

Suar / Den forhaabelſe oc
tillid ſkal ickē ſtaa paa vor from-
hed / oc vor renhed / Men paa
vor I E X re Chriſto / for huis
ſkyld Gud er off naadig / Och
dette ſkulle wi formedeſt E-
uangeliū anamme met troen /
Lige ſom Pſalmen siger / Min
Siel vocter paa Herren / De
effter hans Ord haabis ieg.
Wi ſkulle ickē lade order falde /

oc

Chriſtelige

oc ſige ande

De derre

mercke imod P

lige uddarelſe /

Arctel / ſom

ſkal bliue i uel-

ge / forſtandige

tid giue yder

ning her om.

12. Spør

Duor ſaare ſkal

den Excluſi

eller E

Su

fordi at

den høſte tro

harit i Euang

oderuct forme

ris. De Prop

uit denne me

oc

Christelige lerdoms. 45

oc søge andre regen.

Alt dette skall mand vel
mercke/imod Passuens skende-
lige vildfarelse/ oc Tridentiske
Artickel/ som siger/ at mand
skal bliffue i tuil. Oc Christeli-
ge/ forstandige Folck kunde al-
tid giffue ydermere vnderuis-
ning her om.

12. Spørrimaal.

Huor faare skal mand beholde
den Exclusiuam Gratis/
eller Sola fide?

Suar.

Fordi at denne Trøst er
den høyeste trøst/ som er obens-
barit i Euangelio. Oc er offte
vdruct formedelt det ord Gra-
tis. Oc Propheter hassue giffa
uit denne mening met den Ver-

R ij

gratis

Woffuitartickle

gatiua/ Psal: 143. Ingen leff
uende er retferdig faar dig.

Oc lige som vor fortieniste
er wdeluct / saa skal der imod
vor Herris Christi fortieniste
oc forligelse / imod Guds vres
de/ beholdis.

Der faare siige wi offte saa.
Der ere fire sager / for huilcke
der er nødtørffrigt at beholde
denne Exclusionam.

Den første sag/ At vor Her
re Christo kand giffuis sin ære/
huilcken hannem bør alene at
haffue.

Den anden sag/ At wi kunn
de/ naar som wi kiende oc for
ferdis faar vore synder / haffue
viffer trøst/ lige som Gud obens
baredede hende i Euangelio.

Den tredie sag/ At wi kunn
de/

de rettelige paakalde Gud/ i en
stadig tro till den Neglere
Christum/ oc icke paa vor egen
Hellighed.

Den fierde sag / At mand
fand klarlige giøre skilsmisse
mellem Louen oc Euangeli-
um/ Thi Louen siger icke gra-
tis.

IX.

Om gode Gerninger.

1. Spørrmaal.

Hvilcke Gerninger skal mand
lære/ oc giøre?

Svar.

Som Gud haffuer
lært oc budet i sine thi
Bud. Oc de thi Bud
skulle forklaris oc forstaas/ lige
R iij som

den 11. artikkel
Hoffuitartickle

som vor Herre Christus self/
oc Apostlene offte forklare dem.

Oc paa det wi kunde haff-
ue trost i denne store strøbelig-
hed / skal mand oc vide om den
Guddommelige hielp / at vor
Herre Christus / giffuer oss sin
hellig Aand / naar som wi trost
tis i en ret omuendelse / oc paa
kalde hannem / at hand opten-
der i oss ret Guds fryet / troen /
glæde i Gud / kierlighed / kysk-
hed / oc andre dygder.

Saa ske gode Gerninger /
mer Guddommelig hielp. Oc
de tro Aenniske beuaris vns
derlige / formedelst vor Herre
Christum / huilcken der besker
mer dem veldelige imod Dieff-
uelen / oc holder sin arme Lilles
hob ved mact / i saa mangfoldig
dig

Christelig

digfærdighed

ror / som for

se / som and

side man faa

der.

Spe

Quædore

Gudsbegelig

dig alle / off

belige i de

S

Gode gern

behagelige for

vor Herre Ch

skal du forkl

Articlle.

Først / ska

haffuer anam

dige persone

Herre Christ

Christelige lerdoms. 48

dig farlighed / forfølgelse / op-
rør / store Rongeris forstyrrel-
se / som hand siger / Ingen skal
slude mine Faar aff mine hæn-
der.

2. Spørrimaal.

Hvorledis ere gode Gerninger
Gud behagelig / effterdi wi ere
dog alle / offuermaade strø-
belige i dette lessnet :

Svar.

Gode gerninger ere Gud
behagelige formedelst troen til
vor Herre Christum / oc dette
skal du forklare med disse tre
Article.

Først / skal du tro / at Gud
haffuer anamet din arme ælen-
dige Persone / aff naade / for vor
Herris Christi kyld / wden din
for-

Woffuitartickle

fortieniste / formedelst troen.
Oc at Personen er saa retfer-
dig / der er / Gud behagelig/
for vor Herris Christi skyld.

For der ander / Skalt du
vide / bekiende / oc beklage met
it bedrøffuit hierte / at du est
end nu fuld met synd / vanuit-
righed / wiffickelig brynde / for
fornelse oc tryghed / at der er icke
saa stor Guds fryet i dit hie-
te / tro / kierlighed oc haab / som
der skulde vere. Som der er
screffuit i Johanne / Der som
wi sige / at der er icke synd i oss /
da besuige wi oss selff oc sand-
hed er icke i oss.

For der tredie / Skalt du
vide / at der er alligeuel Guds
euige / oc wonskiffrelige vilie /
at wi skulle vere i lydighed / oc
at ly

Chastelig

at lydighe

de Danden

dant oc bef

sanng leffue

vil icke at S

men at hand

leffue.

In der

icke at omuen

hierte / som un

den bliffuer

De der er vil

melig / wonsk

at omuendelse

ste faare død

Som der S

vorde belødt

findis no gne

ligedom blif

forherdede

der icke for

Christelige lerdoms. 49

at lydighed skal vere begynt i
de Omuende. Lige som saas
dant oc er befatter i Eden/Saa
sant ieg leffuer/siger Gud/Jeg
vil icke at Synderen skal dø/
men at hand skal omuendis/ oc
leffue.

Nu er det obenbare / at der
icke er omuendelse i saadant it
hierte/ som inod samuittighe
den bliffuer beligende i synd.
Oc der er visselige Guddoms
melig/ womstiffrelig sandhed/
at omuendelsen til Gud / skal
ste faare døden / i dette liff.
Som der Sprock siger / Wi
vorde beklædde/der som wi icke
findis nøgne. Oc den forferdes
lige dom bliffuer fast offuer de
forherdede menniste. Lader
eder icke forføre/ Bolere/Hors
L Earle/

Hoffuitartickle

Farle/ Affgudiske/ 2ē. skulle icke
beside Guds Rige.

Der faare skulle wi stadelig
getro / At omuendelsen oc ny
lydighed er nødtørfftig / oc at
denne skrøbelige lydighed som
wi begynde i omuendelsen / er
Gud behagelig / for vor Her-
ris Christi skyld / formedelst
troen 1. Pet : 2. Offrer aander-
lige Offer / som ere Gud tackne-
melige / formedelst vor Herre
Jesum Christum.

Oc de samme som saa ere
omuende til Gud / och vove
stedze oc altid i Guds fryet oc
troen / dem bliffue deris synder /
som end nu ere i dem / tilskiulde
formedelst troen / Som Psal-
men siger / Salige ere disse /
hvilcke deris misgerninger ere
for

Christelig

forladt / oc
skulde

Spe

Bliffue der oc

Nogen / i

Su

Da bliffue

der / Nogen i d

er / smdelig tult

gen wilbælig

bynde i hietter

uirtighed / forse

naar som nog

Guds bud / in

rigbed / da er i

Nellig / handt

der fra sig der

falder i Gude

bliffue / skyldig

uige straff.

Christelige lerdoms. 50
forladne / oc deris synder til
skiulde.

3. Spørssmaal.

Bliffuer der oc end nu Synd i
Nelgen / i dette Liff:

Suar.

Der bliffue mange Syna
der i Nelgen i dette liff / Som
er / syndelig tilbøylighed / mea
gen wt tilbørlig oc ubequem
brynde i hiertet / tryghed / vana
uittighed / forsømmelse &c. Den
naar som nogen offuertraar
Guds bud / imod sin samuit
tighed / da er hand icke lenger
Hellig / hand bedrøffuer oc stø
der fra sig den Hellig Aand /
falder i Guds vrede igen / oc
bliffuer skyldig at skulle lide den
euige straff. Oc der som hand

Lijck icke

Woffuitartickle

icke bliffuer omuent til Gud is
gen/da bliffuer hand i euig vres
de/ lige som Saul / oc mange
hundrede tusinde Aenniste/
falde aff naaden igen formes
delst deris egen vilie / oc Dieff
lene regære der effter i dem/
Som den lignelse lærer Klarlige
Matth : 12. om det Huss som
vaar rensit / oc staardog aarke
løst / det er / det befrycter sig
icke/oc vocter sig icke fra de aar
sager som giffuis til synd/Saa
dant ic huss bliffuer aff Guds
Tempel / Dieffuelens bolig is
gen. Oc Gud fortørnis suarl
ge der offuer / som Klarlige giff
uis til tiende 2. Petri 2.

4. Spørssmaal.

Hvilcke synder fordriffue
den Hellig Aand?

Suar.

Christe

Om den

der sielige bel

fiel / at de

forhand paa d

vide hulke

Delger / oc h

før Aennist

Guds rede ig

den Hellig Aa

De mand

derel mercke /

stor stillsmuse

der som it a De

sin sammetigh

felighed eller

lighed / wi ere

dog denne me

hed / tuil oc o

oc er stor synd

alligenel gip

Suar.

Om denne skilsmisse gøres
det storlige behoff at vnderuise
folck / at de kunde haffue ret
forstand paa denne lerdings / oc
vide huilcke synder der ere i
Helgen / oc huilcke synder der
søre Adennisten aff naade i
Guds vrede igen / oc fordriffue
den Hellig Aand.

Ommand skal offuermaas
de vel mercke / at der er en saare
stor skilsmisse / mellem de syn-
der som it Adenniste gior imod
sin samuittighed / oc den wstics
kelighed eller syndelige tilbøys-
lighed / wi ere fødde met. End
dog denne metfødde strøbelig-
hed / tuil oc onde tilbøylighed
oc er stor synd / Saa skal mand
alligeuel gior skilsmisse / Inter

L in peco

Hoffuitartickle

peccatum regnans / et non regnans. Som det vel giørs be-
hoff at offte vnderuise folck
klarlige der om i den Christne
Kircke.

X.

Om Sacramen- tene.

Om Daaben.

1. Spørssmaal.

Hvad er det sagt / Jeg døber
dig i Vassn Faders / Søns /
oc den Hellig Aands :

Suar.

Jeg / siger Tieneren /
Døber dig / och kalder
Opaa offuer dig / den san-
de Gud / huilcken der er vor
Hers

Christi

Verris Jesu

der / och hans

ge Hellig Aand

ardenne sand

dig / oc forla

der / for sin S

kyld / Oc ha

denne Daab /

at dine synder

hans Blod / oc

lig giøre dig /

Daad / til en m

dighed oc salig

Derre alt

dig naadelige

ben. Oc du f

ne forrettelse

kalde oc prise

oc stille hann

deri.

Derre f

Christelige lerdoms. 52

Herris Jesu Christi euige Fader / oc hans euige Søn / oc euige Hellig Aand. Oc ieg vidner / at denne sande Gud anammer dig / oc forlader dig dine synder / for sin Sønns Jesu Christi skyld / Oc hand toer dig med denne Daab / til en betegnelse / at dine synder ere afftone med hans Blod / oc at hand vil hellig gjøre dig / med den Hellig Aand / til en ny oc euig retfærdighed oc salighed.

Dette altsammen bliffuer dig naadelige tilsagd i Daaben. Oc du skalt saa / som denne foriættelse lyder / kiende / paa kalde oc prise denne sande Gud / oc skille hannem fra alt Affguder.

Dette forstand om Daaben
L iij ben

Hoffuitartickle
ben skal mand offte forklare oc
holde folck faare / at de kunde
stedze oc altid tage trøst aff
Daaben.

2. Spørssmaal.
Skal mand oc Døbe
smaa Børn:

Svar.

Man skal Døbe smaa
Børn. Thi det er aldelis vist/
at foriættelsen om naade / den
Hellig Aand / oc euige salighed/
hører ocsaa smaa Børn till.
Som vor HERRE Christus si-
ger / Himmeriges rige hører
saadane til. Item / Det er icke
Faderens vilie / at ic aff disse
smaa Børn skal fortabis.

Thi er det vist / at dette er
aleniste talit / om disse smaa
Børn/

Christelig
Børn som er
i Kirken / oc
re Christen.
lighed wden
følgeret / at
smaa Børn / o
Kirken lemm
Denne er
Daab / skulle
at de kunde vid
at deris smaad
lemmer i den r
Guds naade oc
Den ar de
døbere frige
staaend nu int
troen / Der faa
en forgefuss
Ceremonia. I
stadelige hold
Christi ord /

Christelige lerdings. 53

Børn/ som ere anammede ind
i Kircken / oc førde til vor Her-
re Christum. Thi der er icke sa-
lighed uden Kircken. Der aff
følger det / at mand skal Døbe
smaa Børn / oc føre dem saa til
Kirckens lemmer.

Denne trøst om Børne
Daab/ skulke folck vel mercke/
at de kunde vide/ oc tacke Gud/
at deris smaadøbte Børn / ere
lemmer i den rette Kircke / oc i
Guds naade oc bestemmelse.

Men at de Dieffuels Giens
døbere skrige/ Smaa børn for-
staa end nu intet/ oc haffue icke
troen/ Der faare er deris Daab
en forgefuis ting oc wnyttelig
Ceremonia. Der imod skalt du
stadelige holde disse vor Herris
Christi ord/ Lader smaa Børn

L v Kom

Woffuitartickel

Komme til mig / thi Himmerige
hører saadane til. Nu er det al-
delis vift / at der er ingen Arff-
uing til Himmerige / wden for-
medelst Christum / oc forme-
delst den hellig Aand / Joha: 3.

Och Himmerige kaldis i
dette Sprock / syndernis forlas-
delse / retferdighed / den Hellig
Aand / oc Erffuedøme til den
euige Salighed. Fordi er det
vift / at vor HERRE Christus
giffuer smaa Børn i Daaben /
den Hellig Aand / hand arbej-
der i dem / effter deris maade.

XI.

Om vor HERRE

Christi Naduere.

1. Spørssmaal.

Huad

Christi

Huad vdd

mand i vo

sti ?

E

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

Christi

2. Sp

Huor ri

Br

E

Christelige lerdings. 54

Hvad vddeler oc anammer
mand i vor Herris Chris-
ti Maduere?

Suar.

S Or HERRis Jesu
Christi sande Legeme oc
Blod. Thi vor HERRe
CHRISTus indskickede denne
Brug / at hand der met vilde
giffue til kiende / at hand vil san-
delige oc met ret verelse bliffue
hoss oss / oc i oss / oc bo i de om-
uende / oc dele sit gode met dem /
oc vere krafftig i dem / lige som
hand siger Johan: 15. Bliffuer
i mig / oc ieg i eder.

2. Spørssmaal.

Hvor til skal denne
Brug ske?

Suar.

Til

Doffuitartickle

Til troens bestyrckelse vti
de Omuende. Thi Guds euis
ge Søn/forfamlar sig stedse oc
aldrig en euig Kircke/formedelst
Euangelij vduortis predicken/
oc ved synlige Tegen / som ere
indsatte i det Guddommelige
ord. Der haff vil hand visselis
ge arbejde.

De effterdi Foriættelsen er
en tale / som i almindelighed
tilbiinder alle a Deniske naade/
som omuendis oc tro / da ere de
synlige Tegen hengde der ved/
som en paamindelse om Foriæ
telsen/oc at de skulle vere vidne/
med huilcke huer maa i besyn
derlighed adplicere oc tiltage
sig Foriættelsen / formedelst
troen/ i Sacramenternis rette
brug. De de ere-saa testimonia
pro

Christelig
promission
nis.
Ea best
Christus den
skal paaminde
stens Testam
siger bond / I
Testamentis
ny Testament
er sehuertfuer
vor / Chris
Syndens for
der enge Liff
dighed / tilfige
Om alt de
der Sacrame
De effterdi de
huer skal self
ter / er der til
den almindel
oc saa visselig

Christelige lerdings. 55
promissionum et adplicationis.

Saa bestickede vor Herre
Christus denne Brug / at hui
skal paaminde oss om det gants
ste ny Testamente. Der saare
siger hand / Dette er det ny
Testamentis Blod. Nu er det
ny Testamente denne pact / som
er forhuerffuen oc stadfest met
vor HERRE Christis Christi Blod / at
Syndernis forladelse / Naade /
det euige Liff / oc euig Retfer
dighed / tilsigis oc giffuis oss.

Om alt dette gode paamin
der Sacramentens Brug oss.
Oc effterdi det er oss befalit / at
huer skal selff bruge Sacramen
tet / er det til fiende giffuit / at
den almindelige Foriættelse / er
ocsaa visselige sagd til dig / oc
at du

Hoffuitartickle

at du self est delactig i denne
naade och dette gode. Denne
troens øffuelse skal ske aff huer
i Sacramentens brug.

Der faare skal och ingen
komme til Sacramētens brug/
som icke er omuent til Gud/ oc
bliffuer beliggende i synden i
mod sin samuittighed / Thi
saadane forstaa icke den trost.
Oc huo som er omuēt til Gud/
oc søger trost i vor Herre Chri
sto / hand skal komme til denne
Brug / oc der haff betracte oc
tro / at hannem giffuis self / oc
icke aleniste andre / syndernis
forladelse oc naade / Icke for
hans fortieniste / eller denne
gerning skyld / men for vor Her
ris Christi skyld / som stillede
Guds store vrede / oc beuifer
met

Christelig
met denne
hans Lønne
denne hans
Efter der
ter denne Adp
hoff Sacram
ge i alle hie
for offiist / for
it Christelig
3. Spe
Huelledis m
dette Sa
S
forst / E
offuemaade
lig / at mange
menter for en
de ere icke on
men bliffue b
imod deris se

Christelige lerdoms. 50

met denne Brug / at wi ere
hans Lemmer / oc at wi ere ro
de met hans Blod.

Effter denne trøst / oc eff
ter denne Adplicatio / skal der
hoss Sacramentens brug / søl
ge i alle / hiertelig tacksigelse
for oss self / for Kircken / oc for
it Christeligt Regimente 2c.

3. Spørssmaal.

Huorledis misbruge Papister
dette Sacramente ?

Suar.

Først / Er denne misbrug
offuermaade stor oc forferdes
lig / at mange anamine Sacra
mentet for en seduane skyld / Oc
de ere icke omuende til Gud /
men bliffue beligende i synden
imod deris samuittighed. Om
disse

Woffuitartickle

disse siger S. Paulus / De a
namme det til større straff / oc
bliffue skyldige i Christi Leges
me oc Blod.

Item / Papister gjøre wret /
at de giffue icke ligfolck Sacra
mentet altsammen.

Item / at de sige / at mand
fortien syndernis forladelse med
denne gerning / oc tale icke rets
telige om omuendelse oc troen.

Item / Det er wret / at for
uende Sacramentet i anden
brug / Som at ombære oc til
bede det. Effterdi dog ingen
ting kand vere Sacramente /
uden den brug / der Gud haff
uer besticket der til. Nu siger
Texten / Accipite / manducas
te / Tager / æder.

4. Spørrimaal.

Huor

Christelige lerdoms. 17

Hvor faare skal mand afflegge
Passuens Messe?

Suar.

Papister sige / at Presten
fortien sig selff oc andre synders
nis forladelse met sit Offer. Oc
der til met ev opere operato/
som de sige / Der er / for den ger-
ning skyld / Alligeuel at Presten
leffuer i openbare synder.

Item / De sige fremdelis /
at de fortiene der met de Dødis
forløffning aff Skergild. Item
de Leffuende sundhed oc lycksal-
lighed i al farlighed 2c. Oc de
giøre mangfoldige Aarsmarcs
ket der aff / lige som Phariseer
oc Nedninge gjorde aff deris
Offer.

Denne foruendelse mett
Messen / er fuld aff vildfarelse

ad

oc

Woffuitartickel

oc Affguder. Thi at de ſige / at
de fortiene ſynderis forladels
ſe / Det er obenbare imod den
Artickel / Formedelt troen for
vor Heris Chriſti ſkyld / wden
vor fortienifte / haſſue wi ſyn
deris forladelse.

Item / Ebreo: 10. Det it
Offer haſſuer Chriſtus helliget
alle zc. Der faare er der ingen
anden Perſone / ſom kand giøre
noget Offer for ſynden.

At de oc ſige / at dette Of
fer hielper de Døde / fortien
lyckſalighed i legemlige ſager /
der imod er det klart / at dette
Sacramente er ick indſticket
for de Døde / oc ick heller til
legemlig lyckſafighed.

Aff alt dette er det klart / at
der er megen vildfarelse oc Aff
gudes

Chriſtelige
guden Paſſue
deres Gud
grader for Aff
oc ſkyld zc.
alundrede
træde at
menne at
uendbarelse
ſige haſſue
at haſſue Paſſue
bed / oc ſige / At
ſomme / men
cario / ochuetzle
ner / fordi at de
der ſinde mer
end at beſtycke
farelse.
Der faare
Peſens gern
rer en anden na
ſkal adpucere

Christelige lerdings. 58

guder i Passuemessen. Nu er
det vist / at Gud straffer verden
gruselige for Affguder / mord /
oc wkyshed &c. Denne Guds
aluerlige vrede skal mand be-
tracte / oc lære at holde Sacra-
mentens rette brug / oc fly Pass-
uens vildfarelse oc Affguder.

Wylige hassue nogle begynt
at farffue Passuens seduanlig-
hed / oc sige / Alt Offer er icke
fortieniste / men det er en adpli-
catio / oc foruetzle saa ekon nass-
net / Fordi at de hassue icke an-
det i sinde met denne foruetze
end at bestyrcke den første vilda-
farelse.

Der faare skalt du vide / at
Prestens gerning icke adplices-
rer en anden naade / Men huer
skal adplicere sig selff / forme-
ad n delst

Woffuitartickle

delst sin egen tro / forladelse oc
naade. Fide propria fit adplicas
tio, non propter opus alienum.

Dette forstand skulke folck
haffue naar som de bruge Sa
cramenter / at huer for sig self
formedelst sin egen tro adplices
rer oc anammer sig forladelse
oc naade til / i Sacramentens
brug.

1. Spørrmaal.

Hvad forskel er der paa Pass
uens Messe oc det rette Em
bede i den Christelige
Kircke?

Svar.

Papister foruende Embes
det / som sagd er / til Offermesse
oc forieniste / Men de rette
Embete i vore Kircker / huilcke
vor

Christelige
vor den Chri
Euangelia pred
menten oddel
brugt anam
tackfuld oc r
obedient forsa
Gud naar har
haffue om bare
huilckend oc
beuere. Der fa
men / Hans lof
forsamling.
Thi Gud v
rettelege fiende
pusebannem / i
ste. Dennaftelge
Sonnen oc G
Christus / oc h
stakundtione
niste / De at
synder skulke f

Christeliger lerdoms. 19

vor Herre Christus stickete/ere
Euangelij predicken / Sacra-
mentens vddelelse / at folcket
bruger oc anammer det i troen/
tacksigelse / oc ret paaskaldelse i
obenbare forsamlinger. Thi
Gud vil at hans Kircke skal
hassue obenbare Forsamlinger/
huilcke hand oc selff naadelige
beuarer. Der faare siger Psal-
men / Hans loff er i Helgens
Forsamling.

Thi Gud vil/at mand skal
rettelige kiende / paaskalde oc
prise hannem/ iblant det gantz-
ke Meniskelige sleete / Oc at
Sønner oc Megleren Jesus
Christus/ oc hans store naade/
skal kundgioris faar alle Men-
niske / Oc at alt Afsgenderi oc
synder skulle straffis obenbare i

Ad in

Prae

Hoffuitartickle

Predicke embedet. Der til skal
mand haffue obenbare oc erlige
forsamlinger. Oc der til giff
uer Gud Kircken Rolighed oc
Herbere Inogle Land / oc bes
stermer hende imod Dieffuel
len / Tørckere / oc andre Tiran
ner / Alligeuel at Dieffuelen /
gerne vilde aff had imod Chris
tum / opsluge paa en tid den
gantste Christendom / oc ødeleg
ge altsammen.

Der faare skulle wi vide /
huad rette Embeder skulle vere
i Kircken / oc Gud til loff / hol
de dem ved mact / oc borttage
alt Affguderit / Lige som
screffuit er / 1. Co
rinth: 10.

XII.

Om

Christelige lerdings. 60

Om ret Omvendelse eller Penitentie.

1. Spørrmaal.

Huor i skaar den rette Predica
ken om Penitentie?

Suar.

DEn første Predicken
i Paradis / huilcken
Guds Søn selff gjorde/
straffer først den synd i Adam
oc Neua offuermaade forferdes
lige Der nest giffuer hand dem
trøst/ oc obenbarer den vnder
lige hemelighed/ om Adennisa
kens forløsning / oc syndernis
forladelse / formedelt den til
kommende Sæd / som skulde
sønderknuise Hugormens Hoffa
uit.

De

Hoffuitartickle

Oc denne Predicken vaar
icke en forfengelig vnyttelig
røst / Men Guds Søn vaar i
det samme krafftig i hiertet / der
synden bleff anlagit met disse
dybe ord / Hui giorde du det?
Der fulde de baade i stor forfer
delse / oc vti døden / lige som vi
falde selff i saa stor angist / at
der staa icke til at sige / naar
som vi søle Guds vrede. for
di at alligeuel vennemsten leff
ue en liden stund i blindhed w
den angist / saa kommer dog
dommen oc straffen der effter /
som met Adam / Saul / Da
uid / 7c.

Der effter fornemme A
dam oc Heua oc saa lif / trøst oc
glede i Gud / oc bleffue ragne aff
døden oc aff Delsfuede igen /
der

Chastelig

der de gode di
me Søn al si
gomen Hoff
predica bleff

Guds karte.

er frader m

ler sig som cuig

idette

at Sal a en re

suams offuer

straffer hende m

legemlig straff /

forferdelse / De

vi alle.

Der hoff vil

icke / at vi til

bliffue hans fr

gemme straff.

Eden / Saa sa

siger Gud / Je

Synder skal de

Christelige lerdoms. 51

der de hørde disse ord / Quindens
nis Sæd skal sønderkøbe Hus
gormens Hoffuit. Oc denne
Predicken bleff. stedze oc altid i
Guds Kircke. Oc Guds Søn
er krafftig der med / oc forsama-
let sig saa en euig Kircke.

Thi dette er aldelis vist /
at Gud er en retferdig Gud /
fortørnis offuer synden / och
straffer hende / med sit ord / med
legemlig straff / oc med gruselig
forferdelse / Dette fornemme
vi alle.

Der haff vil hand alligeuel
icke / at vi til euig tid skulle
bliffue hans fiender / oc i den
grumme straff. Der om siger
Eden / Saa sant ieg leffuer /
siger Gud / Jeg vil icke at en
Syndere skal dø / men at hand
skal

Woffuit article

skal omuendis / oc leffue.

Denne Predicken forkynde
dis stedse oc altid i Propheterna.
Och lige Som Guds Søn
predicker self i Paradis / oc der
effter i Propheterne / saa siger
hand oc / der hand vaar synlige
i Embedet / Marci 1. Omuens
der eder / oc tror Euangelio.
Och hand giffuer Apostlene den
ne Hoffuitbefalning / Predica
fer omuendelse / oc Syndernis
forladelse / i mit Naffn.

Aff alt dette er det obenba
 re / och aldelis vift / at det er
 Guds aluerlige oc womfisttes
 lige vilie / at mand skal rettelige
 predicke om Omuendelse eller
 Poenitentia / Oc at wi skulle an
 naeme denne Predicken om syns
 dens vrede oc straff / oc om syns
 ders

Christel:

dermis foetida

erwählter Fe

predator / fo

günstigen d

fredelighed og

bafter chaten

Sp

Bestelnummer

cc 2

(300)

in demnach

[illegible]

La función de

Old Archive

...ange
...am den

fastar

festus de

eller Docu

De af Door

Christelige lerdoms. 52
dennis forladelse. Oc at Gud
er visselige krafftig met denne
predicken / forlader synden / oc
giffuer igen det euige liff / Ret
ferdighed och Gledede som vi
haffue i hannem.

2. Spørrismaat.
Nuad kaldis Omvendelse
eller Bedring?

Svar.

Efterdi den rene lerdom
om den nedrabelige Artickel / er
besynderlige formørket aff
Passuen oc Munkke / da skulle
folck sitelige vnderuissis oc ret
telige om den rette forstand.

Først / at mand kand rettes
lige forstaa det ord Omvendelse
eller Poenitentia / skulle de
vide / at Prophetterne bruge det

17 n

ord

Woffuitarticke

ord Omuendelse / lige som det
staar i Eden / i saa maade / At
omuendelse kaldis / at forferdis
for Guds vrede imod synden /
oc dog icke siunckened i forfer
delse / Men formedelst troen
til vor Herre Christum / saa
syndernis forladelse / naade oc
den Hellig Aand / oc vere saa
Gud lydig igen i denne trøst /
ocen Arffuung til den euige sa
lighed.

Denne omstiffelse i Men
nisten / kalder Scriften offte
Poenitentia / oc der effter haff
uer Kircken ocsaa brugit det
ord Poenitentia / for det ord
Conuersio / Der faare bruge wi
ocsaa baade ord / oc bede / at
mand vil icke irette der om /
Det Danske ord / Bedring / er
noget

Christelige lerdings. 63
noger mœrckt / Dog bruger
mand det / for det ord Conuersio.

3. Spørrmaal.

Huor mange stycke ere der
i Omuendelse?

Suar.

Til en vnderuissning maa
Omuendelse / eller Conuersio /
eller Bedring / eller Poenitentia /
saa forklaris / at hun begriber
besynderlige try stycke i
sig.

4. Spørrmaal.

Huilcket er det første stycke
i Omuendelse?

Suar.

Det første / in Conuersione /
Kaldis Contritio / huilcket
mand ellers kalder anger och
17 in ruelse

Woffuitartickel

ruelse for syndens skyld / det er
rettelige / sand forferdelse for
Guds vrede imod synden. Der
Ezechias siger om / Lige som
en Leue haffuer Gud sønder
knusit alle mine been. Oc at
denne angist er ickel løse tanc
ker / lære alle vden niste endelis
ge i gruselig forfølgelse.

1. Spørssmaal.

Wuilcker er det andet
stycke?

Suar.

Det andet stycke / in Con
uersione er at tro / at dine syns
der ere dig forladne / oc at Gud
er dig naadig igen / for vor Her
ris Christi skyld / vden din for
tjeniste / gratis.

Maar som hiertter bliffuer
saa

Christelige lerdoms. 64

saa trøstet met troen oc tillid til
Guds Søn / da forarbejder
Guds Søn lifff oc glæde i hjer-
tet / och giffuer dig sin Hellig
Aand.

Oc effterdi det skal vere
Omhuendelse / da skulle wi icke
bliffue i angist oc Hellsfuede /
der som fluct oc vrede er imod
Gud / Men wi skulle komme
til bage til Gud igen / som vil
dele met oss lifff / naade oc ret-
ferdighed / formedelst sin Søn.
Oc at denne Trøst er icke en
løss tancke / vide de Christelige
hierre / som formedelst troen /
ere verquegede i stor angist. Li-
ge som Paulus siger / Der som
wi formedelst troen ere retfer-
dige / da haffue wi fred hos
Gud. Oc da forstaar mand
Xij iij

Aus

Hoffuitartickel

Augustini sprock / Credens scit
se credere. Den som tror veed
da at hand tror.

Om denne tro er tilforn
sagd / at hun seer til Euanges
lium / det er / til naadens foriet
telse. Oc der til er Absolutio el
ler affløssning nyttelig.

6. Spørssmaal.

Huor til er Absolutio eller aff
løssning nyttelig i Om
uendelse?

Suar.

Absolutio eller affløssning
bær Euangelium frem til de
angerfulde hjerter / som begære
trøst / oc adplicerer eller tilmyns
der dem det. Oc siger / Ikke a
leniste andre / men ocsaa dig
selff ere dine synder visselige
for

Christelige lerdings. 65
forladne / om du tror paa vor
Herre Christum.

Oc du skalt anamme aff
løssning / lige som Euangelij
røst. Lige som Dauid vaar
plictig til at anamme oc tro sin
affløssning / der Nathan sagde /
Herren haaffuer borttagit din
synd.

7. Spørssmaal.

Huor er Absolutio eller aff
løssning befalen?

Suar.

Den befalning at forlade
Synden er vdruct Joha : 20.
Huilcke i forlade synderne / dem
ere de forladne / oc huilcke i be-
holde dem / dem ere de behulds-
ne. Oc Matth : 18. Huor ofte
skal ieg forlade? Halffierdes
sinds tiue gonge siu gonge.

17 v

Der

Woffuitartickel

Der faare/ alligeuel Folck
skulle vide/ at der giørs icke bes
hoff / at opregne Syndernei
Scrifftemaal / oc ingen skal
tuingis der til / saa skal dog pri
uata Absolutio eller besynder
lig afløssning beholdis i Kir
ken/ huilcken alle bedrøffuede/
Færste oc siuge/ muc begere/ saa
offte som de ville. Oc denne
Brug er nogle Kircker nyttes
lig / at huer Persone faar sig
fand i besynderlighed/ søge pri
uat Absolutio eller besynderlig
afløssning/ faare Communio/
eller sør hand gaar til Guds
bord. I denne samtale fand
mand forhøre det vnge Folck
om troen oc vnderuise dem. Oc
vi ville holde denne stic i vore
Kircker. Oc Pastores eller Kir
cketies

Christelige
dennene skulle
til Communio/
uerder Sacram
ger i denbare
i troen.

8. Spør
Vulder nu de
i Omuen

Su
Dermedie si
grate ledighed
Omuedelsen ic
delis lefue i sy
den samuittighe
sender unod din
forduffue den
oc føre i Denny
de igen. Oc
Omuedelse st
ne Regel / de

Christelige lerdoms. 66
cketienere skulde icke lade nogen
til Communio/eller til det høye
uerdige Sacramente / som lig-
ger i obenbare laster / der ere
Mortoria.

8. Spørrmaal.

Hvilcket er nu det tredie stycke
i Omuendelse :

Svar.

Det tredie stycke er den be-
gynte lydigheid / At du effter
Omuendelsen icke skalt frem-
delis leffue i synd igen imod
din samuittighed. Thi at de
synder imod din samuittighed/
fordriffue den Hellig Aand/
oc føre Mennisken i Guds vres-
de igen. Men den begynte
Omuendelse skal bliffue i den-
ne Regel / der Paulus taler
om/

Woffuitartickle

om / Brug en god Strid / bes
halt troen oc en god samuittig
hed. Item / Roma : 6. Syn
den skal icke regnere i eders le
geme / men eders lemmer skulle
vere retferdigheds Vaaben.
Wi skulle bliffue Guds bolig /
at hand skal opluſſe oc renſe off
io lenger io mere / at paafaldel
ſe oc vor HERRE Kris Christi vids
ſkab / oc den rette tro til Guds
Søn / kand worde ſterckere i off /
Oc wi io lenger io mere kunde
kiende oc beklage vor wrenhed /
oc fly ſynden / oc aarſage til ſyn
den / Oc icke ſom hunde / opſlicke
ſe igen / det ſom wi tilſorn vds
ſpide.

9. Spørſſmaal.

Huad ſtraffe wi beſynderlige i
Paſſe

Chriſtelige le
Paſſus ler don
niti om P
Eu
Paſſus le
men en beg
gen ſin vdsfare
vildom hoſſ de
icke i ſig ſe
oc der mer ſort
niti i ſig tillid
dſe.
Denefne ri
tio / Confefſio o
Anger / Scrifte
gørelſe.
Om Contr
diſſe ruende gru
ſer / huilcke m
ſom er / at de
haſſue fuldfor
ruelſe. Item

Christelige lerdoms. 67

Passuens lerdom vti denne Artickel/om Penitentze:

Suar.

Passuens lerdom om Penitentze er en begyndelse til menigen stor vildfarelse. Oc er saa vildsom hoss dem selff / at de ick forstaa sig selff. De hassue oc der mer ført mange Afsnitske i falsk tillid / eller i fortuilelse.

Den effne tre dele / Contritio / Confessio oc Satisfactio. Anger / Scrifftemaal oc fyllestgjørelse.

Om Contritio hassue de disse tuende gruselige vildfarelser / huilcke mand skal straffe / som er / at de sige / mand skal hassue fuldkommelig anger oc ruelse. Item / at den samme fuld

Woffuitartickel

fuldkommelige anger oc ruelse
fortien syndernis forladelse.

Der inod skulle wi vide/
at intet vñenniste kand haffue
fuldkomelig ruelse. Oc der som
anger oc forferdelse voye oc
formeris / oc hiertet hafuer ick
trøst i Christo / da siuncker det
aldelis ned i Hellsuede. Oc Pas
pister vide ick self huad de sige.

Fremdelis er end en groff
uere vildfarelse / at de obenba
re scriffue oc lære / at Ruelse
fortien Syndernis forladelse.
Dette er obenbare bespottelse
inod vor Herre Jesum Chris
tum. Oc Passuens lerdom bør
offuermaade stor straff i denne
Artickel / at de vti Omuendel
sen tale aldelis intet om troen /
ved huilcken alene de angerfuls
de oc

Chrestlige ler
de oc forferdede
syndernis forladelse
som mæte er sag
uene indom / at c
ruelse inen synd
delle / omelige i
oc vildfarelse / W
forladelse hafuer i
re / inuendelt Gu
sum Christum / ve
i denne angit oc re
delle kand mand se
denne tro er / som
Naadens forrettel
der sig paa vor He
rum.
Om Confessio
temaal stride Pa
denne dag streng
er nydeligt / at
Dessien alle syn

Christelige lerdings. 68

de oc forferdede hietter / faa
syndernis forladelse / oc trøst /
som nu offte er sagd. De Pass
uens lerdings / at contritio eller
ruelse forten syndernis forla
delse / er visselige idel blindhed
oc vildfarelse / Men syndernis
forladelse hæffuer mand alenist
te / formedelst Guds Søn Jea
sum Christum / ved troen. De
i denne angist oc rette Omuens
delse kand mand forstaa / huad
denne tro er / som anammer
Naadens foriettelte / oc forla
der sig paa vor HERRE Christo
tum.

Om Confessio eller Scrif
temaal stride Papister end paa
denne dag strengelige / at det
er nytteligt / at opregne faar
Presten alle synder i Scriftes
maal.

Hoffuitartickle

maal. Oc de haffue nu strengere
ligere lagd denne vildfarelse
paa i det Concilio i Trident/
end tilforn. Fordi at de sige os
benbare/at denne opregnelse er
nødrøfftig aff Guddommelig
befalning/Paa det/mand kand
legge huert Menniske tilbørlig
Satisfactio eller plict oc bod
paa for synden. Dette er skins
barlig løgn / Thi der er ingen
befalning i Euangelio om den
ne opregnelse / Der til met er
oefaa alle synders opregnelse
umulig. Som Psalmen si
ger/ Duo forstaar sine misger
ninger :

10. Spørffmaal.

Contra. En Dommere kand
icke sige dom aff / eller sige nos
gen fri/wden hand haffuer for
hørt

Chriftelig le
benham.
som Domm
De hare er
mensdr
Suat
De Argun
fremmalio T
marthal bet ve
riabbed. P
dehemlige oc le
som en Dommere
Jesu Christi Tien
uer befalning / at
de Menniske fri
omunde oc søge
ro/sonder Spøcc
figer. De denne D
Afflossning iugis
one Judien i De
nistern icke pa
men paa Tien

Christeligelærdoms. 69
hørt hannem. Presten er der
som en Dominere (sige de)
Der saare er offuerhørs
relse nødtøffrig:

Suar.

Dette Argument bære de
frem i Concilio Tridentino / oc
mand fand her vi mercke des
ris blindhed. Presten er icke i
de himmelige oc lønlige synder
som en Dominere / men som
Jesu Christi Tienere / der haff
uer befalning / at afløse oc sige
de Adenniste fri / der bliffue
omvunde / oc søge trøst i Chris
to / som det Sprock Johan: 20.
siger. Oc denne Absolutio eller
Afløssning sigis aff / icke rati
one Iudicii / Men ratione Adi
nisterij / icke paa Dominens /
men paa Tienistens oc embea
D dens

Hoffuitartickel

dens vegne / oc er krafftig aff
denne vor Herris Christi høye
befalning / lige som min Fader
vdsende mig / saa sender ieg
der. Thi Guds Søn er selff
krafftig formedelst Euangelis
on.

Men huad som der er at
sige i Kirckenis dom / i obenba
re oc bekiende Synder / oc om
Band / der om skal ske vnder
uising her effter.

Der tredie stycke haff Pa
pister / kaldis Satisfactio / huor
aff megen stor blindhed oc Aff
guder er kommen. Oc kaldis
haff dem Satisfactio eller fyl
lestgiørelse / Gerninger som
Gud icke haffuer befalit / Men
de som leggis i Dennisten paa
vden Guds bud / aff de Pers
soner /

Chastelige le
soner / som høye
Sønne misse p
legeme resser /
icke hade nogle
mer hundre /
aff gode helgen
ser. i.
Aff dem
kommer det effter
som de falde der
naare icke ander /
relsens tilbage la
ladelse / oc aff den
at man dørte la
re / der som va
fyllsigørelse / pl
nis der at Passue
uer sit navn pa
maal / Oc der a
der effter huert
Oc in summa e

soner / som høre Scriffemaal /
Som skilsmisse paa Nad / Pila-
grims reysjer / at Ecte folck
icke skulde nogle aar søge seng
met huer andre / at paakalde de
affdøde Helgen / sticte Mes-
ser / &c.

Oc aff denne vildfarelse
komme der effter Indulgentie /
som de kalde det / huilcke der
vaare icke ander / end fyllistgiø-
relsens tilbage ladelse eller aff-
ladelse / (oc aff denne affladelse /
at mand morde lade aff at giø-
re / det som vaar paalagd til
fyllistgiørelse / plict oc bod / sy-
nis det at Passuens Afflad has-
uer sit naffn paa vort Danske
maal) Oc der aff giorde mand
der effter huert aar it marcit.
Oc in summa er Passuens lers-
D ij dom

Woffuitartickel

dom om fyllystgiørelse / fuld
mer løgn oc Aftguder. Oc der
eniste Sprock skal holdis der is
mod Matth: 15. De ære mig
forgeffuis mett Aenniskens
bud. Thi de bekiende self / oc
vide / at disse fyllystgiørelser / ere
gerninger / huilcke Gud icke
befalede / 28.

fremdelis / da ere de suar-
lige forblindede i Euangelij
sag. Thi de vise Aenniskentil-
deris egne besynderlige gernin-
ger / oc icke til den forladelse /
som er tilsagd for vor Herris
Christi skyld / wden fortieniste.

Her om skal mand søge y-
dermere vnderuifning i den
verdige Herris Lutheri scrift.
Thi der ere mange drabelis-
ge sager i den gantske Artickel
om

Chaffelige lerd
om Dendelsen
uermadel behot
haffu forstan
den Chaffelige Kir

XIII.

Smaden D
ge Sackte / oc bi
oc huilcke Te
skal fiende h
1. Spøffim
Vnder den C
Kircke
Suar.

En Christ
ke i dette l
e synlig for
alle Aenniste /
Euangelij rene le
ue Sacramenter
D

Christelige lerdings. 71

om Omvendelsen / oc gioris off-
uermaade vel behoff / at mand
haffuer ret forstand der om i
den Christelige Kircke.

XIII.

Huad den Christeli-
ge Kircke er / oc huor hun er /
oc paa huilcke Tegenmand
skal fiende hende.

I. Spøssmaal.

Huad er den Christelige
Kircke?

Svar.

En Christelige Kir-
cke i dette lessnet / er en
synlig Forsamling / aff
alle Aenniske / som anamine
Euangelij rene lerdings / oc hafa
ue Sacramenternis rette brug.

D iij

I hus

Woffuitartickel

I huilcken Forsamling vor
HERre Christus / er krafftig /
met Euangelij tiemiste / oc om
uender oc helliger mange til det
euige lif / Oc der ere alligeuel i
denne forsamling mange som
icke ere hellige / dog i vduortis
samfund / endrectige met de
Hellige i lerdommen.

Her skalt du mercke / at wi
tale icke om Kircken / som om ic
Idea Platonica / huilcket ingen
mand veed / huor det staar til
at finde. Men som tilforn er
sagd / Gud vil aff stor barm
hertighed / som hand haffuer
til det ænniskelige flecte / so
samle sig stedze oc altid en liden
Hob / som rettelige skal fiende
oc paafalde hannem oc vor
Frelsere Jesum Christum / Oc
vil

Chrystlige lere

vil fordi at han
prediche den bær

er scerffur i Psal
Kost dyet i alle

Swarte wi
Arckelid Symbo

at der er hellig
en forsamling / so

uangelium i ret en

stand / i huilcken d

ndualde til euig s

stulle wittose oss

dommelige forietto

uifer / at Guds S

uisselige stedze oc

de Døds opsta

ung Kircke ib

ænnisk

flecte

2. Spø: f

Christelige lerdoms. 72

vil fordi / at hans lerdom skal
predickis obenbare / Som der
er screffuit i Psalmen / Deris
Røst vdgick i alle Land.

Saa offte wi nu sige denne
Artickel in Symbolo / Jeg troz
at der er en hellig Kircke / der er /
en Forsamling / som holder Es
uangelium i ret endrectigt for
stand / i huilcken der ere mange
vdualde til euig salighed / da
skulle wi trøste oss i den Guds
dommelige foriættelse / som be
uiser / at Guds Søn forsamler
visselige stedse oc altid / indtil
de Dødis opstandelse / en
euig Kircke iblant der
Menniskelige
flecte.

2. Spørrisnaal.

Huor

Woffuitartickel

Huor er den Chriſtelige Kirce
ke/ oc paa huilcke Tegen ſtal
mand fiende hende?

Suar.

Der effter ſkulle wi oc ſee
off om/ huor den ſamme Kirce
ke er/ Oc vide at hun er der ſom
diſſe Tegen findis/ huilcke der
icke kunde vere ſtiulte/ Den
kunde bemerckis met Dren oc
Dyen/ Som er/ Euangelij re-
ne lerdom/ Sacramentenis ret-
te brug/ lydigheſt imod ordens
Tieniſte i Guddomelige bud.

Der er det nu klart / at alle
Wenniſke bliſſue wdelucte/
ſom icke haſſue diſſe Tegen/
Som er/ Hedninge/ Maho-
metiſter/ de Jøder ſom nu ere
til/ Kettere/ Ebioniter/ Ma-
nicheer/ Arrianer/ Pelagia-
ner/

Chriſtelige ler-
ner. De alle
Euangelij rene ler-
ne. Der/ oc der
re/ haſſe der oc
hielpen iofolge
De ſamme
ſtalle de Wenni-
ſte kenten re-
ſtalle. Der
Kigel giſſuen all-
Gal: 1. Huo ſom
ander Euangelij
haſſue Prediker
lus/ hand vere fo-
Der ſom wi n-
oc huilken den
Kirce er/ da ere
plietige til/ at ho-
ne ſamme Kirce
Borgere oc lemm-
falde/ oc fiende

Christelige lerdings. 73

ner/ zc. Oc alle som forfølge
Euangelij reuelerdom / Passa
ue/ Bisper/ oc deris Tilhenge
re/ huilcke der ocsaa veluillige
hielpet til forfølgelse.

Oc denne vnderuising
skulle alle Mennecke vide/ at
skille Kirckenis rette Lemmer
fra de falske. Der til er denne
Regel giffuen alle Mennecke/
Gal: 1. Hvo som Predicker it
andet Euangelium / end ieg
haffuer Predicket / siger Paul
lus/ hand vere forbandet.

Der som wi nu vide/huor/
oc huilcken den rette Guds
Kircke er/ da ere alle Mennecke
plictige til/ at holde sig til dens
ne samme Kircke/ oc worde
Borgere oc lemme ihende/paa
Falde/ oc Kiende Gud met hena
P de/

Woffuitartickle

de/anamme Sacramente/hiels
pe at plante den rette lerdom/
oc at opbygge / icke ødelegge
denne forsamling. Lige som
dette er klarlige tilkiende giff
uit/ Psalm: 25. Jeg hader de
wgudeligis forsamling / ieg
holder mig til dit Altare. Oc
Psalm: 27. Alleniste dette haff
uer ieg bedet aff Herren / at ieg
maa alle mine dage bliffue i
Herrens huss. Oc Psalm: 84.
Salige ere de som bo i Herrens
huss. Oc Psal: 92. De som ere
plantede i Herrens huss / de
skulle blomstres. Oc Psal: 122.
I skulle ynste Jerusalem alt
got / oc huo det elsker / hannem
skal vederfars got. Matth: 12.
Uno som icke er met mig/hand
er imod mig. Item/Roma: 8.
Hvil

Christelige
Vnder hand
falledehand oc
Dere alsa
betræde naar
ne Amal / Je
Kirke. Oc wi
self al den rette
til hendes forf
oc icke ville ve
Kopaa baade
icke lobe om frin
oprenede vore
oc straffe alle
Kirker / som
gis / icke.
Oc der som
i den rette Kirke
uende til Gud
vansford ihu
Guds bøn / o
i Gud, Rom

Christelige lerdings. 74
Hvilcke hand vdualde / dem
fallede hand oc saa.

Dette altsammē skal mand
betracte / naar som wi sige den
ne Artickel / Jeg tror en hellig
Kircke. Oc wi skulle holde oss
selff til den rette Kircke / oc icke
til hendis forfølgere. Wi skulle
oc icke ville vere Neutrale /
Ro paa baade bord / wi skulle
icke løbe omkring i Landet / oc
optrencke vore egne meninger /
oc straffe alle Ministeria oc
Kircker / som Stenckensfeld
gør / zc.

Oc der som wi ere lemmer
i den rette Kircke / oc ere om
uende til Gud / da haffue wi
vidnisbyrd i herttet / at wi ere
Guds børn / oc føle sand trøst
i Gud. Roma: 8. I haffue

P ij

anamo

Hoffuitartickle
anammiet den Hellig Aand/
formedelst huilcken i kunde ro
be til Gud / Abba fiere Fader.

3. Spørssmaal.

Huor faare er den Christeli
ge Kircke lagd vnder
Raarssit:

Suar.

Dette stycke fører fornufft
i vildfarelse at Guds folck er li
ge saa vel i pine oc ælendighed/
som andre Heydenske folck/ der
obenbare foracte Christelig lers
dom/ Som Hedninge oc Tørc
kere/ 2c. Der faare er det gant
ske nytteligt / at vel vnderuise
folck / at de kunde vide / huor
faare Kircken er lagd vnder
Raarssit/ oc i saa stor ælendig
hed atspred i verden / iblant al
le hons

Christelige
vildfarelse / o
saa vel i pine oc
ændighed / 2c
der er it
vildfarelse
Guds. Der
saa vel Kirck
gange / som ha
vildfarelse
som Paffuen
saa vel
Der er
Guds beuere sin
oc alre paa ior
hende alligeuel
gelse. Som den
iblandt / oc
affalden fra Gu
cken bleffuen i
Adam oc Der
saa vel bedrøffu

lebonde folck / oc verdzlig her-
 skaff. Oc alligeuel Gud giffuer
 hende vnder den it rolige Her-
 bere / vnder it Hetscaff / som oc
 rettelige fiender oc paakalder
 Gud oc vor Herre Christum /
 saa er dog Kircken icke it Kon-
 gerige / som haffuer sin egen
 verdzlige mact oc bestermelse /
 som Passuen gjør sig til en
 Kong.

Och det er vndetligt / at
 Gud beuarer sin Kircke stedze
 oc altid paa iorden / oc lader
 hende alligeuel bliffue i forføls-
 gelse. Som den gong Abel vaar
 ihjelslagen / oc Cain nu vaar
 affalden fra Gud / da vaar Kir-
 cken bleffuen meget liden / oc
 Adam oc Heua vaare selff i
 suar bedrøffuelse. Men de
 P in bleff

Doffuitartickle

bleffue Kircken/oc bleffue styr-
ckede i troen aff Gud / oc beua-
rede ved lifuit. At Gud gaff
dem der effter en Søn igen/
som bleff omuent til Gud / oc
vri en ret bekiendelse. Saa be-
uaret Gud stedze oc altid en
forsamling / alligeuel mange
lemmer bliffue ihu elslagne / oc
de som bliffue igen leffue i be-
drøffuelse.

Der ffulle wi vide aarsage
oc trøst / at wi ffulle ick tencke
som Nedninge / At Gud acter
det ene folck / lige som det an-
det / effterdi alle folck haffue
mangfoldig ælendighed / oc al-
le ædenniffe ffulle fride met
Døden. Oc folck ffulle faires
lige vnderuiffis oc beftyrckis /
met Guddommelig lerdom /
imod

Chriftelige
imod verdens
Spø
Hæren er
aarsa
Sua
felter det
Nedn
hæren alle til
den / for den op
fnd.
Det til met
Nedningers oc
synder / met me
ftraff / hunger / f
forfrelfe. Daa
for Doet oc me
som andel Ned
Threfte / Te
perbus / r. Je
grufelige forf

Christelige lerdings. 76
imod Heydenske tancker.

4. Spørrmaal.
Vilcken er den første
aarsage:

Suar.

Først er det vist / At alle
Menneske / Hedninge oc Guds
børn / ere alle til lige vnder døs
den / for den oprindelige synd
skyld.

Der til met straffer Gud
Hedningers oc sine Vdualdis
synder / met megen legemlig
straff / hunger / siugdom / frig /
forstyrrelse. Dauid fordriffuis /
for Hoer oc mord skyld / lige
som andre Heydenske Konger /
Thyestes / Tarquinius Su-
perbus / &c. Jerusalem bliffuer
gruselige forstyret / lige som
P iij Tros

Ungelinge l'et dom

og bed, oc befyn
 in den Gud
 den euige
 Døst / Allig
 oc den Børn i E
 ler in Bethlehem
 grunde / saa
 dig in euige
 i den folck i S
 fide efter dem
 iust / i hene oc eu
 Den tunelige
 dig oc vnter de
 Døst den Gud sig
 mig den bedrøffu
 iegrede dig / 22.
 Saa er nu de
 aarsage / hvor
 ligger end nu vni
 lige Død / oc ar
 denne Wennis

Saa er nu de
aarsage / hvor
ligger end nu vi
lige Død / oc ar
denne Dønnis

ge Salighed / oc befinder i hie-
tet glede vti Gud / oc begyn-
delsen til den euige Salighed.

Disligist / Alligeuel Abel /
oc de arme Børn i Egypten el-
ler vti Bethlehem myrdis
grummelige / saa komme de
dog til den euige Salighed.
Men det folck i Sodoma / 2c.
falder effter den legemlige
straff / i større oc euig straff.

Den rimelige straff formil-
dis oc offte met de Omuende.
Lige som Gud siger / Paakalde
mig i din bedrøffuelse / saa vil
ieg redde dig / 2c.

Saa er nu denne den første
aarsage / huor faare Kircken
ligger end nu vnder den legem-
lige Død / oc anden straff / At
denne Meniskelige nature er

p v syno

Woffuitartickel

syndig/ oc Gud vil fonderbyr
de det syndige væfen / Der faa
re bliffuer den legemlige død/
Dette er faa befticket oc forfyn
det/ i den første Dose bog/ vti
det tredie Capitel / der fom A
dam oc Heua anammis igen til
naade/ oc bliffue alligeuel vn
der den legemlige Død.

Helgen falde oc offte/ fom
Dauid/ i vduortis Synd / faa
fommer anden legemlig straff
der til.

1. Spørffmaal.

Hiulcken er den anden
aarsage?

Suar.

Den anden aarsage er den
ne/ Helgens ælendighed i dette
leffnet / er it vidnisbyrd/ at de
ris Nature end nu er syndelig/
faald

Opfellige lerdome

faald/ Guds fryet /

lig i mætt i mang

och bænnege w

wfomartilbøyligh

Dønder act

icte. Gud vil/

ere i hæn ftulle

vile wæorde ho

oc late af felf trycke

offmaade Flaage

rene / och gior aff

flaagfald Lerdome

mente / fom Sait

Arus / oc mange

offte oplede dem

mand leet end oc faa

tid mange oplede

rores.

Saa ftulle wi nu

re fiende oc beflag

lighed / daarligh

Christelige lerdings. 78

kaald i Guds fryct / oc strøbes
lig i troen / tuil i mange maade /
oc haaffuer megen vifickelig oc
vifomelig tilbøylighed.

Disse synder acter verden
icke. Men Gud vil / at wi som
ere i Kircken skulle lære hans
vilie / oc icke worde hoffmodige /
oc lade oss selff trycke at wi ere
offuermaade klaage oc gantste
rene / och giøre aff vor egen
klaagskab Lerdom eller Regia
mente / som Sarnofatenus /
Arius / oc mange anden
offte opblesde dem selff / Oc
mand seer end ocsaa paa denne
tid mange opblesde Reforma
tores.

Saa skulle wi nu mere oc me
re kiende oc beklage vor strøbes
lighed / daarlighed / oc induora
tis

Doffuitartickle

tis vorenlighed / oc icke acte hendes
de ringe / Men vide / at Gud
visselige hader synden / oc allis
geuel hand aff barmhertighed /
anammer Personen / for vor
Herris Christi skyld / saa vil
hand dog haffue sin Dom
foractet / oc vil at synden skal
aldelis ødeleggis. Der til tien
allehonde stor bedrøffuelse /
huilcken Velgen offuerfaldis
mer / som Adam / Neua / Abra
ham / Isaac / Jacob / Job / Je
remias / 2c.

Saadane Exempel høre
alle til denne Regel i Psalmen
Det er mig got / at du ydmyg
ger mig / at ieg fand der aff læ
re din Lou. Wi skulle icke an
det tencke / end det som er høyt
begaffuit / skal oc ydmygis dybt
igen.

Chrestlige lærdo
igen. Gud vil
icke anme synde
Dom. Det si
me det er net huc
skal lige i hertter /
Dem som it a
ckens betættelse /
stene forættelse.

Denne Reg
iders. Capitel bli
ge / Nuad som h
vænsten / det er
gelse faar Gud. I
hør od / att int
fand rettelige bet
Dog skulle vi see t
Christum / Vande
mit Exempel til a
Vand ligger faar
ler Guds visigeli
dine oc mine syn

Christelige lerdings. 79

igen. Thi Gud vil / at wi skulle
icke acte vore synder / oc hans
Dom ringe. Det skal oc kom
me der hen met huer / at hand
skal sige aff hiertet / Jeg er en
Orm / oc icke it Menniske / Fols
kens bespottelse / oc Mennis
kens foractelse.

Oc denne Regel in Lucas
i det 16. Capitel bliffuer visselig
ge / Nuad som høyt er haff
Mennisken / det er en verstyg
gelse faar Gud. Disse ere saa
høye ord / att inter Creature
kand rettelige betracte dem.
Dog skulle wi see til vor Herre
Christum / Vand er it fuldkom
mit Exempel til al ydmyghed.
Hand ligger faar Gud / oc føl
ler Guds vsigelige vrede imod
dine oc mine synder / lige som
hand

Hoffuitartickle

hand haffde bedreffuit dem
selff. Oc hand seer rettelige den
euige Faders vissdom oc vilie/
oc ydmyster sig vnder hannem.

Disse store ring kand in-
gen vdsige / Men der hoffs kul-
le wi alligeuel lære / som smaa
Børn / at det er Guds rette vi-
lie / at wi aff hierttet skulle yd-
myge oss vnder hannem / oc at
wi skulle følge vor Herre Chris-
tum i pinen / aff vor ringe for-
mue / oc der effter til euig tid /
for hans skyld / vere delactige i
Guddommelig visdom / retfer-
dighed oc glæde.

5. Spørssmaal.
Hvilcken er den tredie
aarsage :

Suar.

Den

Christelige ledder
Den tredie aan-
Dienstulder / se
marke Kircken /
ander ful Thi de
oc vel Has Christi
søge effter at de fu
oc bespør Gud / oc
ge Namle fra G
derfue. Dette er ei
lig sind / och det f
trostelige lige som
Christine. Vennist
Herre Christus sig
skal ruffe mig min
mine hender.
Effterdi Dieff
re fiender / besynd
at de ville stende
Gud / oc vor Her
oc den Helig Aar
vi visselige vide

Christelige lerdings. 80

Den tredie aarsage / Er
Diefflenis bulder / som ere grū
mere imod Kircken / end imod
andre folk / Thi de ere Guds
oc vor Herre Christi fiender / oc
søge effter / at de kunde skende
oc bespotte Gud / oc riffue man
ge Aenniste fra Gud oc for
derffue. Dette er en besynder
lig strid / och det skal vere off
trøsteligt / lige som det oc er alle
Christne Aenniste / at vor
Herre Christus siger / Ingen
skal riffue mig mine faar aff
mine hender.

Effterdi Diefflene ere vor
re fiender / besynderlige fordi /
at de ville skende oc bespotte
Gud / oc vor Herre Christum /
oc den Hellig Aand / Da skulle
wi visselige vide / at Gud vil
hield

Hoffuitartickel

hielpen oss arme Menneſte for
ſin ære ſkyld. Thi Diefflene ſa-
ge vor ælendighed / beſynderli-
ge der med / at de ſkende Gud.
Saadant ſkal mand offte be-
tracte / oc wi ſkulle trøſte oss
med dette Sprock / Guds Søn
obenbaredis / at hand vilde til
intet giøre Dieffuelens gerning.

7. Spørſmaal.

Hvilcken er den fierde
aarsage :

Svar.

Den fierde aarsage / er det
beſynderlige Exempel / hvil-
ket alle Helgen icke beſvaris
med / at de ypperſte Hoffueder
i Kircken / Chriſtus / Abel / Es-
ſaias / Jeremias / Johannes
døbere / Petrus / Paulus / 2c.
vorde

Offelige lerd
vedlade / der
viden / at der
ic end oc en an
offer duff. Ford
di Gud dem t
nford at mang
viſſen med de
ucte och andre
Gul a viſſelige /
Gul behagelige /
lærdom erret / oc
affvæde aff Eu
der / da ſal oc vil
aff / at her er end
Dom / hvilcken
flare igen / at diſſe
te Predicere hvil
tilforn viduſby
uangeli fier
wier / oc
ſtra

Christelige lerdoms. Si
vorde affliuede / det er it klart
vidnisbyrd / at der skal komme
it andet Liff oc en anden Dom/
effter dette liff. Fordi at effter
di Gud gaff dem tilforn vido
nisbyrd / met mange obenbare
viffe regen / met de Dødis op
ueckelse / och andre regen / at
Gud er viffelige / oc at de ere
Gud behagelige / oc at deris
lerdom er ret / oc de vorde nu
affliuede aff Euangelij fiens
der / da skal oc vil det følge der
aff / at her er end nu en anden
Dom / i huilcken Gud vil for
klare igen / at disse ere hans ret
te Predickere / huilcke hand gaff
tilforn vidnisbyrd / oc at E
uangelij fiender haffue
voret / och skulle
straffis.

Q

Spøis

Doffuitarticle

8. Spørrimaal.

Hvilcken er den femte
aarsage?

Suar.

Den femte aarsage er/Gud
vil at mangel Delgens pine/for
følgelge oc død/hvilcken de li
de for deris Bekiendelse skyld/
skal vere vidnisbyrd / at de vis
selige holde lerdommen at vere
sand/ oc icke tuile / at Gud vil
to her effter til euig tid / giffue
sin Sandhed vidnisbyrd.

Thi naar mand seer/ at de
for Lerdommens skyld / lide
saadan alendighed oc døden/
da skal mand mercke der paa/
at de holde Lerdommen visses
lige at vere sand / Fordi at den
som veluillige lider døden/
hand haabis til et andet oc bes
dre liff.

De

Chasteliger lerd
Deere er in
Gudmelige ra
at kun skal
Faarhu. de saada
flutter femdelst d
melige Lrdom o
bed/ om mick e
tine alle aarsager
den hofte aarsage
er de Gud vil at
Hanc skal son der
denne aarsage ta
Roma. 8. Legeme
der Døden/ for sy
Dne altsam
om vor pine oc pla
Herris Jesu Chri
hans ledighed/ h
synderlig aarsage
hun skulde ver
for oss alle. Der

Christelige lerdings. 82

De dette er in summa/ det
Guddommelige raad oc vilie/
att Kircken skal vere vnder
Kaarssir. De saadant er saa bes
lutet formedelst den Guddom
melige Vissdom oc retferdigs
hed/ om vi icke end kunde bes
tracte alle aarsager / saa er dog
den største aarsage klar / Som
er/ At Gud vil at den syndige
Nature skal sønderbrydis. Om
denne aarsage taler Paulus
Roma:8. Legemet er lagd vnder
Døden/ for syndens skyld.

Dette altsammen er talit
om vor pine oc plage/ Men vor
Nerris Jesu Christi pine/ oc alt
hans lydigheid/ haffuer en bes
synderlig aarsage / Som er/ at
hun skulde vere en betaling
for oss alle. Der skal mand stites

Q ij lige

loffuitartickle
lige betencke den skylssnisse/
som er mellem Christi pine oc
vor egen almindelige pine.

9. Spørssmaal.
Hvorledis skal mand trøste
sig vnder Kaarssit:

Suar.

Effter at dette er nu sagt/
at Kircken ligger vnder Kaars-
sit / skulle wi oc vide / huilcken
der er den ypperste oc krafftig-
ste trøst. Thi Nedninge skulle
oc lide meget / oc som tilforn er
sagt / den wgudelige Køffuere
henger paa Kaarssit / lige saa
vel som den anden / Den Ned-
ninge haffue ingen trøst / som
giffuer dem liff oc glæde i Gud.
Nu er der visselige Guds vilie/
at de Omuende skulle icke siunc-
ke

Opfelig lede
betenckte / oc
pine.

Denne
fornst u søge
Nedning der er
at tale om Den
standes mercke
fle.

Begyndelsen
denne. Der alene
mercke vden Gu-
den blinde / effter
tercker. De der er
lige vilde / at wi
nem lyde i den
uelse / icke fortør-
nem / Den bøn-
der hen / at de sk-
denne brude / me-
lig hielp. Saa
I skulle ydmyc-
ke

Christelige lerdings. 83
Te ned i angist / oc falde i euig
pine.

Huorledis **A**denniskelige
fornufft nu søger trøst hos
Nedninge/ det er her for lange
at tale om / **A**Den wi skulle for
standelige mercke disse Artic
le.

Begyndelsen til Trøst er
denne. Vor ælendighed kom
mer icke uden Guds raad/ som
den blinde fornufft i Nedninge
tencker. Oc det er Guds aluer
lige vilie/ at wi skulle vere hans
nem lydige i den straff eller øff
uelse/ Icke fortrønis paa hans
nem / **A**Den bøye vore hierte
der hen / at de skulle ville bære
denne byrde/ med Guddommes
lig hielp. Saa siger Petrus/
I skulle ydmyge eder / vnder
Q iij Guds

Woffuitartickle

Guds veldige haand/ Forftaa
den Haand/ der kand veldelige
straffe / oc der imod veldelige
frelse alle dem / som vorde om
uende / oc paafalde hannem/
Lige som det er at see i Dauids
straff oc redning. Oc faadane
Exempel skal mand vel giffue
act paa.

For det andet/ Skal mand
betencke enden / Huor faare
Gud lader straff eller ælendig
hed komme offuer oss. Som
er/ Icke at wi skulle euindelige
forftuendis / Men at wi skulle
formanis oc driffuis til omuens
delse/ oc omuende oss i ælendig
hed/ oc begære Syndernis for
ladelse for vor Herris Christi
skyld / oc ananue den met en
sand tro / lige som tilfagd er i
denne

Christelge lerd
den/ Saa
ur/ Iude / ic
en / Skal d
hand/ aluendie
Lige som Dana
bugden/ som
straff/ alle felle
uendelung Sa
demer den almind
omundede. Der
Pautus / Naar for
straffede danielis
at wi icki met de
skulle forftuendis eu
den ganske Kircke
chea. Jeg vil bare
verde/ thi ieg haff
mod hannem/ Oc
straffen venter te
nem.
For det tred

Christelige lerdoms. 84

Denne Eed / Saa sant ieg leffuer / siger Gud / ieg vil icke at en Syndere skal dø / Men at hand skal omuendis / oc leffue. Lige som Manasses oc Nabugodonosor / fornedelst stor straff / bleffue fallede til Omuendelse oc euig Salighed. Oc dette er den almindelige vey til omuendelse. Der faare siger Paulus / Naar som wi vorde straffede / da ructis wi aff Gud / at wi icke mer denne verden skulle forskiudis euindelige. Oc den gantske Kircke siger i Asia chea. Jeg vil bære HERrens vrede / thi ieg haffuer syndet imod hannem / Oc ieg vil vnder straffen vente trost aff hannem.

For det tredie, Naar som wi

Dooffuitartickle

vi saa nu syndernis forladelse/
da skal troen stedze oc altid bliff-
ue sterckere / oc stadelige besluts-
te / at Gud vil bønheøre dig / ves-
re hoss dig / oc styrcke dig. Oc
dette haab skal skinne / at Gud
oc vil i dette liif naadelige for-
milde din ælendighed / eller tag-
ge hende aldelis fra dig. Oc om
du icke end aldelis befrelsis i
dette Liif / saa est du alligeuel
en Arffuing til den euige Sal-
lighed.

Huo som saa i ælendighed /
seer Guds neruerelse / hielp /
befrelsning / oc euig Salighed /
hand seer det høyste gode / Der
saare kand det hierre glæde sig
igen / oc slidis saa formedelst
Gud aff døden igen / oc det fœ-
ler liifuit / oc formildelse paa sin
and

Conhelige
angst. If dem
Noc de r
delu. Den
til Gudherte
oc styrcken o
ma.
Epist
Om niger
oc redn
Suat
Psalm. De
hoss dem som
dooffuit herte.
Esai. 7. Gu
dooffue herte
dem leuende ig
Psalm. 49. E
inod / da vil eg
du salt prise mig
Nabum 1.
dig / oc styrcker

Christelige lerdings. 85
angist / Alff denne trøst vide
Nedninge oc de wgunelike als
delis intet / Men wi skulle see
til Guds foriættelse / opuecke
oc styrcke troen oc haabit der
met.

10. Spørssmaal.

Huor tilsiger Gud hielp
oc redning?

Suar.

Psal: 33. HERren er nær
hoss dem / som haffue it be-
drøffuit hierte.

Esai: 57. Gud boer i de be-
drøffuede hierte / at hand giør
dem leffuende igen.

Psal: 49. Kalde paa mig
i nød / da vil ieg redde dig / oc
du skalt prise mig.

Nahum 1. Herren er naa
dig / oc styrcker i bedrøffuelse /

R

oc

loffuitarticle

oc kiender dem som forlade sig
paa hannem.

Disse och andre saadane
Sprock skal mand vide / oc off-
te betracte / oc anamme dem
som sande / Guddommelige
Foriættelser / oc icke sla dem hen
i værit / som vnyttelige ord.

11. Spørssmaal.

Finder mand oc Exempel/
der som Gud haffuer
hulpet :

Suar.

Wiskulle oc see til de Ex-
empel / huorledis Gud haffuer
hulpet mange Adam / Neua/
Dauid / aNanasse / Nabugdo-
nosor / den Cananeste Quin-
de 28. Lige saa vil hand visseli-
ge hielpe alle dem / som han-
nem

Christlige lærde
den 28. de / allig
genom hælpe icke
en mælt
for at wi
mætte dem skilsi
endelig lossning
lighed alle wi
være mætte an
den 28. Guds v
den 28. icke skul
frøis legemlige /
thas / Judas a Na
mange anse / end
uærbørlighe at
saatte de alligeue
gelige / oc Arffuin
ge Salighed / de
deris Dierre. S
der 12. Capitel /
end har mig ihu
ligeuelsen ha

Christelige lerdoms. So
nem paakalde/ alligeuel den le-
gemlige hielp icke end skeer ved
en maade.

For di at wi skulle ocsaa
mercke denne skilsmisse. Den
endelige forløssning i euig Sa-
lighed / skulle wi visselige alle
vente met huer andre / der som
det end er Guds vilie / at wi i
dette lif / icke skulle aldelis be-
frelsis legemlige / Som Jonas
thas / Judas Nachabeus / oc
mange andre / end dog de bleff-
ue ihjelsungne aff fienderne /
saa ere de alligeuel Gud beha-
gelige / oc Arffuinge til den euig-
ge Salighed / de søle oc trøst i
deris Nierte. Saa siger Job i
det 13. Capitel / Der som hand
end slar mig ihjel / da vil ieg al-
ligeuel sette haab til hannem.

R ij

Den

Wosfuitartickle

Den timelige befrelsning i dette liif er ickē faadan. Thi Gud haaffuer dette faa besluttet aff sit besynderlige Raad / at Kircken skal i dette liif vere vnder faarssit. Hand vil oc øffue troen i oss. Der faare skulle wi ickē sette hannem tid oc maade faare. Item / Hand vil oc bete sin retferdighed i straff. Oc hand formilder alligeuel sin vrede met Barmhertighed.

Psal : 77. Hand optende ickē den gantske vrede.

Mosea 11. Mit herte er rørt met barmhertighed / oc ieg vil ickē vdfkudde min vredis grumhed.

Joel : 2. Herren er barmhertig / oc hannem angrex straffen.

Nabacuc. I vreden tenc fer

Ordlige lerdon
Ferdigdin barmh
Dare / allige
gongesliffning
faadon tro oc
le ickē haffens /
vildige mildelie
oc alidged / ia d
disen oc tagi
sammen Den Dal
nols forme til
igen
Derfor disse 2
Trost / Stille wi
voit den Christus
hand der allerhøfste
til færdighed oc
hed / Effendi han
lige faderligdig
ferdeligste pine /
tilbørlige vere
tinge formue.

Christelige lerdings. 87

Fer du paa din barmhertighed.

Der faare/alligeuel den le-
gemlige forløssning er vilige/
saa er dog din tro oc paakaldel-
se/ ick forgesuis / Men faar
visselige formildelse paa straff
oc ælendighed / ia det formil-
dis end offte oc tagis bort alt
sammen/Som Dauid oc Mas-
nasses komme til Kongeriget
igen.

Oc i alle disse Artickler om
Trøst / skulle wi ocsaa see til
vor Herre Christum. Først er
hand det allerhøyste Exempel
til ydmyghed oc taalmodig-
hed / Effterdi hand vaar den es-
uige Fader lydig/i den aller for-
ferdeligste pine/ da skulle oc wi
tilbørlige vere lydige aff vor
ringe formue.

X iij

Der

Doffuitartickle

Der nest skulle wi vide / at
hand bar ret lige der faare vor
straff / at wi skulde icke siuncke
ned i straffen / oc bliffue forfaste
euindelige / Men at wi aleniste
for denne Menigleris skyld / skul
le haffue vore synders forladel
se / oc naade / for medelst troen.

For der tredie / Om hielp
skulle wi vide / at Guds Søn
tog fordi Meniskelig Nature
paa sig / at hand vil hielpe oc
beuare hende / i rimelig bedrøff
uelse / oc vti døden. Thi at lige
som it Meniskis legeme raad
ner oc forfalder / naar Sielen er
borte / Saa haffde den gantse
Meniskelige Nature verit for
derffuit til euig tid / der som
Guds Søn icke haffde anam
met oc ført sig i hende / til at
giff.

Christlige lerdon
gødelige Liff oc
hed / De faare er
of / vort imman
teer / for of i al l
se at berke / at d
oc i ad om vor
Christi / huilt
alengit der straffe
i Meniskiff den
uorden strabelige
terde hand tog her
paa sig.

XIIII

Om vor

i. Spøssin
Duadelder m
Euat

Edde oc T
Diffe rho
le baade
K

Christelige lerdoms. 88
giffue hende Liff oc Retferdigh-
hed / Der faare er hand hof-
f / oc vor Immanuel. Oc det
te er en stor trøst i al bedrøffuel-
se / at betencke / at din Nature
ocsaa henger om vor I H KRIS
Christi halff / huilcken der ick
aleniste bar straffen for dig /
Men er oc selff den / som vil be-
uare din strøbelige Nature / eff-
terdi hand tog hende saa selff
paa sig.

XIIII.

Om vor Bøn.

1. Spørssmaal.

Hvad kalder mand Bøn :

Suar.

Bæde oc Tacksigelse.
Disse tho gerninger skul-
le baade øffuis tilsam-
men /

Hoffuitartickle

men / och de ere den høyste
Gudstieniste / Thi der vti be-
tracter mand / huø Gud er/
huorledis hand obenbarede
sig / oc mand bekiender han-
nem som en almectig / naadig
Gud / oc en hielpere / zc.

Oc at bede er / at begiere
Syndernis forladelse / naade/
aandelig oc legemlig hielp / oc
der som got er aff Gud / met en
god samuittighed oc ret tro / for
forbederens Christi skyld / oc
icke bliffue i tuilssmaal om din
bøn er Gud behagelig oc nyt-
telig.

2. Spørssmaal.

Huor mange stycke høre
til at bede ?

Suar.

Til

Chriſtliche lere
Til bede ha
lyghede.

Spørssma
Du er der

Suar.

Der hste. L

beten / huem

ma / Huø Gud e

de hand oben bar

du skal stille dir

longt fra Dednin

oc Sætt. Thi

ſætt / Du skal

ren din Gud / oc

alene. Der faar

tilraade denne sam

obenbarede sig

NEre Jesum

gaff viduſbyrd

delt sine vnder

Christelige lerdings. 89
Til at bede høre besynder-
lige fem stycke.

3. Spørssmaal.
Hvilket er det første?

Svar.

Det første. Du skalt først
betencke / huem du vilt tale
med / Hvo Gud er / oc huorles
dis hand obenbarede sig. Oc
du skalt skille din paakaldelse
longt fra Hedninge / Tørckere
oc Secter. Thi der staar saa
screffuit / Du skalt tilbede Her-
ren din Gud / oc tiene hannem
alene. Der faare skal dit herte
tiltale denne sande Gud / som
obenbarede sig formedelst vor
NÆRre Jesum Christum / oc
gaff vidnisbyrd fra sig / forme-
delst sine vnderlige Gerninger /
K v de

Hoffuitartickle

de Dødis opueckelse/ oc andre.
Oc du skalt fremdelis betencke/
huad hand er / Som er / it al-
mectigt / euigt / eniste væsen/
fuld met viffdom/ godhed/ ret-
ferdighed / barmhertighed/
sandrū/ reen oc kyst / friuillig.
Oc at i dette euige Væsen/ ere
tre Personer/ den euige Fader/
hans Søn Jesus Christus / oc
den Hellig Aand/ huilcke Per-
soner der haffue skabt alle ting.
Oc at dette sande Guddomme-
lige væsen/ vil vere Aennisten
naadig/ oc vil viffelige bønho-
re oc giøre dem salige / for vor
Heris Christi skyld.

Dette altsammē skal mand
først betencke i alle paakaldel-
ser. Oc til en paamindelse maat
du see met troen / til vor Her-
ris

Christelige læ-
ris Christi Daab/
haffue standit
paadend / hoff-
oc andre Delgen-
Personer obenba-
lige.

Spø:ff
Quæter der a-
der mand ska-
sin B-
Sua

Der ander er
tracale om paaf-
huu hare Gud
dette bud saa ho-
driffuer dig til
Thi hand vil b-
at mand skal
hannem / hu-
Som er / alme-
god it. Dett

Christelige lerdings. 90
ris Christi Daab / lige som du
haffde self standit hoss Jordan
paa den tid / hoss Johanneim /
oc andre Helgen / der de tre
Personer obenbaredis atskil-
lige.

4. Spørrmaal.

Hvilcket er det andet stycke /
der mand skal berencke
i sin Bøn?

Svar.

Det andet er / Budens be-
tractelse om paakaldelsen / Oc
huor faare Gud gaff oc acter
dette bud saa høyr. Gud self
driffuer dig til paakaldelse /
Thi hand vil hielpe oss / oc vil
at mand skal der paa fiende
hannem / huordan hand er /
Som er / almectig / viff / och
god zc. Dette lærer mand be-
syns

27 Hoffuitartickle
synderlige i paakaldelsen / fordi
acter hand denne tieniste høyr.
Thi mand giffuer der mett
Gud den høyste ære / i det mād
skal hannem fra alle Creature.

Der til skal du berencke no-
gle bud / Matth: 7. Bedder
saa skulle i anamme.

Luce 18. Mand skal altid
bede / wden affladelse.

Psal: 10. Kalde paa mig i
nød / da vil ieg redde dig.

5. Spørssmaal.
Hvilcket er det tredie stycke /
der mand skal betracte
i sin bøn?

Suar.

Det tredie stycke er / baade
foriættelsernis betractelse / Om
naade / oc om tünelig hielp.

Disse

Opeliger

Disprock

den adelse.

elke ed ver

gaffin maarne

de som m paa h

fulle forwris / m

enge lif. Oc in 2

adama: 3.

Om tünelig

foriættelgende

Matth: 6.

Guds Rige / oc

digbed / saa skal a

gader.

1. Timoth: 2.

hed haffuer forre

reneretendis /

mende Lif.

Psal: 37.

skulle debesp

6. Sp

Christelige lerdings. 91

Disse sprock tale din Syn-
dernis forladelse. Joha: 3. Saa-
elste Gud verden / at hand
gaff sin enbaarne Søn / at alle
de som tro paa hannem / icke
skulle fortabis / men haffue det
euige liff. Oc in Actis Cap: 10.
oc Roma: 3.

Om timelig hielp tale dis-
se efftersølgende foriettelser.

Matth: 6. Arspører først
Guds Rige / oc hans Retsfer-
dighed / saa skal alt dette tilleg-
gis eder.

1. Timoth: 4. Gudelig-
hed haffuer foriettelser / paa det
te næruerendis / oc det tilkom-
mende Liff.

Psal: 37. I den dyre tid /
skulle de bespisis.

6. Spørssmaal.

Hvil

Hoffuitartickle

Huileket er det fierde stycke/
som mand skal betracte
i sin bøn:

Suar.

Det fierde stycke er/Troen
oc tillid/huor met baade foriet-
telserne anammis. Thi foriet-
telserne ere den icke nyttelige/
som dem icke anammer met
troen. Oc mand skal vel mercke
her/ at denne tro / som anam-
mer Syndernis forladelse oc
Naade for vor Herris Christi
skyld / skal altid gaa faare met
sit skyn oc klarhed. Thi det hie-
te som icke haffuer syndernis
forladelse / flyr faar Gud/ 2c.
Item/Huo som haffuer en ond
samuittighed oc it ont opsæt/
hand kand icke heller robe til
Gud om hielp. Men i alle bøn-
ner

Opfelig lede
na. 2c. Om
Gud denne
den. Daare sig
Christus iohan:
2c. sandage / sig
2c. huad som i b
om i mit i affn / d
gaa ede. I mit
er i en stadig tro o
Dette Jesus Ch
Der efter fa
om vinding hielp.
troen almindelige
denne Paaske del
forgeffens / oc hu
icke rid eller maa
eller huolde sig
pe. Thi vi vide
vil visselge bet
dette liff / oc vil
skal vere vnder

Christelige lerdings. 92

ner skall vere Omuendelse til
Gud / oc denne tro om Naas
den / Der saare siger vor Herre
Christus Johan: 16. Sande
lige / sandelige / siger ieg eder /
Alt huad som i bede Faderen
om i mit Naamn / der skal hand
giffue eder. I mit Naamn / det
er / i en stadig tro oc tillid til vor
Herre Jesum Christum.

Der effter følge de bøner
om timelig hielp. Der staae
troen almindelige der paa / at
denne Paakaldelse bliffuer icke
forgeffuis / oc hun setter Gud
icke tid eller maade saare / naar
eller huorledis hand skal hiels
pe. Thi wi vide baade / at Gud
vil visselige beuare Kircken i
dette liif / oc vil alligeuel at hun
skal vere vnder Raarssit.

De

Woffuitarticle

Oc den tro om naaden oc
det haab om den euige forløf-
ning ſkal bliffue fast / der ſom
Gud end lader den timelige
ſtraff gaa offuer off. Lige ſom
den timelige ſtraff gick offuer
den omuende Røffuere paa
Kaarffit / oc mange Adidedere
ſom bliffue omuende / alligeuel
ſkulle lide ſtraff / effter den
Guddommelige ſtick. At Jobs
Regel ſkal dog bliffue her / Oc
der ſom hād end ihieſlar mig /
ſaa vil ieg end da ſette mit haab
til hannem.

7. Spørſmaal.

Willeket er det femte ſtycke /
ſom mand ſkal betracte
i ſin Bøn?

Suar.

Det

Christelige lærdoms. 93

Det femte stycke er / At
mand skal berracte aandelig oc
legemlig nødtørfft / i det som
mand vil bede om. Som er / wi
skulle icke bede om det / der Gud
haffuer forbudet / Som om
hielp i wretferdige sager. Men
alt det som er off nytteligt / eff-
ter Guds bud / det skulle wi be-
de om / Som er / om Synder-
nis forladelse / Naade / For-
stand / bestyrckelse i troen oc al-
le dygder / formedelst Guds
Søn oc den Hellig Aand / det
euige liff / trøst i bedrøffuelse /
Beskyttelse imod Dieffuelē &c.
Der effter om alle nødtørfftelis-
ge ting til dette timelige Liff /
Karsthed / Næring oc biæring /
gode Raad / oc i almindelig-
hed / At Kircken kand beholde

S it saa

Woffuitartickel

it saligt regimente / om Lands
fred Jordens fruct oc grøde /
om gode verdzlige Regimen
te / at det kand gaa dine egne
Børn vel / oc for dit gantſke
huſſ / zc.

Dette altsammen vil Gud
at wi ſkulle ſøge hoſſ hannem /
oc i ſaa maade lære / at hand er
viſſ oc god / oc giſſuer oſſ fordi
alt dette gode / at wi det ſkulle
kiende. Item / at hand ſelſſ op
holder viſſelige Wdenniskens
Liſſ / oc vil beſynderlige hielp
den Chriſtelige Kircke / for ſin
Søns ſkyld / Oc at hand beua
rer oc beſkytter hende / forme
delſt ſin Søn Iheſum Chriſ
tum / imod alle Dieffle. Oc in
ſumma / En aluerlig Bøn / er
høy viſſdom / oc it Wdenniſke
lærer

Chriſtelige lær
lær om maade
dan ſaale. D
le Perſone of
ſiuf til at bede /
fare den den
fun / der vor W
ſiuf grøde / at de
dus egen nød
8. Epō: ſi
Wad ſiger
Tack ſig
Sua
Til at bede
tackſigge / lige ſi
ger 1. Theſſa: 5.
bede / oc alle gat
De Psalm:
mig i nød / da vi
oc du ſkal prife
Der er ſtor
gare meger / o

Christelige lerdoms. 94

lærer offuermaade meget i saa
dan betractelse. Der faare skul-
le Predickere offte formane
folck til at bede / oc trolige for-
klare dem / den almindelige
form / der vor Herre Christus
selff gjorde / at de lære at fatte
deris egen nødtørffst der vti.

8. Spørssmaal.

Huad siger du om

Tacksigelse:

Suar.

Til att bede hører altid
tacksigelse / lige som Paulus si-
ger 1. Thessa: 5. I skulle altid
bede / oc i alle gaffuer tacke.

Oc Psalm: 50. Paakalde
mig i nød / da vil ieg redde dig /
oc du skalt prise mig 2c.

Det er stort roffel / at bes-
gære meget / oc icke ville tacke.

S ij

Der

Woffuitartickle

Der faare ſkulle wi oc opuecke
off til hiertelig tackſigelse/oc vi
de/ at Gud beſſuer tacknemes
lighed aff off. Oc der begribis
tho ſtore Dygder i Tacknemes
lighed / Sandhed oc Ketfer
dighed. Sandhed bekiender/
aff huem velgerningen komer/
Ketferdighed forplicer dig at
tiene den ingen / ſom giør dig
til gode.

Oc Gud beſſuer beſyn
derlige denne Sandhed aff off/
at wi ſkulle kiende oc bekiende/
at hand er den off Hielper/
huor met wi oc ſkulle ſaa lære
at kiende hannem / oc vide / at
hand er viſſ oc god zc. Oc vide
at hand for vor Werris Chriſti
ſkyld / oc formedeſt hannem/
hielper off.

Spøriſ

Chriſte lere

Spøriſ

Chriſtis

maſald

Suar

Pa dem an

den til at bette

len / oc til Der ſon

ten / da maa m

denne eller ſaad

re.

Almechtige ſa

Fredeſens Jeſu

ge oc enſte fader

baarne ſon oc h

ſom ſkaber Dim

Engle / Wenneſ

ature / du ſom ef

ferdig / ſand / re

nig oc fruillig /

at ieg diſſ vær

digt Wenneſt

Christelige lerdings. 95

9. Spørssmaal.

Huorledis skal mand

paafalde :

Suar.

Paa det mand fand venne
dem til at betracte/huem de ta
le til/ oc til Personernis betract
telse / da maa mand sige dem
denne eller saadan en form faas
re.

G Allmechtige sande Gud/vor
Frelseris Jesu Christi euis
ge oc eniste Fader / met din ens
baarne Søn oc hellig Aand/du
som skabte Himmel oc Jord/
Engle/ Adenniske/ oc alle Crea
ature/ du som est viss/god/ret
ferdig/ sand/ reen / barmher
tig oc friuillig/ Jeg bekiender/
at ieg diss vær er it armt syn
digt Adenniske / Oc det gjør

S in

mig

Hoffuitartickle

mig hiertelige ont / at ieg haff
uer fortørnit dig. Oc ieg beder
dig / at du vilt naadelige forlas
de mig alle mine synder / oc giø
re mig rerferdig / for din aller
kieriste Søn Ihesu Christi
skyld / oc formedelst hannem /
Som vaar it Offer for vore
synder / oc døde paa Kaarssit /
Oc opstod igen aff døden / oc
leffuer i euighed / oc er aff wisi
gelig vissdom oc barmhertig
hed / besticket til en Neglere /
Forligere / forbedere for oss oc
en Saliggjøre. Oc at du vilt
for hans skyld / oc formedelst
hannem / stedze oc altid Hellig
ge mig met den hellig Aand / til
der euige lif / oc regære mig / at
ieg kand rettelige kiende / oc i en
ret tro paakalde dig sande
Gud /

Christlige ler
Guds krieg fa
ret vished / oc
næstelsker sy
ret stedze oc alt
dig oc naadelige
hellig Kircke i den
guds ir saligt Re
nlig haring / oc
offor vore arme
Ed.
Vi bede at d
lugges om at dette
Søn skyld som
rer vort iust / oc be
vi tro / at vor
dig behagelig / fo
oc icke vorttelig
mine, sed opem
mere, Jeg tror
hielp min sk
A W

Christelige lerdings. 95

Gud / oc at ieg fand tiene dig i
ret lydighed / oc icke falde i
vildfarelse eller synd. Oc at du
vilt stedse oc altid / forsamle
dig oc naadelige beuare / en ret
hellig Kircke i dette Land / oc
giffue it saligt Regimente oc ti
melig Næring / oc altid beuare
oss oc vore arme Børn til lifff oc
Siel.

Vi bede at du vilt naade
lige gjøre alt dette / for din fiere
Søns skyld / som visselige hø
rer vor suck / oc beder for oss. Oc
vi tro / at vor paa kaldelse er
dig behagelig / for hans skyld /
oc icke vnyttelig. Credo Do
mine, sed opem fer imbecillitati
meæ, Jeg tror HERre / men
hielp min skrøbelighed /

Amen.

O Herre

Hoffuitarticle

G Herre Jesu Christe / All-
 mechtige Guds Søn oc den
 euige Faders rette Billede /
 Gud oc Menniske / du som for
 vore synder døde paa Raarssit /
 oc opstodst igen aff døden / oc
 leffuer oc regnerer i euighed /
 Oc du est besticket til en A-
 glere oc Naadestol / oc haffuer
 sagd / kommer til mig / alle i
 som ere i angist oc besuarede /
 Jeg vil verquege eder / Jeg bes-
 der dig / at du vilt naadelige
 forlade mig alle mine synder /
 oc vere en forbedere for mig
 arme Syndere / oc gjøre mig
 retferdig / oc Hellige oc regere
 mig med din Hellig Aand til
 det euige liiff / oc at du vilt sted-
 ze oc altid forsamle dig en euig
 Kircke i dette Land / oc at du
 vilt

Christlige le-
 ve guds got
 och den fra
 ge som sagd er
 En sal sender
 mens Dødt.
 Jesu Christe / all-
 Son / haffuer
 saltrifne mine
 hender Amen.
 n. Spø: f
 Hvad som
 Taffige
 Sua
 Allmechtige /
 vor frelsers
 unge oc eneste
 bbaarne Son
 Himmelens oc
 lenis oc Menn
 Creaturis Sko

Christelige lerdings. 97

vilt giffue it got Regimente/
oc beuare oss fra Dieffuelen/ li-
ge som sagd er / Quindenis
Sæd skal sønderknuise Dugor-
mens Hoffuit. Oc du Herre
Jesu Christe / almectige Guds
Søn / haffuer sagd / Ingen
skal rissue mine faar aff mine
hender / Amen.

ii. Spørssmaal.

Huad form er der til
Tacksigelsen ?

Suar.

G Almectige / sande Gud/
vor Frelseris Jesu Christi
euige oc eniste Fader / mer din
enbaarne Søn / oc hellig Åland/
Himmelens oc Jordens / Eng-
lenis oc Wenniskens / oc alle
Creaturis Skabere / du som
T est

Woffuitartickle

est viſſ / god / retferdig / ſand /
reen / barmhertig oc friuillig /
Jeg tacker dig aff mit Hierte /
for al naade oc alle velgerniger /
huilcke der ere ſaa mange oc ſaa
ſtore / at mand kand icke fortes
lie / eller nock berencke dem. Oc
ieg tacker dig forſt / at du naa
delige obenbarede dig faar off
arme WENNISKE / oc beſkickede
din elſtelige Søn Jeſum Chriſ
tum til en Weglere / Forligere
oc Saliggjøre / oc ſende han
nem til off / oc vilt formedelſt
hannem gjøre off ſalige. Du
haſſuer oc der til met giſſuit off
dit Euangelium / oc forſamler
en euig Kircke / oc heiliger hen
de met din Hellig Aand / til e
uig ſalighed / Du haſſuer oc
Faldet mig arme Syndere til
denne

Chriſtliche
denne ſire naade
mig naadelige a
der oc anminner
de for den Søn
mit barmhert
formedelſt den
Du giſſuit oc li
naring i Chri
moner / ter ler do
en vor arme
Helige.

for diſſe oc
ninger / huilcke
kand alle beren
dig aff mit W
dig / at du vilt
dig / for din S
ſtalicke / ſom
ſpottene / forſt
Wen haſſue

Christelige lerdoms. 98

denne store naade / oc forlader
mig naadelige alle mine syns
der / oc anammer mig til naa
de / for din Sønns skyld / oc bøyer
mit hierte met troen til dig /
formedelst den Hellig Aand.
Du gissuer oc lif / sundhed /
næring / it Christelige Regia
mente / ret lerdom / Du beua
rer vore arme Børn och vore
Bolige.

For disse oc andre velger
ninger / huilcke ieg diss vær ick
kand alle betencke / tacket ieg
dig aff mit Hierte / oc beder
dig / at du wilt vere mig naa
dig / for din Sønns skyld / At ieg
skal ick / som din Fiende oc bes
potttere / forskiudis til euig tid /
Men hassue til euig tid fryd i
T ij dig /

Woffuitartickle
dig / oc at ieg maa priſe oc tace
ſe dig euindelige / Amen.

Om de bortdøde Hel-
gens paakaldelſe.

12. Spørſſmaal.

Er det oc ret at mand ſkal paa-
kalde de affdøde Helgen?

Suar.

At paa kalde de affdøde
de Wenniske / er ic obena-
bare Heydenſk Affguderu /
oc forferdelig ſynd / oc den rette
Paakaldelſis formørckelſe.

13. Spørſſmaal.

Hvor faare er de affdøde Hel-
gens paakaldelſe wret?

Suar.

Den første ſag er denne.
Matt: 4. ſtaar ſcreffuit / Der
ren

Chriſtliche
en den Gud ſkal
verme hantien
Dileed be
en mand ſkal ale
Gud. Odet ſe
huaden Gud
iſta edder at
riſſel Gud. S
dommige Sp
ribe en De
Da ſaare der
en ſand Gud
Demand m
niſe ſolef met /
der hoſt. Naar
der ic wiſenlige
der mand der ſa
meerige / Saa
de alle Wenni
giore forſtel m
hierrelig paa

Christelige lerdoms. 99

ren din Gud skal du paafalde/
oc tiene hannem alene.

Disse ord biude obenbare/
at mand skal aleniste paafalde
Gud. Oc det følger der aff / at
huad den Guddommelige Aas
testat befaler at tilbede / det er
visselige Gud. Som de Gudi
dommelige Sprock biude at
tilbede vor Herre Christum/
Der faare er det klart / at hand
er en sand Gud.

Om mand maa til at vnder
uise folck mer / sige denne sag
der haff. Naar som mand tilbes
der it vsynligt væsen / da hold
der mand det samme at vere al
mechtig / Saa at det kand kien
de alle Aennistis hjerter / oc
giøre forskel mellem Dygleri oc
hiertelig paafaldelse / Nu er det

T iij vist/

Woffuitartickle

vist / at Gud alene er almectig /
oc alene kiender oc dømer hie-
rene. Der faare er det klart / at
inmand skal paafalde Gud ales-
ne.

Den anden sag er / 1. Ti-
moth: 2. staar screffuit / Der er
en eniste. Neglere mellem Gud
oc Aennisten / det Aenniste
Jesus Christus. Oc disse thu
Embede høre til Neglerens
ære / At hand er den høyske
Prest / som gaar ind i Helligs-
domen / der er / som seer Guds
hemelige Raad oc vilie / kiens-
der oc alle Aennistis hierte oc
suck / Der faare er hand oc
Gud. Item / at hand er oss be-
sticket aff det Guddommelige
Raad til en Forsønerer / Naas
destol oc Forbedere / at den
Guds

Christlige le
Guddommelig
frelsen. Negl
af naadig oc be
alene oss fu
delt Guds ord.
Der faare
paafalde / si
si Aegtere ve
Christum / oc
hannen / at G
dig oc bebo re
Neglers fryd
helligdommen
Guds raad oc r
oc ja vorer hie
er den forsø
Guds Søn J
Der aff er
det er gruseli
oprengte and
er / de affd

Guddommelig Aftæstet / vil
for denne Negleris skyld / vere
off naadig oc bønne off / Oc
at dette er off kundgiort formes
delt Gud's ord.

Der faare skulle wi i alle
paakaldelser / see til denne enis
ste Neglere / vor Herre Jesum
Christum / oc forlade off paa
hannem / at Gud vil vere naa
dig oc bønne off / for denne
Negleris skyld / som gaar ind i
helligdommen / oc bestuer altid
Guds raad oc vilie / Hand seer
oc saa vore hjerter oc suck / Oc
er den Forsnere / Som er /
Guds Søn Jesus Christus.

Der aff er der nu klart / at
det er gruseligt Affguderit / at
optencke andre Neglere / som
er / de affdøde Aenniste / oc

T iij for

loffuitartickle

formedelst andre ville traade
frem til Gud / oc gjøre den
Guddommelig Adæstet. en
anden Skick.

Den tredie sag / Mand
skal ingen Gudstieniste oc Paas
kaldelse føre ind i Kircken wa
den Guds Ord. Nu er det o
benbare / at der er intet Guds
ord / eller Exempel / vdruct i
den Guddommelige Scrift /
om de affdøde Menisks paas
kaldelse.

Den fierde sag. I paakal
delse skal troen vere / som haff
uer Guds Ord / at saadan tie
niste er Gud behagelig. Det
kand oc icke vere i de affdøde
Helgens paakaldelse.

Aff alt dette er det klart / at
det gøres storlige behoff / at
straffe

Offlige let

forbedde

hæder at ve

reder Christu

med denne

te magt Soph

svare dem Affg

tuft skane mer

deg omme / a

Christi Embed

de mer.

Item Det

paakalde bellig

son i Adelpo

mange Passucl

de / handgior ol

der aff dem / lig

ge haffue gjort

guder.

14. Sp

Nuorledis sk

predicke

straffe de affdøde Helgens paa-
kaldelse / oc at vise folket til
vor Herre Christum. Oc allige-
uel der paa denne dag optenes
tis meget Sophistieri / at fors-
suare denne Affgudiske / Wed-
niste seduane met / Saa er der
dog obenbare / at vor Herris
Christi Embede formørckis
der met.

Item / Der som nogen
paakalder hellige Wemiste
som Iddhielpere / lige som
mange Passuestkelige sange liu-
de / hand giør obenbare Affgud-
der aff dem / lige som Wednins-
ge hassue giort allehonde Aff-
guder.

14. Spøssmaal.

Huorledis skal mand rettelige
predicke om Helgen?

T v Svar.

Woffuit articke

Suar.

Huorledis mand skal rettes
lige predicke om Welgen / vide
de lerde Pastores vel / De de
andre maa mand saa vnderuis
se / at mand skal lære Historien
aff begyndelsen / om huilcke
Weniste Gud haffuer oben
barit sig / oc giffuit sit ord. Oc
huilcken lerdom Welgen haffue
predicket oc forsuarit i huer tid /
at wi forme delst deris vidnis
byrd funde besyckis. Item /
huorledis Kircken haffuer sted
se oc altid verit vnder Raars
sit / oc alligeuel er beuarit for
medelst Guddomelig mact zc.
Oc de lerde Pastores skulle giff
ue act paa de andre / at der skal
icke blandis vildfarelse ind i
saadan predicken.

Om

Om Ceremonier

som ere optencke aff Aennisten i Kircken.

1. Spørrimaal.

Er det oc ret / at Aennisten
haffue optenckt skilsmisse paa
mad / besynderlige dage at faste
te / forbudet Eccleslab /
sticker Klostres
leffnet ?

Suar.

Det er wiet oc Affgans
deri / at Aennisten w
den Guds Ord / lære
om Guds wesen oc wille / eller
optencke Gudsriensic. Thi
den Regel er aldelis klar / i Ma
the: 15. De tiene mig forgesffuis
met

Woffuitartickel

met Aðennistens bud / Gud
vil at wi skulle kiende / paakalde
oc ære hannem / lige som hand
self aff stor barmhertighed oc
benbarede sig / formedelt sit
Ord. Aðen lige som Dieffues
len i Paradis førde Neua fra
Guds ord / ind paa hendis egne
tancker / saa forlode oc Ned
ninge Guds ord der effter / oc
optencke deris egne gruselige
fantasier om Gud / oc toge sig
mange Guder oc gerninger
saare / ia de oc saa endelige aff
liuede Aðenniste til Offer / 2c.

Lige saa ere oc Kettere oc
Aðahomet dresse aff Dieffues
len / oc vigede fra Guds ord /
oc gjorde andre Guder oc an
den Gudstienste. Oc i saa
maade sledzsker altid Affguder
sig

Christlige ler
sig indvorden / n
vigtig Guds oc
sine egne fantasier
Lige saa forl
oc Aðenniste Gude
rede dem egen
Christlige forbud
mad / Dagens
bud om sendern
och follesiguel
Aðelle / Kloster le
de hende deym
hoff deris garnin
gerninger fortie
forladelse / hule
bare at roffue vo
no hans egen are
Denne v
mand straffe oc
oc følge denne
Predicker it an

Christelige lerdoms. 103

sig ind i verden / naar som mād
viger fra Guds ord / oc følger
sine egne fantasier.

Lige saa forlode Passuen
oc A Duncke Guds ord / oc stric-
tede deris egen Guds tieniste /
Ecteskabs forbud / forskel paa
mad / Delgens paakaldelse /
bud om syndernis opregnelse
och fyllestgjørelse / Passuelig
Adesse / Kloster leffnet / zc. Oc
de hengde deyne besportelse
hoss deris gerninger / at disse
gerninger fortiene syndernis
forladelse / hinkelket der er obens-
bare at røffue vor Herre Chris-
to hans egen ære fra.

Denne vildfarelse skal
mand straffe oc offuergiffue /
oc følge denne Regel. Duo som
Predicker it andet Euangelia
um /

Woffuitarticke

um / skal vere forbandet. Item /
Mand skal mere vere Gud lys
dig / end i Dennisten.

De bekiendelsen skal følge
met / lige som de Iſraeliter i
Babylon / icke vilde tilbede
Kongens Aſfguder / Oc de
Trofaste haſſue altid gjort de
ris bekiendelse / naar som mand
vilde tvinge dem til / at anama
me Aſfguder / eller falſk lers
dom.

Der ſaare ſkulle wi ocſaa
nu gjøre vor bekiendelse / Icke
anamme Paſſuens vildfarelse /
Interim / Igendøbelse / zc.
Men bliſſue i Euangelij rene /
Guddommelige lerdøm.

De Troen oc Gerninger
ſkulle regæris for medelſt Guds
ord / lige ſom Propheten ſiger /
Lus

Christelige lerdings. 104

Lucerna pedibus meis uerbum
tuum. Oc alle Louer som stris
de imod der Guddommelige
bud / ere wrette.

Der faare skulle alle Perso-
ner / huilcke Ecteskab er nyttes-
lig / leffue i Ecteskabs kyskhed.
Thi Gud forøgnis aluerlige
aff wkyshhed / oc aff al beblans-
delse imod hans Bud. Mand
er selff reen oc kyst / oc vil at wi
skulle vere lige som hand / eff-
ter hans stic / oc mercke forstel
imellem kyskhed oc wkyshhed /
oc kiende hannem / som en reen
Gud / der elsker kyskhed / oc vis-
de der imod / at Dieffe ere wret-
ne Aander / oc driffue a Dennisa-
ken gruselige til allehonde w-
kyshhed oc Blodskam / Gud til
forsmædelse oc forred / oc arme
Amen

Woffuitartickle

WENNISTE til skade. Fordi de vte
de/ at der vil følge stor timelig
oc euig straff / effter wtysthed/
som Sodome oc de Cananeers
straff beuifer / 28.

De det er it stort flagemaal/
at Dieffuelen driffuer den ælen
dige WENNISTELIGE nature saa
mangfoldelige til gruselig wa
renlighed. De det er end stør
re flagemaal / at saadane syn
der bestyrckis oc forneris / vn
der dette sken / at Passuen oc
Wuncke / vdrobe Ecteskabs
forbud/ for en besynderlig hel
lig gerning / imod Guds klare
obenbare Ord.

Der faare skal det tilstedis
Prestes / oc de Personer som
haffue verit i Kloster / at giffre
sig/ effter Christelig skick.

De

Christelige

De folck

lige vnder

indens bud i

finde vde at al

tinger ere Gud

Gud hafter bef

lenstet i maad

en ret no til vo

Christum.

XV

Om C

frith

1. Spor

Quod er

frith

S

Christelig

forst den

naade/ar

Christelige lerdoms. 105

De folck skulle oc saa rettes
lige vnderuissis / om andre mena
niskens bud i Kircken / at de
kunde vide / at aleniste disse ger
ninger ere Gudstieniste / der
Gud haffuer befalet / oc der aa
leniste i saa maade / om de ste i
en ret tro til vor HERRE
Christum.

XVI.

Om Christelig
frihed.

1. Spørrimaal.

Huad er Christelig
frihed?

Suar.

Christelig frihed / er
først denne høye wfigelige
naade / at wi wden vor for
tjenis

Woffuitartickel

rienifte for vor Herris Christi
fkyld / haffue syndernis forlas
delse / oc ere retferdige / der er /
Gud behagelige / formedelst
troen / alligeuel der end henger
megen frøbelighed oc synd ved
off / i dette ælendige leffner.

De fremdelis er denne fris
hed / at vor IHE Xre Christus
self drager off aff Welffuede / oc
forarbejder trøst oc lifff / oc
giffuer off sin Wellig Aand / be
ftermer off fra Dieffuelen / oc
beuarer off vnderlige / oc giff
uer off endelige euig salighed /
i huilcken wi ere aldelis fri fra
synden / døden oc Dieffuelen /
oc al ælendighed / oc haffue det
euige lifff / oc euig retferdighed.
Om alle disse sager taler vor
Herre Christus / der som hand
figer /

Christlige le
fuger / som
der frøbelighed i

Der nist f
fethed i de Ch
ke befuars me
moner der Sun
menne. iem /
vere fagne / m
son ere ficked a
Men fülle vid
Ceremonier som
oc mencken ere
nist. De at de
ladedem bliffue
Paulus figer t
der ander Ce
skal dome
misse paa
Ducke
lig

Christelige lerdings. 105
siger/ Naar som Sönnen gör
eder fri/ da ere i visselige fri.

Der nest følger oc denne
frihed/ at de Christine skulle icke
besuaris / met aNosi Ceres
monier eller Burgerlige Regis
mente. Item / at de skulle icke
vere fangne / met Ceremonier
som ere skickede aff aNennisten.
Men skulle vide / at saadane
Ceremonier som ere gjorde aff
aNennisten/ ere icke Gudsries
niste. Oc at det er icke synd at
lade dem bliffue til bage/ Som
Paulus siger til de Colosser i
det andet Capitel / Ingen
skal döme eder for skilsø
misse paa aNad / eller
Dricke/ eller Hets
ligdage zc.

Vñ

Om

Hoffuitarticke
Om de tre dele i Mo-
se Lou.

2. Spørssmaal.

Huor faare skilde Gud Israels
folck fra alle Nedninge / oc bes-
stickedede dem met deris eget
Regimente paa en vissær
sted / oc paa bestem-
met tid :
Suar.

Det gioris vel behoff / at
alle forstandige Christelige
Weniske / haffue en maadelig
forstand der paa / huorledis oc
huor faare Gud saa bestickedede
Israels Regimente / met verdz-
lig regæring / paa en vissær sted /
oc paa bestemmet tid / Oc er
denne den besynderligste aars-
sage,

Det

Det er Guds allernaadigste vilie / att vi skulle kende hans Søn Jesum Christum / oc for hans skyld / samler hand sig stedse oc altid en Kircke is blant det aennemiskelige flecte.

Paa det nu at det skulde vere vist / huor vor Herre Christus skulde fødte / oc predicke / oc lide pine / opstaa aff døden igen til lifuit / oc gjøre a Viras kel / att stadfeste lerdingsmen met / da affskilde Gud Israels folck fra alle Nedninge / oc gaff dette folck deris eget verdzlige Regimente / oc en Elect benessnd der iblant / aff huilken vor frelsere a Messias skulde fødte / oc hand gaff dem it land ind / som vaar vel bekant / imellem de naffnkundigste oc

V iij stjers

Hoffuitartickle

Største Kongerige / Assyria /
Chaldea / Egypto / hart at mit
paa Jorden. Oc Gud gjorde
stedse oc altid store Mirackel
obenbare iblant dette Folck / at
mand skulde visselige vide / at
denne eniste lerdøm vaar ret /
som bleff predicket iblant dette
Folck / fornedelst hans Pros
pherer / Och at Guds Søn
skulde obenbaris iblant dette
Folck / oc vdirette sine store vn
derlige gerninger.

Der til bestickede Gud det
te Folck saa it vduortis Regis
mente / at det stod fra den vds
gong aff Egypto / indtil Chris
ti pine oc Opstandelse / 1543.
Aar.

Oc det vaar ocsaa en besyns
derlig Guds velgerning / at
hand

Christlige

handlaa over
saa lang tid
Der at mand
at mand skulde
finde det vi
Sandhed oc
dem.

Esdr
Hvad gaff
Folck for

Su
Trehonde
som Verdelige
der skulle vduor
om døm / oc at
lister / om Ar
sal / 12.

Oc paa d
skulde mer ob
mister / vere

Christelige lerdoms. 108

hand saa oprette/ oc beuarede i
saa lang tid/ en vissert Schole/
Hvor aff mand visselige viste/
at mand stedse oc altid kunde
finde der vti / Guddommelig
Sandhed / oc nogen ret Lers
dom.

3. Spørrimaal.

Hvad gaff Gud Israells
Folck for Louer?

Svar.

Trehonde / Thi at hvor
som Verdzlige Regimente ere/
der skulle vduortis Louer vere/
om dom / oc at straffe groffue
laster / om Arffue / om Kiøb oc
sal/ rē.

Oc paa det at dette Folck
skulde met obenbare klare skils
misser / vere affskild fra Bedø
ninge/

Hoffuitarticke

ninge/ da vaare der hof bestic-
kede mange Ceremonier / om
skilsmisse paa Ad / om Høys-
tider oc Offer. Och effterdi
Messias skulde obenbaris iblāt
dette folck / da vaare de Ceres-
monier baade figurer oc paa-
mindelser om Messia / Som
Paaskelammet zc. Oc in Sum-
ma vaar det it offuermaade
deyligt oc prydeligt Regimen-
te/ huis lige ellers intet Kon-
gerige haffuer seet paa Jorden.

Hoff disse tho dele aff Lo-
uen / huilcke mand kalder Jus-
diciales oc Ceremoniales haff-
de dette folck end nu andre/
meget større och nytteligere
bud / huilcke der vaare icke en
forgengelig stic / Men Guds
euige Vissdom / som met it
gancste

Christlige
gancste
Ler i Dødel
Høys
fian lige som
Rant den for
re Christum /
positer.
Inderde
lig straf oc na
els Regimente
der bleff in deel
bleff dog Juda
til Guds Son
obenbaris
benbare iblant
gaff vidnesbyrd
rafel/ oc bleff
stod aff Døde
oc vdsende der
Der effte
dette Regim

Christelige lerdings. 109

gantste strøbeligt naffn kaldis /
Ley Moralis / oc ere de thi
Bud / huilcke mand skal for
staa / lige som Gud hassuer for
klarit dem / formedelt vor Her
re Christum / Propheten oc A
postler.

¶ Nu betede Gud besynder
lig straff oc naade i dette Isra
els Regimente. Oc alligeuel
der bleff en deel reffuen fra / saa
bleff dog Juda saa lenge / ind
til Guds Søn oc vor frelsere
obenbaredis / oc predickede o
benbare iblant dette folck / oc
gaff vidnisbyrd / med store Mo
rakel / oc bleff it Offer / oc op
stod aff Døden til Liffuit igen /
oc vdsende den hellig Aand etc.

Der effter beuarede Gud
dette Regimente icke lenger.

¶

Hand

Woffuitartickle

Hand gaff oc Verden it forferdeligt vidniſbyrd oc paamindeſe der met / huorledis hand vil ſtraffe vantro oc andre ſynder. Oc Jeruſalem oc andre Stæder bleffue grufelige forſtyrede aff de Romere.

Der met forfulde deris forſengelige Louer / Judiciales oc Ceremoniales.

4. Spørſſmaal.

Skal mand tage de forſaldne Louer Judiciales oc Ceremoniales op igen :

Suar.

Det er ingelunde Guds vilie / at mand ſkal tage dem op igen / Som wlerde oprørſte Wnd nogle gonge haſſue begynt / at afflegge den ſeduanlige

Christelige lerdings. 110

ge Romiske Ret / oc giøre anden skick met Landgods. Som Muntzer oc Strauß / gaffue faare met Jubilei falske sken / at Agre skulde vere fri / zē.

Paffuen hauffer oc saa giort affueri / effter de Leuitiske Ceremonier. Mand haffuer giort sig til Aharon / Mand bød skilsmisse paa Ad / Mand gaff faare / at Muncke vaare Nazarei.

Til at affuerie denne oc allehonde saadan vildfarelse / skal mand holde denne sande / rette oc nyttelige forstand i Rircken / at de Leuitiske Ceremonier oc vduoris Landzlouer i Adose / som icke ere naturlige indplantede i alle Adennistis forstand / haffue deris ende met

X ij

Jerus

Woffuitartickle
Jerusalem/ oc binde off aldelis
inter.

Dette forkyndede Prophe-
terne saa tilforn. Oc Apostlene
giorde samdirectelige en aluer-
lig Decret der om/ in Actis ca-
pite 15. Oc Paulus hassuer
nock forklarit sig der om til de
Galater / oc anden sted.

5. Spørssmaal.

Saa spør du nu/ Effterdi Mo-
se Lou er falden / oc det er icke
nu synd / at ede fleck / Hui ere
da disse Gerninger synd / som
ere imod de thi Bud / at Jhiel
sla / bedriffue Noer / Gries-
le / bære falske vidnis-
byrd : &c.

Suar.

Der om skal mand vide / at
denne

Christelig
denne Lerdor
Ler moralis /
er i sin ret for
gangelig Lou.
oc icke mer i
den unge wo
dom i Gud sel
heds unge Re
domme vil
aff visheds ge
ind i de fornu
De hand haff
3000 altd for
hende i sin Rir
tid / mer sin
fulle vide / b
self / Som er
retferdig tyll
at de fornu
fulle vere h
saarehad oc

Christelige lerdings. 111

denne Lering / som kaldis /
Ley moralis / eller de thi Bud /
er i sin rette forstand / icke en for-
gengelig Lou. Nun begyntis
oc icke met Arose / Men det er
den euige uomstiftelige viss-
dom i Gud self / oc Retferdig-
heds euige Regel / i hans Guds-
dommelige vilie / huilcken hand
aff vsigelig godhed / plantede
ind i de fornumstige Creature /
Oc hand haffuer der effter sted-
ze oc altid forklarit oc forkyndet
hende i sin Kircke / fra Adams
tid / met sin Predicken / at vi
skulle vide / huordan hand er
self / Som er / viss / god / sand /
retferdig / kyst / Oc at hand vil /
at de fornumstige Creature
skulle vere hannem lige / huor-
faare hād oc deledede denne høye

X iij

Viss

Woffuitartickle

Wiffdom met dem / Oc fortør-
nis grufelige paa alle dem / som
imodftaa oc foracte denne hans
womfkiſftrelige Wiffdom. Oc
denne wiſdom oc Regel er for-
diſtedze oc altid i Gud / den
ſande och forferdelige dom i
Gud / imod ſynden / det er /
imod alt det ſom er denne wiſſ-
dom imod.

Der faare / Lige ſom den-
ne Wiffdom oc Regel er euig i
Gud / ſaa følger det / at det er
ſynd oc aldri Gud behageligt /
ſom er imod ſamme Wiffdom
oc Regel i Gud. Som Aſſgu-
deri / aNandslet / Woer / Style /
falſke vidniſbyd zc.

Oc paa det wi aNenniſke /
ſkulde vide oc icke foracte denne
dom imod Synden / da har
Gud

Wiffdom
Gudsfin
ge him ſat
ſa mange reg
of Egypten /
bander villeg
ſtraffte had ſo
Wiffdom vil
band h
viſer aNene /
ter Summa
huleſemund
ſom hand fort
De ſaurteug
Thi Gud / ſa
den euige wo
Nuad ſo
denne Gudde
Wiffdom / der
oc er Gud ick
at Gud allig
arme aNenniſke

Gud denne sin Visdom oc Re-
gel/ frem saar a Dennisten/ met
saa mange tegen/ i vdgangen
aff Egypten / oc beuiser / at
hand er visselige selff saa/ oc vil
straffe/ huad som er denne hans
Visdom oc vilie imod.

Ochand haffuer / som en
viser a Nestere/ sticckelige besat-
ter Summa i thi Sprock/
huilcke mand skal saa forstaa/
som hand forklarede dem selff.
Der saarebruge wi dette naffn/
Thi Bud/ saa offte wi tale om
den euige/ wonskiffelige Lou.

Huad som er synd imod
denne Buddommelige / euige
Visdom/ det er synd i euighed/
oc er Gud icke behageligt. Oc
at Gud alligeuel anammer off
arme a Denniske/ fordi samtycs

E iij

ter

Woffuitartickle

fer hand ickē synden / Men
hand haffuer for den ſkyld lagd
ſin retferdige och ſtore vrede /
paa ſyn Søn Jeſum Chriſtum /
oc anammer hans pine / ſom
vaar wſkyldig / til en betalning
for off.

Dette hemmelige / vnder-
lige Raad / ſkulle wi til euig tid
klarligere kiende hoſ Gud. Oc
wi ſkulle alligeuel i dette liſſ / be-
gynde ſom ſmaa Børn / at læ-
re oc betracte / denne Guddom-
melige lerdøm / At wi ſkulle be-
tencke / at Synden er en grueſ-
lig forſtyring. Oc der imod / at
dette er en offueruettis ſtor
Barmhertighed / at Gud allis
geuel anammer off / dog ſaa / at
hans retferdige och ſtore vrede /
vdgydis offuer den wſkyldige
oc el

Chriſtig
oc alligle
Paulus om /
Grazia exher
liaden a m
den. Dem bli
fri ſom delft
den euig vrede
Guddommelig
Guds Wdorn
bed / hafde
paa off / der ſo
Chriſtus ickē
Wglere oc F
! ſaa ſom
ſiger / wi tre fr
Da ſkalt du fr
uige ſtraff i
troen til vor
ſaa ſynder
naade / oc b
retferdighed
mer.

Christelige lerdings. 113

oc elskeligste Søn. Der taler
Paulus om / der hand siger/
Gratia exuberat supra delictū,
Naaden er mectigere end syn-
den. Oc wi bliffue i saa maade
fri formedelst Guds Søn / fra
den euige vrede/huilcken denne
Guddommelige Lou / det er/
Guds Visdom oc Retferdigh-
hed / haffde vdgdydet oc lagd
paa oss / der som vor HERRE
Christus ick haffde bleffuet
Neglere oc Forsønere.

Naar som S. Paulus nu
siger / wi ere fri fra denne Lou/
Da skalt du forstaa / fra den eu-
ige straff / i det wi formedelst
troen til vor Herre Christum
saa syndernis forladelse / oc
naade / oc bliffue førde i hans
retferdighed och bekledder der
med. R v Oc

Hoffuitartickel

Oc Guds euige Wijsdom
oc Retferdighed bliffuer allis
geuel / huilcken wi skulle frem-
delis vere lydige. Oc Guds
Søn forarbeyder selffliff i oss /
oc giffuer sin Hellig Aand / at
lydighed skal begyndis. Och
Gud sønderbryder dette syndis-
ge Legeme / huor met hand be-
uiser / at synden er hannem icke
behagelig / oc at hand visselige
ødelegger hende.

Der faare skulle Predickere
fættelige predicke de thi Guds
bud / oc forklare aff Guds Ord /
At mand aff Guddommelige
vidnisbyrd fand vide / huad
synd er / oc der imod / huilcke
gerninger der ere Gud behage-
lige. Oc skulle der haff Forløss-
ning / Naade oc Salighed / der

W

Christelige lerdoms. 114
vi haffue formedelst Guds
Søn / trolige holdis folcket
faare.

XVII.

Om Ecceskab.

1. Spørssmaal.

Huader Ecceskab ?

Suar.

Ecceskab er aleniste
thi adenniskis / en eniste
adands och en eniste
Quindis / watstillig bebindelse
eller tilfammen føyelse / bestics
ker aff Gud / mer besynderligt
Raad oc vdructe ord / huilcke
Personer Gud tilstedde beblan
delse / til fødzel / eller at de skul
de vocte sig fra forbuden bes
blandelse.

Spørse

Hoffuitartickle

2. Spørssmaal.

Huor indstickedede Gud
Ecteskab :

Suar.

Denne statts indstickelse
skede i Paradis / med disse ord /
Der skulle tho vere it kiød / det
er wden atskillelse tilsammen
føyde / Oc strax bleffue i Para-
dis / med disse ord / alle andre
beblandelser wden Ecteskab
forbudne. Oc vor Herre Chris-
tus forkyndede disse ord igen /
Matth : 19. Oc indstickedede oc
regulerede Ecteskab i den sam-
me første Indsettelse igen.

3. Spørssmaal.

Ere andre beblandelser wden
Ecteskab Synd :

Suar.

Alle

Christelige lerdoms. 115

Alle beblandelser wden
Ecteskab ere synd inod Gud/
huilcke Gud visselige straffer i
dette liff/ oc til euig tid/ paa als
le dem/ som ick e bliffue omuens
de. Som disse ord klarlige sige/
Ebreos 15. Bolere oc Noerkar
le skal Gud straffe. Oc 1. Co
rint: 6. Bolere oc Noerkarle 22.
skulle ick e erffue Guds Rige.

Alt dette skulle Predickere
forkynde faar Folckit mer stor
aluerlighed/ oc straffe al wtyst
hed/ mer det Guddommelige
ord / oc mer Exempel de skulle
føre ind / som Dauids / Bens
Jamins flectis / Sodoma oc
andre.

Saa skal oc Verdzlid Off
righed / beuise aluerlighed / oc
strengelige straffe Boleri och
Noer/

Woffuitartickle

Noer / oc anden wkyfthed / at
der fkuille ickē faa mange leffue
i wkyfthed. Thi der er viffelige
fant / at gantke Land bliffue
ftraffede for faadan fynd fkyld/
fom det ftede met Ben Jamino
Slectre / oc Dauid / oc der ere als
tid mange Exempel.

Huo fom nu ickē leffuer
renlige wden Ectefkab / er Gud
denne lydigthed fkyldig / at hand
fkal leffue i Ectefkabs fkyfthed.

4. Spørffmaal.

Er ickē Ectefkab it tēgen til
den rette Kircke?

Suar.

And fkal befynnderlige
her vel mercke / At rette Louer
om Ectefkab / ha ffue altid ale
nifte verit i den rette Kircke/
der

der som Ecclesie er rettelige
hulder / formedelst Guds bes-
synderlige gaffue oc naade. Al-
ligeuel Ecclesiæ næsten bleff
hoss Nedninge / saa tilsteddis
dog der hoss obenbare megen
gruselig wstythed. Paa denne
tid sælie Tørckere deris Duse-
truer huem som de ville.

I blant Secter haffuer Dieff-
uelen kommet offuermaade
stor vildfarelse aff sted. Nogle
vilde vere offuermaade Hellig-
ge / oc hulde Ecclesie for synd /
oc forbude alle dem Ecclesie /
der vilde vere Hellige / Som
Marcion / Tatianus / Nie-
ray / oc andre. Marcion førde
en Diaconi Dustru bort in Cy-
pro / huilcken der kom nogle aar
der effter till sin ecte Mand
igen /

Hoffuitartickel

igen / oc gaff meger til kiende
om den samme Ketteris wkyſt-
hed.

Der imod lerde andre Sec-
ter / ſom Carpocrates / oc andre
ſaadane / at Huſtruer ſkulle ve-
re almindelige. Alligeuel den-
ne wdygd er ſaa groff / at det ſy-
nis / ſom ſaadane Hiftorier ere
dicrede aff had / ſaa ere de dog
beſcreffne ſaa ſtickelige aff ſan-
dru Aend / ſom aff Clemente
Allexandrino / at mand fand
icke tuile der paa. Oc hoſſ Gen-
døbere er ocſaa funden megen
ſtor wkyſthed. Alt dette ſkal
mand fordi mercke / at wi kun-
de betracte Dieffuelens ſtore
ondſkaſt / oc vere forſynlige / oc
der hoſſ kiende dette regen / At
huilcket Secte ſom ſkender Ec-
teſkab /

Thiſte
roff
hede
ur
ſaſter
H
effred
Canc
ſom
ſind
de
re
he
fare
ſte
mer
ſom
De
gri
teſ
hu
er

testab / haffuer Dieffuelens
brende / som klarlige staar screff-
uit / 1. Timoth: 4. Oc det
haffuer andre flere vildfarelser.

Aff alt dette er det nu klart /
effterdi Passuen / hans Bisper /
Canicker / Muncke oc andre /
som forbiude Ecetab / gjøre
skinbarlige imod Gud / oc styr-
cke oc formere wstyshed / at de
ere Guds oc den rette Kirckis
fiender / oc haffue megen vild-
farelse oc Affguderri. Thi w-
styshed straffis almindelige
met blindhed oc forbistrelse /
som der er screffuit Roma: 1.

Oc intet Creature kand be-
gribe denne store skade / der Ec-
etabs forbud forde met sig /
huor aff saa megen wstyshed
er kommen / den rette paakals-
y delse

Hoffuitartickel

delse til Gud forhindret / Guds
vidskab vdsuget / oc Mennis-
kens hietter ere bleffne forblin-
dede oc vanuittige / oc mange
hundrede tusinde Siele fulde i
euig straff / oc Guds vrede for-
styrede gantske Land. Thi det
er aldelis vist / at stor straff/
strid oc forderffuelse / alminde-
lig forblindelse oc mørckhed i
lerdom / Børnenis oc Effter-
kommernis ælendighed / gaa
besynderlige igennem Verden/
for Affguderis / Mandslæt oc
wkystheds skyld.

De Predickere skulle baade
forkynde folcket / den rettelers-
dom om Ecteskab / och om
Guds vrede imod al wkyst-
hed / Och der haff selff bede
Gud / oc formane folcket til
at bes

Christelige lærdoms. 118

at bede / at Gud som elsker ren-
hed oc kyskhed / vil naadelige re-
gære oc beuare oss / at wi icke
skulle besmittis met wkyskhed /
Men att wi kunde paakalde
hannem met en god samuittig-
hed / oc icke falde i blindhed oc
vanuittighed / oc anden legem-
lig straff skal bliffue oss for suar.
Thi saa er screffuit i Vissheds
bog / Cap: 8. Dette er oc Viss-
dom / att vide att kyskhed er
Guds gaffue / oc fordi bad ieg
der om. Oc at leffue Christeli-
ge i Ecteskab / er ocsaa kysk-
hed.

Oc Folck skulle offte be-
tracte / huor faare Gud haff-
uer saa aluerlige budet denne
dygd / Som er / at wi skulle for-
staa denne dygd / oc der met gi-
g

Y n re klar

Non fuit articulus

re klar skilsmisse mellem Gud
oc Dieffuelen. Fordi at effter
di wi kunde icke see paa Gud
met legemlige Øyen / oc icke
tage paa hannem met vore hen
der / da skulle wi see paa hannem
met troens Øyen / oc betencke /
huorledis hand obenbarede
sig / oc huorledis hand giffuer
sig til kiende i sit ord / oc gjør
skilsmisse mellem sig oc alle an
dre ting / oc besynderlige mel
lem sig oc Diefflene. Nu er den
ne skilsmisse offuermaade klar.
Diefflenechaffue lyst til wkyst
hed / driffue mange tusinde
Aenniske der til / oc saadant
gøre de Gud til fortred / oc de
ælendige Aenniske til forderff
uelse. Der imod er Gud it rent
Vasen / oc vil at wi skulle vere
hans

hannem lige / Mand vil oc selff
giffue off kyskhed / oc pryde kysk-
hed met andre gaffuer / Som
hand beuisde met Joseph.

Denne skilsmisse skulle wi
betracte i vor bøn / at wi tale til
den sande Gud / som er reen /
oc elsker kyskhed / oc giøre skils-
misse mellem hannem oc alle
wreneting. Oc der haff skulle
wi ocsaa bekiende oc beklage
vor egen wrenhed.

5. Spørssmaal.

Huad for en hemmelighed
skal mand forstaa vnder
Ecteskab?

Suar.

Der begribis megen hem-
melig oc høy Vissdom i dette
Raad / om Mandens oc Quins
Y in denis

Woffuitarticke

denis skabning / oc om Ectes
skabs indstickelse. Thi Gud
haffde vel fundet en anden
maade / at lade Menisken fø
dis met / Men hand vil at der
skal vere en Kircke i der Men
nistelige stecte / der faare skabte
hand først tho Personer / som
er Manden oc Quinden / at der
skulde vere en hiertelig / stickes
lig kierlighed / Oc Manden be
regner Guds euige Søn / oc
Quinden den Menistelige
nature / som hand tog paa sig /
Oc den hiertelige kierlighed
som er i Manden til Quinden /
betyder den hiertelige kierlig
hed som er i Guds Søn / til
den Menistelige Nature / oc
til oss.

Denne betractelse skal op
uecke

Christlige

uecke oss til
skab som en be
dørlig gemme
Hjdem er saa
nye Guds Duff
nare oc paa so
bæst / her der
nfolck skal sel
goc kierlig me
oc vere oc sel
te / lige som Ad
Zacharias oc E
ue verit.

XVI

Om D

Dffug

1. Spor

Sige Guds be
lig Dffughed

uecke oss alle / til at ære Ectes
skab / som en besynderlig Guds
domelig gerning / som aff høys
Vissdom er saa besluttet / oc
prise Guds Vissdom. Til dens
ne ære oc priss som vi saa skulle
beuise / hører det ogsaa / at Ec
te folck skulle self leffue ructelis
ge oc kierlige met huer andre /
oc vere ogsaa self Guds Kirce
ke / lige som Adam oc Deua /
Zacharias oc Elizabeth haff
ue verit.

XVIII.

Gm Verdzlig

Øffrighed.

1. Spørssmaal.

Sige Gendøbere ret / at Verdz
lig Øffrighed / Dom / tilbør
lig

Hoffuitartickle
lig straff / er idel synd / oc at it
Christeligt Aenniske / icke
skal haffue Verdzlig
Regimente :

Suar.

Denne Gendøbernis Lær-
dom / er visselige Dieffuels
løgn / och besportelse imod
Guds Vissdom oc gaffue / Oc
er aarsage til oprør / mord oc
forstyring. Oc folck skulle flis-
telige vnderuissis om baade em-
bede / at de kunde vide skilsmisse
mellem Predicke embedet oc
det Verdzlige Regimente.

2. Spørissmaal.

Huad forskel er der mellem Pre-
dicke embedet oc det Verdz-
lige Regimente :

Suar.

Predica

Predicke embedet er en be-
faling/ huilcken Gud haffuer
giffuit met vdrycte ord / at
predicke Euangelium / vddele
Sacramente / forlade synden/
at sticke Predickere och giøre
stic i Kircken / at straffe syn-
den/ aleniste met Guds ord/ oc
icke met legemlig vold. Oc
Gud er krafftig formedelst det-
te Embede / giffuer synder-
nis forladelse/ den hellig Aand/
Liff oc Trøst / oc euig Salig-
hed.

Om denne befaling taler
vor Herre Christus/ Joha: 20.
Lige som Faderen vdsende
mig/ saa sender ieg eder. I dis-
se ord er klarlige vdruct/ først/
at Guddommelig Aaiestat
selff / indsette Predicke embedet/

Hoffuitartickle

det / Oc der til met først viede
Sønnen / som obenbarede fa-
dre oc Propheter hans ord / oc
predickede der effter skynbarlige
i Aenniskelig nature / oc vdsen-
de Apostle / gaff den befalning /
at kalde stedze oc altid Predic-
kere. Oc Guds Søn bliffuer
dog altid den ypperste Prest /
som holder Predicke embedet
ved mact / oc er krafftig der
met / Lige som Ephe: 4. er
screffuit. Naad sider hos den
euige Faders høyre Naad / at
hand vil sende Aennisten gaff-
uer / Propheter / Apostle / Myr-
der oc Lærere.

Fremdelis er begressuit i
de ord / Johan: 20. at Guds
dommelig Maestret vil vere
krafftig / formedelst Apostlers
nis /

Christi-
nis / oc alle der
er faldet i
krafftig forme
predicken.
for der re-
til fiende giff
predicke embed
lig mact oc
for der re-
skal prediken /
vor Herre Chr-
fede / Den al-
grebet i denne
Faderen vder
Verden
Embedet / han
uer sticket i
niskelige Ma-
der veldige
store eller sin-
uare vduort

nis / oc alle deris predicken som
ere falleder / lige som hand vaar
kræfftig formedelst Christi egen
predicken.

For det tredie / Er det oc
til kiende giffuit i disse ord / at
predicke embedet icke er Verdz-
lig mact oc legemlig ruingzel.

For det fierde / Nuad der
skal predickis / Som er / huad
vor Herre Christus selff predica-
kede / Dette alt sammen er be-
grebet i denne tale / Lige som
Faderen vdsende mig.

Verdzlig Offrighed er ic
Embedet / huilcken Gud haff-
uer sticket i det gantze men-
niskelige sleete / oc selff ophol-
der veldigt eller skrøbeligt / i
store eller smaa oprør til at be-
uare vduortis ruct / effter alle

Th

Guds

Hoffuitartickel

Guds bud / Oc de wlydige til
straff / mer legemlig straff / oc
mer Suerd. Huor mer Gud
baade vdiætter / At alle Men-
niske paamindis mett denne
straff / at hand er viset oc ret-
ferdig / Oc borttager de Blods-
hunde / formedelst huilcke
Dieffuelen gerne vilde forderff-
ue det gantse Meniskelige
lessnet.

Oc mand skal vel mercke
her baade stycke / Der er diss
vær megen stor / iemmerlig w-
sticckelighed / wrolighed oc op-
rør i det gantse Meniskelige
slechte / hofferdighed / wlysthed /
røffueri / mord / wretferdig
strid / &c. Thi den syndige Na-
ture er vild oc fortreddelig / der
til mer driffue Diefflene mange
Men

Christelig le
Men
legge alting
nir / D
Diffe onde
Gud / men
syndige Men
som stride mod
Lige som naar
komme blant
den iaget den
dene / der disse
redder nogen
Lige som alt
iemmer er stor
rette Loue
Dyldom / oc
straff / oc der
tis beuarelse
gerning skal icke
gis. Hand er
oc nogle trosaf

Adenniste / oc vilde gerne ødes
legge alting / de opuecke Tirans
ner / Oprøiste / Adordere zc.

Disse onde ting ere icke aff
Gud / men aff Dæstene oc den
syndige Adennistelige Nature /
som stride imod Guds sticket.
Lige som naar mange Vlsue
komme iblant Faar / oc Myr
den iager dem bort med Hun
dene / det beste hand fand / oc
redder nogle Faar.

Lige saa / alligeuel saadant
iemmer er stort / saa ere dog de
rette Louer / Guddommelig
Vissdom / oc der er dom och
straff / oc det Adennistelige slec
tis beuarelse / saa fremt Guds
gerning skal icke aldelis ødeleg
gis. Vand er den rette Myrde /
oc nogle trofaste Regentere ere

5 in Ties

Doffuitarticle

Tienere / mett huilcke hand
driffuer Vlffue bort. Som Go
liad / de Edomiter / Syrer &c.
fordriffuis aff David.

Oc wi skulle kiende denne
Guds gerning / oc vide / at der
som dit legeme din Hustru /
Børn / Bolig / Næring / Stad /
Kircke / Regimente / bliffuer
ved mact / da er saadan bekræ
melse visselige Guds gerning /
Oc du skalt prise oc tacke han
nem der faare / oc vere hannem
lydig. Oc du skalt fordi vere din
Offrighed diss troligere lydig /
effterdi Gud obenbarede oc
gaff til kiende / at rette Loue
ere hans Visdom / oc at dom oc
straffere hans gerning. Oc at
det er hans vilie / at de Dennisten
skulle saa rægeris / oc at denne
Skick

Christelige
Skick skal vere
nærstige Guds
oc Underdanig
den Skick / skal
oc fri / som Vlff
huer ande.
3. Esdr
Skal mand
misse pa G
Derse
Su
Der guds
ke her / hvad
mellem Guds
ner / som i man
Guld oc Sølf
ture / alligevel
nisse misbruge
Ecclesiast oc
Skick / alligevel

Skick skal vere iblant de for-
numstige Creature / Øffrighed
oc Underdane / oc at wi icke vā
den Skick / skulle vere alle lige
oc fri / som Vlsfue løbe iblant
huer andre.

3. Spørrismaal.

Skal mand oc giøre skils-
misse paa Guds skick oc
Personer?

Suar.

Det giøres behoff at merce
ke her / huad skilsmisse der er
mellem Guds Skick oc Perso-
ner / som i mange andre sager.
Guld oc Sølff er Guds Crea-
ture / alligeuel at mange vā
nisse misbruge Guld oc Sølff.
Ecteskab er visselige Guds
skick / alligeuel at mange mis-
bruge

Offuitarticle

bruge ecteskab / oc søge pendin-
ge der met / 2c. Saa ere / loue /
dom / oc tilbørlig straff / visseli-
ge Guds gerning / alligeuel der
ere gantse mange onde Regen-
tere / som misbruge deris Stat
oc ypperlighed. Nero oc Calis-
gula / oc offuermaade mange
Tiranner / ere aldelis Dieffue-
lens redskab / for deris Perso-
ne / oc alligeuel er det Guds
gerning / at Verden vaar paa
den tid befattet / i saadant it
Monarchi. Oc rette Loue /
dom oc tilbørlig straff i Riger /
vaare oc saa Guds gerning. Oc
der vaare nogle trofaste och
fromme Mænd i Landsregi-
menter.

Men at Nero lader affliff-
ue Paulum oc Timotheum / oc
an-

Christelig
andri Delen
ge gantse la-
gen Persone
Dieffuelens
skulle ick regn-
Regiment /
bliffue / alige-
sunder sig selv
Denn
soner och m-
dommelig S-
nyttelig arme
ar vi baade
sagen til stor-
relser i dette le-
ledis der
beuatis i sa-
Oc denne
synderlig h-
er obentari-
melige lerd

andre Helgen/oc haffuer man-
ge gruselige laster/det ere hans
egen Personis gerninger och
Dieffuelens i hannem. Oc de
skulle icke regnis i det stickelige
Regimente / huilcket der effter
bliffuer/alligeuel Nero haffuer
stunget sig self ihiel/ zc.

Denne skilsmisse paa Pers-
soner och embedet eller Guds-
dommelig Skick / er gantske
nyttelig at mercke i denne sag/
at wi baade kunde kiende aars-
sagen til store oprør oc forsty-
relser i dette leffnet / Oc huor-
ledis det Adenniskelige flecte
beuaris i saadan ælendighed.
Oc denne betractelse er en be-
synderlig høy Vissdom / som
er obenbarit i den Guddoma-
melige lerdings. Adenniskelig

5 v

viss

Woffuitartickle

viffdom fand icke finde paa
diffe wlige ting / wden Guds
obenbaring / at alle Dieffle oc
onde Wdenniffe forme saa grus
selige oc daglige i Regimente
ne / oc Gud beuaret alligeuel
det Wdenniffelige flecte.

Thi ruil Wdenniffelig for
nuffe wden Guds ord / naar
som hun seer til saa mangfol
dige oploz / ftrid oc forftryrelfer /
oc tencker at huad som bliffuer
wforderffuit / det bliffuer saa
wden Guds methielp. Der
imod fculle wi vide nogle
Sprock / oc fadellige tro / at
Gud er Beftermere / Wyde oc
Beftryttere / huor fom Wdenniff
ke end nu bliffue igen wfor
derffuede oc leffue / i faadane
verdilige Regimente / oc haff
ue

Chrift
uette Com
ftraff / tuer /
mange fom re
gaffuer / me
gaffuer oc ge
den gode Eric
meger uare
ro / oc fufirel
fiende Guds
hans Lerdere
4. Ep
Duo etc uide
ten at tette
ftraff / etc
dom o
Denne
derlige fect
ord / forme
Romar 3. d

ue rette Louer / dom / tilbørlig
straff / tuct / Kircke / oc at saa
mange som ere igen aff disse
gaffuer / ere visselige Guds
gaffuer oc gerning / Alligeuel
den gode Sticks anseelse synis
meget ringere / end de store op-
rør oc forstyrelser. Oc wi skulle
kiende Guds neruerelse / aff
hans Lerdings.

4. Spørssmaal.

Huor ere vidnisbyrd aff Scriff-
ten at rette louer / dom / oc
straff / ere Guds Viss-
dom oc gerning ?

Suar.

Denne Artickel er besyns-
derlige forklarit met mange
ord / formedelst S. Paulum /
Roma: 3. De samme ord beui-
se / at

Woffuitarticle

se/ at rette Louer/ dom/ oc tilbørlig straff/ ere Guds Viffdom oc gerning. Thi Paulus falder der klarlige det Verdzlige Regimentis embede/ Guds Skick/ oc Regærelsen / Guds Tienerinde. Oc siger/ Saa lenge det Embede bliffuer / da er det sticket aff Gud.

2. Paralip:19. Det Dommere embede som eder er befalder / er icke Aenniskens / men Guds embede.

Danie:2. Dette ere Guds gerninger / at giffue andre Rige / eller beholde.

Pfal:127. Naar Gud icke beuarer Staden/da vaager den forgefuis/ som hannem vil beuare.

Proverb:16. Veyfsaal oc vætt

Christelig
vætt
Gid
dette
i det
vi stycke
nde / at
Regiment
julle be
vætt
alle Embe
Aff alt
at det ver
god gern
fer oc be
stelige
der i mer
Ja denne
en rypet
som hiet
ret tro /
Guds are

Christelige lerdoms. 127

væct ere Guds rette Skick.

Esai: 1. Dømer den Far
derløse ræt.

Mer disse Sprock / skulle
vi styrcke troen / at vi kunde
vide / at Gud holder selff gode
Regimente ved mact / oc vi
skulle bede hannen der om / Oc
vere diff ydmygere oc sitigere /
i alle Embede / oc vtilydighed.

Aff alt dette er det nu klart /
at det verdzlig Regemête / er en
god gerning. Thi det er bestic
ket oc befalit aff Gud / oc Chris
telige Wdenniste kunde leffue
der i mer en god samuittighed.
Ja denne store byrde / bliffuer
en ypperlig Gudstieniste / naar
som hiertret haffuer der hof en
ret tro / oc retter sin tieniste til
Guds ære / som Dauid / Eze
chias /

Hoffuitarticle
chias / Josias / gjorde / 22.

1. Spøssmaal.

Hvilcke gerninger haffuer
Gud befalit Verdzlig
Offrighed / som de yp-
perste :

Suar.

End dog Verdzlig Off-
righed haffuer selff Louer oc
fornufft / huorledis de skul-
le bruge deris Embede / Saa skul-
le wi alligeuel i almindelighed
giffue til kiende / hvilcke gernin-
ger Gud haffuer besynderlige
befalit dem / som ere besynder-
lige fire.

2. Spøssmaal.

Hvilcken er den første gerning /
der Gud befalede Verdz-
lig Offrighed :

Suar.

Chriſteligelerdoms. 128
Suar.

Al Verdzlig Offrighed
ſkal først vere / den gantſke
Guddommelige euige Louis
røſt / huilcken mand kalder læs
gem moralem / eller de Thē
Bud / til at holde vduortis
Tuct. Oc al Offrighed er ſelff
denne Guddommelige lou vns
derlag / oc faar alle andre gera
ninger beſticket der til / at de
ſkulle frembære oc kundgiøre
faar Weniſken / denne Guds
dommelige Wiſſdom oc retfer
dighed. Eſai: 3. Gud ſkal føre
Førſter faar ſin dem.

7. Spørſſmaal.

Huilcken er den anden gera
ning / der Gud haſſuer beſaa
lit verdzlig Offrighed:

Suar.

Hoffuitartickle

Suar.

Den anden gerhing er / At
de skulle giøre Execution / oc
aluerlige straffe / met legemlig
straff / alle den som vduortis
giøre imod samme Guddom-
melige Lou. Roma: 13. Der
til bare de Suerder.

Nu vide oc Hedninge / at
det er nødrøffteligt for fred
skyld / att straffe vretserdige
Vandrabere / Tyffue oc Røff-
uere / oc de Heydenske lou-
ere vel bekynde der om. Men
dette er aleniste it lidet stycke aff
Embeder. Thi Verdzlig Øff-
righed / er Gud denne tieniste
plictig / iden gantste Guddom-
melige euige Lou / det er / de
skulle først afflegge oc straffe /
alt vduortis obenbare Affgu-
deri /

Christen
deri / Traal-
se / Guds be-
re kæreri /
plante / oc
den rette L-
Dut: 7. I
guder / m-
re. Iren. J
sebog / Cap. 2.
sporret Guds
liffuis.
Der same
lig Øffrighed
lelare at t-
kalde Gud.
Konger / oc
Jorden lare
Søn / re.
Der ne
offuer wlyd
Guddom

deri/ Traaldom / Aensuerelse/ Guds bespottelse / obenbare Ketteri / Oc der imod lade plante / oc hielpe at opholde/ den rette Lerdom om Gud. Deut : 7. I skulle vdslette Iffguder / nedbryde deris Altetere 7c. Item/ I den tredie Moses bog/ Cap. 24. Hvo som bespotter Guds Naamn / skal affliffuis.

Der faare er det oc Verdzelig Offrighed befalit/ at de skulde lære at rettelige kiende oc paa kalde Gud. Psal : 2. Oc nu i Konger / och Dominere paa Jorden lærer. Oc Kysser Guds Søn/ 7c.

Der nest skal oc følge straff offuer wlydighed / i de andre Guddommelige Bud. Oc in sumo

Nøffuitarticle

summa / Øffrighed skal Gud
tilære / holde baade de Thi
Buds ræffler ved mact / mer als
uerlig Execution / til at for
fremme vduortis tuct mer.

De til denne Execution i
alle bud / hæffuer Gud giffuit
Verdzlig øffrighed / mact / rig
dom / vaaben oc værie. Och
hand biuder Underdane at væ
re lydige / til at holde tuct oc
fred / Oc Gud er self den øff
uerste Nøffuitmand oc Bes
kyttere / men hand bruger tro
faste Regentere / som sit red
skab. Thi hand vil saa / icke w
den middel / men formedelst
vort arbejde / regere det men
niskelige Slecte / at wi ocsaa
skulle lære at kiende hannem /
oc tiene hannem.

Spørg

Christen
8. S
Nulken er den
der Gud af
lig Øff
En
Den m
den høye Øff
sa mact i sa
gøre egen lo
ger / huldin d
nere imod den
Lou / Væbne
den Guds
mact. Som
skal icke stæ
øffrighed som
huorledis det
Landsgods
dome / Land
til hæffue de
derlige Bø

Christelige lerdings. 130

8. Spørssmaal.

Hvilcken er den tredie gerning/
der Gud befalede Verdz-
lig Øffrighed:

Svar.

Den tredie gerning / Al
den høye Øffrighed haffuer oc
saa mact i sit Herredome / at
gøre egen lou i Verdzlige saa-
ger / hvilcken der dog icke skal
vere inod den Guddommelige
Lou / Men hielp til at holde
den Guddommelige lou ved
mact. Som Gud siger / Du
skalt icke sticle. Der maa oc skal
øffrighed fornumstelige sticke/
huorledis det skal holdis med
Landsgods / huer i sit Herre-
dome / Land oc Rige &c. Der
til haffue Verckaff deris besyns-
derlige Bøger / Lige som det

a ij

Roms

Dooffuitartickle

Romske Rige haßuer den
Keyserlige Ket.

Oc det er sant / at Verdz-
lig Offrighed / haßue mact at
giøre fornumfuge / sticketige
louer / til denne Legemlige re-
gærelse / oc til fred. Men de
skulle icke oprette en Affgud/
som Nabugdonosor / oc optenc-
ke deris egen lerdom om Gud/
eller **JHTEKJAN** / eller
Gudstieniste / wden Guds
ord / Fordi at de der met gaa
meget for vici / wden deris be-
falning.

.9 Spørffmaal.

Huileken er den fierde gerning/
der Gud befalede Verdz-
lig Offrighed.:

Suar.

Den

Christelige lerdoms. 131

Den fierde gerning er / At
de skulle giøre rrolige oc lige
Execution / oc saa effter denne
deris egen lou om legemlige sas
ger. Thi louen wden Execu
tio / wden dom / oc wden aluers
lig straff / er ekon en bespottels
se / Men det er Guds vilie / at
der skal vere en nidkierhed oc
vrede i Herskaff / imod wdygd.
Oc det gamle Sprock er alde
lis sant / Nulla est utilitas Ciui
tatis, quæ non habet neruos
contra iniusta facientes.

Offrighed skal oc selff/less
ue stickelige / effter den Guds
dommelige Lou / oc den Ret/
som er giort / aff fuldmyns
dig Autoritet / til tuet
oc fred.

10. Spørssmaal.

a iii

Huoro

Hoffuitartickle
Hvorledis skulle Underda-
ne holde sig imod Øff-
righed :

Suar.

Effter at nu er talit / om
Øffrigheds forplictelse oc gero-
ninger / da skal mand oc holde
folcket Pauli Regel faare / At
Underdane ere Verdzlig øff-
righed lydighed plictig / Saa/
at wlydighed er en synd imod
Gud / oc gior samuitrigheden
wren.

Dette er det Guddomme-
lige Baand / der Regimente
ere befattede oc beuarede med /
oc det holder alle Gudsfryctige
Aenniste / i veluillig lydighed
imod Øffrighed for Guds
skyld. Der til met truer det
alle Ugudelige / att Gud vil
straffe

Christlige
straffe oc wille
Thar siger an
at wlydighen G
holen wren da c
te forstand at
for omme øffr
dighed / oc ml f
wadelige at so
u omuende.
Der N. N.
haffuer oc i ge
glow tinding
der begriber b
oc Øffrighede.
Suerd / skulle
omkomme.
selsk rager S
Guddomme
Tiranner /
folck imod
Lou / eller L

straffe oc nedsla wlydighed.
Thi at siger den Hellig Aand/
at wlydighed gjør samuittig-
heden wren/ da er dette det ret-
te forstand/ at Gud visselige
fortørnis offuer saadan wly-
dighed/ oc vil straffe hende es-
uindelige/ der som de icke bliff-
ue omuende.

Der HERRE Christus
haffuer oc saa giffuit denne Re-
gel om rimelig straff/ huilken
der begriber baade Tiranner
oc Oprøriske. Alle som tage
Suerd/ skulle formedels suerd
omkomme. Der er/ Duo som
self tager Suerdet/ wden
Guddommelig stic/ Som
Tiranner/ naar de afliffue
folck imod Guddommelig
Lou/ eller Oprøriske/ som icke
ville

Hoffuitarticke
vill holde den tilbørlige lydig-
hed / disse skulle ocsaa straffis
oc forderffuis i dette tis-
melige leffnet.

Bestutning paa den
Christelige Lerdoms
Hoffuitarticke.

Denne forklarelse oc
vnderuisning / om den
Christelige Lerdoms
Hoffuitarticke / tien der til / at
de som hende læse eller høre /
kunde venne sig til / at begribe
den Christelige Lerdom i en
Sum / oc betracte offte oc flite-
lige haff sig selff Hoffuitartice-
lene.

Thi Christelig Lerdom er
en høy

Christelige lerdoms. 133

en høy Vissdom/huulcken inter
Creature kand begrunde. Oc
wi skulle lære der paa i Guds es
uige bestuelse. Oc Gud vil allis
geuel saa forsamle sig en Kirce
ke/ oc icke anderleds/ at begyn
delsen til denne Vissdom / skal
formedelst Guds naade skinne i
oss/ i dette ælendige / skrøbelige
leffnet. Der til gøres det vel bes
hoff / at flitelige høre / læse oc
betracte den rette Lerdom.
Denne er den eniste vey til at
kiende Gud/ at mand rettelige
lærer hans Lerdom.

Denne trofaste Herre oc
Frelser Jesus Christus/regæ
re oss naadelige/at wi funde ve
re it i hannem / til Guds ære/
oc oss selff til euig salighed/ lige
som hand selff bad for oss i sin
pine/ Amen. b En

En Formaning til Kircketienerere
oc Predickere / at de offte
ville vnderuise Folck Chris
telige om Ecteskab.

CC Menniske
 skulde offte betracte/at
 Guder it forstandigt/
 sant / retferdigt / goduilligt/
 kyske oc rent Væsen / som hand
 haffuer klarlige obenbarit sig i
 sin Lou/oc vti obenbare straff/
 oc der er icke tuil paa/at der føl
 ger oc visselige i dette stackede
 dødelige leffnet / megen oc stor
 straff / effter Blodskam oc an
 dre forbudne beblandelser/huor
 met Gud giffuer sin sande als
 uet

uerlige vrede til Kiende / alliges
uel at mange w gudelige **W**dens
nisse icke ville betencke / at Gud
er den som straffer / men de skul
le her effter bekiende i straffen /
at Gud hassuer visselike en als
uerlig stor vrede til denne oc an
dre synder / oc besynderlige til
Blodskam / Som hand giffuer
til Kiende i sit Ord oc vti Ex
empel. Thi saa er screffuit i
Wdose tredie bog / Alle **W**dens
nisse / som giøre en aff disse ver
styggelser / skulle vdslettis aff
Folcker. Oc merck / at der er
klarlike sagd / Alle **W**denniske /
her er ingen vndertagen / Key
sere / Konger / Førster / Herrer /
oc ringe Personer / **W**dand oc
Quinde. Oc i de Exempel om
de Stæders Sodoma oc Go

b ij

mora

Formaning.

morra rē. forderffuelse / oc det.
gantſke folckis i Canaan / oc vti
Dauids ſtraff er det ocsaa vda
tryct / at Gud er Dominere oc
Straffere. Oc dette er fordi
ſcreffuit / at wi alle i andre deris
ſtraff / ſkulle dette fiende oc bes
fiende / at Gud er viſſelige ner
uerendis Dominere oc Straff
fere / at nogle ſkulle omuende
ſig / oc at de andre / ſom icke vil
le omuende ſig / ſkulle effter den
legemlige ſtraff / falde i euig
angift oc pine.

Om denne Guds dom ſkal
mand offte paaminde Kircken /
oc vnderuiſe Folck / at de ſkulle
vocte ſig fra alle forbudne bes
blandelſer / oc vide der hoſſ / at
Ectekabs ſtat er Gud behage
lig / oc at mand ſkal den begyn
de /

Formaning.
de Gud er /
leged / oc Guds
oſſue ſieds oc
nærlige. tamen
ge at baadere
ne en Gud Ri
de Gud mer end
tæſte oc pæn ha
huert andræt
ſode deris for
ris leſſner / Gu
en / til en ſalig
euig tid / fun
huert andre i
Kircke / oc tæ
Nuorled
ſkulle vnderui
vide forſtand
det er gantſ
rette lerdom
Kyndis offte

de/ Gud til ære / met tuct / er-
lighed / oc Guds paakaldelse/
oc leffue stedse oc altid der vti/
tuctelige/ taalmodelige/ kierlis-
ge/ at baade ecte Personer skulle
vere en Guds Kircke / paakal-
de Gud met endrectige hierte/
tacke oc prise hannem / hielpe
huer andre met deris bøn/ op-
føde deris Børn/ oc føre saa de-
ris leffnet / i Guds fryct oc tro-
en/ til en salig ende / at de oc til
euig tid / kunde fryde sig met
huer andre i den Himmelste
Kircke/ oc tacke Gud.

Huorledis Kirckerne nu
skulle vnderuissis om Ecteskab/
vide forstandige Predickere/ oc
det er gantske nytteligt / at den
rette lerdøm om Ecteskab/ for-
kyndis offte saar Folck/ baade
b iij de

Formaning.

de Ynge oc Gamle til gode/
Dog er der vist / at saadant er
besynderlige de ynge folck off
uermaade nytteligt.

Oc besynderlige skulle wi
alle mercke / den første Ectes
skabs deylige indstickelse / om
huilcken disse ord staa i Mose
første bog i det andet Capitel/
Oc Herren ledde Neua frem
saar Adam. Der staar Guds
Søn selff / som taler met A
dam / oc Adam seer hannem / oc
hører hannem tale met legema
lige øern / oc føler den Guddo
melige tale / oc hendis krafft / oc
rette Rierlighed i Diertet / at
hand veed / at Gud giffuer han
nem den Jomfru i haand oc tro
loffuer hende met hannem / saa
at hun skal vere hans ecte Hus
tru.

Forman

tru. Lige yn e
fryctig fader / g
fryctig erlig a
gudfryctige ru
som hende bega
selff legger deris
men / oc i Gud
uer hende met
dette oc er en l
Chustelige kar
Quinden met

Huor saa
oc er saa bejre
di at Gud m
tale om trolo
ue til fiende e
indsetter oc f
ge som den
ger der om
die beblan
Der skulle

tru. Lige som en ellig Guds
fryctig Fader / giffuer en guds
fryctig erlig Mand / sin kiere
gudfryctige / ructige Dotter /
som hende begærer til ecte / oc
selff legger deris hender tilsam-
men / oc i Guds naffn troloff-
uer hende met hannem / Som
dette oc er en erlig seduane i den
Christelige Kircke / at troloffue
Quinden met Manden.

Huor faare skede nu dette
oc er saa bescreffuit : Først for-
di at Gud met denne obenbare
tale om troloffuelse / vilde giffa
ue til kiende oc beuise / at hand
indsætter oc sticker Ecteskab / li-
ge som den Regel oc strax føls
ger der om / i huilcken alle an-
dre beblandelser ere forbudne /
Der skulle tho Personer / en
b iiii Mand

Formaning.

Mannd oc en Quinde / vere it
Kjød / de skulle vere watskillige
tilsammen føyde.

Den anden sag er / at Gud
obenbarer oc beuiser / at hand
som en Fader / vil vere hoss Ec
te folck / Faderlige hielpe dem
met næring oc beskermelse / lige
som hand oc giffuer Adam oc
Heua det lystige Paradis.

Den tredie sag / at hand o
benbarer oc beuiser / at hand oc
som en Fader vil straffe / der
som de sticke sig wtilbørlige.

Den fierde sag / at de skulle
vide / at alle andre beblandelser
huilcke Gud icke samtycker / ere
forbudne / synd oc straffelige /
Der faare siger vor Herre Chris
tus / Huad Gud hassuer til
sammen føyit / zc.

Den

Formaning

Den fjerde sag /
se / at lige som Gud li
til Adam / saa si oc d
ders samreke / hie
naar som Adam om

Den fjerde sag /
se om Kircken at G
soner / Adam oc He
Kircke i det Nær
Hætte fordrick / Der
vere en Kircke / til
oc piise Gud / De

lerdom begreben i
der som Tæren su
de Heua til Adam

De der gis
forhinde saar se
dom om Ecce

Gud behagelig
alligenel saad
hoss alle Men

Guds ord al
Kircke / Sa
nogle / oc stry

den Predick
Sæd / som

Formaning. 137

Den femte sag/er den bemerckelse/ at lige som Gud lidde den Jomfru til Adam/saa skal oc den naturlige faders samtycke oc hielp vere der hof/ naar som Børn komme i Ecteskab.

Den siette sag/er den bemerckelse om Kircken/ at Gud met disse Personer/ Adam oc Heua / begynder sin Kircke i det Menniskelige sleete / oc skabte fordi tho Personer / at de skulle vere en Kircke / tilsammen paafalde oc prise Gud / Oc der er megen høyleldom begreben i de samme saa ord/ der som Texten siger/ Oc Herren lide de Heua til Adam.

Oc det gis is vel behoff / at offte forkynde saar folcket / den rette Lersdom om Ecteskab / oc Christelig oc Gud behagelig kyskhed oc renhed. Oc alligenel saadant gis icke forbedring hof alle Menniske / saa er dog icke Guds ord aldelis forgefuis i hans Kircke/ Sand vil der met omuende nogle/oc styrcke nogle i det gode/Som den Predicken siger / Matth: 12. om Sæd/ som falt i vilige iord.

Oc det

Forman. g.

Oc det er visselige sant / at flitig
betractelse om Guds bud / oc om for-
ferdelig straff / bær god fruct i mange
Menniskis hierter / Der saare haff-
ner oc Gud besynderlige offte forkynd-
det oc paa ny kundgiort denne lerdom.
Dette er io fordi skeet oc screffuit / at
mand skal stedze oc altid predicke oc
betracte det. Saa siger oc Guds Søn
self til Abraham / At hand vil sige
hannem / at hand vil forderffue Sd-
doma for syndens skyld / thi Abraham
skal trolige predicke denne Guds dom /
saar sine Børn oc Børne børn. Der
saare skulle wi oc saa offte kundgiøre
saar andre / oc self betracte denne lers-
dom.

Oc wi skulle flitelige mercke / at
den rette lerdom om Ectestab oc kysk-
hed / er ick bleffuen hoss noget Affgu-
dist folck / i den gantste Verden / men
aleniste i den sande Guds Kircke / der
haffuer Gud beuarit sine Bud. Oc
dette er den sande Kircke en besynder-
lig stor ære / oc er it obenbare Vidniss
byrd imod alle Affgudiske / at aleniste
denne

fo. vni

denne lille God / oc
hulcken denne pans
bleffuen.

S. Paulus sette
teris oc Parystre an-
rende fennichte / at d
Ectestab / samt
had / som Marmen oc
delis alle meniste E-
res oc andre / lende
ning / at Quinder
delige / Lige nu som
raar i de samme /
mercke / der de gud
de paa / at Marm
deris lige / ick ere
skal du oc saa vil
Pauen oc Bispe
stab / oc Gende
frenche Ectestab
cke.

Offuer al
dette betracte /
skal rettelige p
dom imod
Denne

150
Formaning.

138

denne lille Hob / er Guds folck / hoss
huilcken denne hans rene sandhed er
bleffuen.

S. Paulus setter oc dette for kets
teris oc Partiske aanders Tegen oc
rende fennicke / at de skulle forbiude
Ecteskab / samtycke oc styrcke wsty
hed / som Martion oc andre forbode als
delis alle meniste Ecteskab. Carpocra
tes oc andre / lerde som en hellig gers
ning / at Quinder skulde vere almins
delige / Lige nu som denne vildfarelse
vaar i de samme / Dieffuelens brendes
mercke / der de gudfryctige kunde kiens
de paa / at Martion / Carpocrates oc
deris lige / icke ere Guds Kircke / Saa
skalt du oc saa vide paa denne tid / at
Pauen oc Bisper som forbiude Ectes
skab / oc Gendøbere som ellers fors
frencke Ecteskab / icke ere Guds Kirs
cke.

Offuer alt dette / skal mand oc
dette betracte / at Gud vil / at mand
skal rettelige predicke der om / til en
dom imod de wrene Dieffle.

Denne lille Formaning er sæt
her

Andreas 2. 19. 12.
- 32. Forman sig.

her til / att huer skal selff betencke
Guds dom / 1. Corinth : 6. Bolere/
Horkarle / Blodskendere / zc. skille
icke arffue Guds Rige / Oc vere Gud
lydige / fly wtyshed / oc paafalde Gud
om naade oc hielp til fysthed.

Alle Verdzlige Offrighed ere
ocsaa plicrige til / at straffe aluerlige /
obenbare hoer / oc anden obenbare w/
fysthed. Den Almecrige / sande Gud /
vor Herris Jesu Christi Fader / som
visselige elster fysthed / regære oss
naadelige til sin lydigheds
i alle Bud / Amen.

Saligt er det folk / Som
sig fand fryde.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Adm. Dom. Egan. 1500

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 1158 8°